

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ERGENLERİN ANNE-BABA TUTUM ALGISI VE ARKADAŞLIK
İLİŞKİLERİ İLE DUYGU DÜZENLEMELERİNİN
İNCELENMESİ**

Derya ATALAY
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Arzu ÖZYÜREK

KARABÜK
2018

TEZ ONAYI

DERYA ATALAY'ın hazırladığı “Ergenlerin Anne-Baba Tutum Algısı ve Arkadaşlık İlişkileri ile Duygu Düzenlemelerinin İncelenmesi” adlı bu çalışma 14/03/2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından **ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

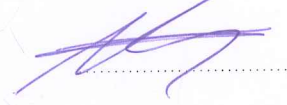
Doç. Dr. Arzu ÖZYÜREK

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Mine KIR

Üye

Yrd. Doç. Dr. Fatma Betül KURNAZ

Üye

Bu tez Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından **YÜKSEK LİSANS** tezi olarak onaylanmıştır.

Doç. Dr. Kubilay TEKİN

Enstitü Müdürü V.

BEYAN

Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına göre hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içerisinde yer alan tüm bilgi ve belgeleri akademik kurallara uygun şekilde elde ettiğimi,
- Elde ettiğim tüm bilgi ve sonuçları etik kurallara uygun şekilde sunduğumu,
- Yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun şekilde atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunulan tüm eserleri kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullandığım bilgi ve veride bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezi kısmen bu üniversite ya da başka bir üniversitede tez olarak sunmadığımı beyan ederim.

Mart/2018

Derya ATALAY

İmza

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın planlaması, araştırma ve yürütülmesinde değerli bilgilerini benimle paylaşan, her ne zaman saat kaç olursa olsun danışsam bana kıymetli zamanını ayıran, bilgisayarının yanında yıl içerisindeki araştırma planlarını minik minik yazıp eksildiğinde de buraya yeni bir şey eklemek gerek düşüncesine, azmine, sabrına çalışma aşkına sahip, her sıkıntıda abla şefkati, merhameti ve sabrıyla beni dinleyen, çözüm önerilerinde bulunan saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Arzu ÖZYÜREK'e teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmam için gerekli olan anket çalışmalarını uygulama olanağı tanıyan saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Sema KANER ve Doç. Dr. Baki DUY'a; okul uygulamaları için olanak sağlayan saygıdeğer öğretmenlerime, çalışmam boyunca beni destekleyen yardımlarını esirgemeyen Dr. Betül ATALAY'a; gerek ödevleri ve gerekse hastalıklarıyla boğuşurken bir "Anne" demeleriyle bana bütün dünyayı unutturan "Minik Kahramanlarım" sevgili ikizlerime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu tez, Karabük Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından KBÜBAP-17-YL-03 numaralı proje ile desteklenmiştir. Desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

Derya ATALAY
Karabük, Mart 2018

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	ii
BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
TABLolar DİZİNİ	vii
EKLER DİZİNİ.....	ix
KISALTMALAR DİZİNİ	x
ÖZET.....	xi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Amaç ve Kapsam.....	1
2. GENEL BİLGİLER.....	5
2.1. Ergenlik Dönemi ve Özellikleri.....	5
2.1.1. Ergenlik Dönemi Gelişimsel Hedefleri	6
2.1.2. Ergen ve Aile İlişkileri	7
2.2. Anne-Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları	8
2.2.1. Baskıcı ve Otoriter Tutum.....	9
2.2.2. Aşırı Hoşgörölü Tutum.....	10
2.2.3. Tutarsız ve Dengesiz Tutum.....	10
2.2.4. Aşırı Koruyucu Tutum	11
2.2.5. İlgisiz ve Kayıtsız Tutum	11
2.2.6. Güven Verici ve Demokratik Tutum.....	11
2.3. Ergenlik Dönemi ve Arkadaşlık İlişkileri	12
2.3.1. Akran Sapması	15
2.4. Ergenlik Döneminde Duygu Düzenleme	16
2.4.1. Ergenlikte Duygusal Gelişim.....	16
2.4.2. Duygu Düzenleme.....	17
2.4.3. Duygu Düzenleme Stratejileri.....	19
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	22
3.1. Araştırmanın Tipi	22
3.2. Araştırmanın Yeri ve Tarihi	22

3.3. Araştırmanın Çalışma Grubu	23
3.4. Veri Toplama Araçları.....	24
3.4.1. Kişisel Bilgi Formu.....	24
3.4.2. Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ).....	24
3.4.3. Arkadaş İlişkileri Ölçeği (AİÖ).....	25
3.4.4. Akran Sapması Ölçeği (ASÖ)	26
3.4.5. Ergenler İçin Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği (EİDDÖ)	26
3.5. Verilerin Toplanması	27
3.6. Verilerin Değerlendirilmesinde Kullanılan Yöntemler	27
3.7. Araştırmanın Etik Yönü.....	27
3.8. Araştırmanın Sınırlılıkları	28
4. BULGULAR.....	29
5. TARTIŞMA.....	57
6. SONUÇ ve ÖNERİLER	69
6.1. Sonuçlar.....	69
6.2. Öneriler	70
7. KAYNAKLAR	73
8. EKLER	82
Ek-1: Kişisel Bilgi Formu	82
Ek-2: Anne-Baba Tutum Ölçeği (Örnek Maddeler).....	83
Ek-3: Arkadaş İlişkileri Ölçeği (Örnek Maddeler).....	84
Ek-4: Akran Sapması Ölçeği (Örnek Maddeler)	85
Ek-5: Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği (Örnek Maddeler).....	86
Ek-6: Etik Kurul İzni.....	87
Ek-7: Karabük Valiliği Olur Yazısı	88
9. ÖZGEÇMİŞ	89

TABLolar DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 1. Çalışma Grubu Kişisel Özelliklerine İlişkin Bilgiler	23
Tablo 2. ABTÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Cinsiyetine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları	29
Tablo 3. ABTÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları	30
Tablo 4. ABTÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Anne Yaşına Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları	31
Tablo 5. ABTÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Baba Yaşına Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları	32
Tablo 6. ABTÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Anne Öğrenim Durumuna Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları	32
Tablo 7. ABTÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Baba Öğrenim Durumuna Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları	33
Tablo 8. ABTÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Aile Yapısına göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları	34
Tablo 9. ABTÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Aile Gelir Durumuna Göre Wallis H-Testi Sonuçları	35
Tablo 10. AİÖ ve ASÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Cinsiyetine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları	35
Tablo 11. AİÖ ve ASÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları	37
Tablo 12. AİÖ ve ASÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Anne Yaşına Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları	38
Tablo 13. AİÖ ve ASÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Baba Yaşına Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları	39
Tablo 14. AİÖ ve ASÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Anne Öğrenim Durumuna Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları	40
Tablo 15. AİÖ ve ASÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Baba Öğrenim Durumuna Göre Kruskal Wallis H- Testi Sonuçları	41

Tablo 16. AİÖ ve ASÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Aile Yapısına Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları.....	42
Tablo 17. AİÖ ve ASÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Aile Gelir Düzeyine Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları.....	43
Tablo 18. EİDDÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Cinsiyetine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları.....	44
Tablo 19. EİDDÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre Kruskal Wallis H- Testi Sonuçları	45
Tablo 20. EİDDÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Anne Yaşına Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları	46
Tablo 21. EİDDÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Baba Yaşına Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları	47
Tablo 22. EİDDÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Anne Öğrenim Durumuna Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları.....	48
Tablo 23. EİDDÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Baba Öğrenim Durumuna Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları.....	49
Tablo 24. EİDDÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Aile Yapısına Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları	50
Tablo 25. EİDDÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Aile Gelir Düzeyine Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları.....	50
Tablo 26. EİDDÖ ve ABTÖ Puanları Arasındaki Spearman Brown Korelasyon Analizi Sonuçları	51
Tablo 27. EİDDÖ ve AİÖ Puanları Arasındaki Spearman Brown Korelasyon Analizi Sonuçları	53
Tablo 28. EİDDÖ ve ASÖ Puanları Spearman Brown Korelasyon Analizi Sonuçları	55

EKLER DİZİNİ

Sayfa

Ek-1: Kişisel Bilgi Formu	82
Ek-2: Anne-Baba Tutum Ölçeği (Örnek Maddeler).....	83
Ek-3: Arkadaş İlişkileri Ölçeği (Örnek Maddeler).....	84
Ek-4: Akran Sapması Ölçeği (Örnek Maddeler).....	85
Ek-5: Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği (Örnek Maddeler)	86
Ek-6: Etik Kurul İzni	87
Ek-7: Karabük Valiliği Olur Yazısı.....	88

KISALTMALAR DİZİNİ

ABTÖ: Anne-Baba Tutum Ölçeği

AIÖ: Arkadaş İlişkileri Ölçeği

ASÖ: Akran Sapması Ölçeği

EİDDÖ: Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği

ÖZET

Ergenlerin Anne-Baba Tutum Algısı ve Arkadaşlık İlişkileri ile Duygu Düzenlemelerinin İncelenmesi

Bu araştırmanın amacı, ergenlerin anne-baba tutum algısı ve arkadaşlık ilişkileri ile duygu düzenlemelerinin incelenmesidir. Çalışma grubunu ortaokul 7. ve 8.sınıfa devam eden 251 kız ve 249 erkek olmak üzere 500 ergen oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında “Anne-Baba Tutum Ölçeği”, “Arkadaş İlişkileri Ölçeği”, “Akran Sapması Ölçeği” ve “Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği” kullanılmıştır. Veri analizinde Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H-Testi ile Spearman Brown Korelasyon analizinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda, ergenin cinsiyeti ve baba öğrenim durumunun anne-baba tutum algıları üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Cinsiyet, anne öğrenim durumu, aile gelir durumunun ergenlerin arkadaşlık ilişkileri üzerinde; cinsiyet, kardeş sayısı ve baba yaşının ergenlerin duygu düzenleme durumu üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Anne-babaların demokratik tutumu arttıkça ergenlerin içsel ve dışsal işlevsel duygu düzenlemelerinin arttığı; koruyucu/istekçi ve otoriter tutumları arttıkça ergenlerin içsel ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemelerinin arttığı saptanmıştır. Ergenlerin arkadaşlarına bağlılığı, güven ve özdeşimi azaldıkça, kendini açma ve sadakatleri arttıkça içsel ve dışsal işlevsel duygu düzenlemelerinin arttığı saptanmıştır. Ergenlerin hafif ve ağır akran sapması arttıkça içsel ve dışsal işlevsel duygu düzenlemelerinin azaldığı, içsel ve dışsal olmayan duygu düzenlemelerinin arttığı saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Ergenlik Dönemi, Anne-Baba Tutumları, Arkadaşlık İlişkileri, Duygu Düzenleme.

ABSTRACT

The Examination of Parental Attitude and Friendship Relations and Emotional Regulation of the Adolescents

The purpose of this research is to analysing parental attitude and friendship relation and emotion regulations of adolescents. The working group consisted of 500 teenagers who are 251 female and 249 male 7th and 8th grades secondary school students. “Parental Attitude Scale”, “Friendship Relationships Scale”, “Peer Deviation Scale” and “Emotion Regulation Scale for Teenagers” were used to collect data. Mann Whitney-U and Kruskal Wallis-H Tests and Spearman Brown Correlation Analysis were used in the analysis of the data. As a result of research, it has been determined that gender of the teenager and father’s educational status have an effect on parent attitudes. It has been determined that gender, mother’s educational status, family’s income status have an effect on friendship relationships; gender, number of siblings and father’s age have an effect on emotion regulation status of teenagers. It is found that internal and external functional emotion regulations of the teenagers increase with an increase of the parents’ democratic attitude; as the protector/willing and authoritarian attitudes increase, the non-intrinsic and non-exogenous emotion regulation of the teenagers increases. It is found that as teenagers’ loyalty, trust and identification to their friends decrease, their internal and external emotion regulations increase with an increase of their self-disclosure and loyalty. And also it is found that internal and external emotion regulations decrease with an increase of teenagers’ light and heavy peer deviation, non-intrinsic and non-exogenous emotion regulations increase.

Keywords: Puberty, Parental Attitude, Friendship Relationships, Emotion Regulation.

1. GİRİŞ

1.1. Amaç ve Kapsam

Genel olarak ergenlik dönemi insanın bedensel olarak büyüdüğü, hormonal, sosyal ve duygusal, kişisel, cinsel, zihinsel değişim veya gelişimin yaşandığı bir dönemdir. Buluş dönemiyle başlayan bu dönem, bedensel büyümenin sona ermesiyle sonlanan bir dönemdir (Kulaksızoğlu 1998). Ergenlik döneminde hızlı bir büyüme olmakla birlikte, psikolojik yönden belirli değişiklikler olmaktadır. Benlik duygusu tam olgunlaşmamış ve bireyin toplumsal yeri kesinleşmemiştir. Aileye bağlılık devam ederken bağımsızlık ihtiyacının da arttığı durumlar yaşanmaktadır. Bu nedenle ergenlik dönemi, fırtınalı bir dönem olarak ele alınmaktadır (Döğücü, 2004).

Ergenlik dönemi bireylerin kendi değerleriyle kimliklerini oluşturmaya çalıştığı, arayış içinde ve yetişkinlerle en çok ters düştüğü bir dönem olarak bilinmektedir. Başta anne-baba olmak üzere, bireyin çevresindeki kişilerle ters düşmesi sosyal toplum bilincinin, sosyal kabullenmenin ve bir grubun üyesi olmak bilincinin çocukluk döneminde gelişmemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bu dönemde, arkadaş ilişkileri önem kazanırken akranları, ergenin en güvendiği kişiler olmaktadır (Cüceloğlu, 2006). Akranlar, ergenin bağlanma ve ait olma gereksinimini gidererek kendine güvenmesi ve benlik saygısının gelişmesi üzerinde etkili olmaktadır. Akranlar aynı zamanda, stres oluşturacak olayların etkisini azaltan bir sosyal destek sağlamaktadırlar.

Sağlıklı bir duygusal gelişim için, anne ve baba anahtar rol oynamaktadır. Çocukta kişiliğin oluşmasında özellikle anne çok önemli bir role sahiptir. Çocuk anneyle ne kadar çok etkileşim ve iletişim halinde olursa kişilik gelişimi de o kadar güçlü olmaktadır. Anne ile çocuk arasındaki olumlu etkileşim çocukta güvenli bağlanmayı sağlar. Güvenli bağlanan çocukların ise gelecek yaşantısında duygusal gelişiminin olumlu yönde ilerlemesi daha muhtemeldir (Güneş, 2015). Bağlanma bebeğin hayatının ilk senesinde, altıncı aydan itibaren gerçekleşmeye başlamaktadır. Bebekler

babalarına, kardeşlerine, büyük anne ve büyük babalarına karşı bağlanma gerçekleştirebilir ama genelde bağlandıkları kişi anne olmaktadır. Eğer bu ilişkide yakınlık sağlanırsa bebekte güvenlik ve sevgi duyguları; ilişkide kopukluk yaşanırsa kaygı, üzüntü ve kızgınlık duyguları oluşmaktadır (Kazdin, 2015).

Bireyin doğumdan itibaren aile ve akrabaları gibi sosyal çevresindeki önemli kişiler, duygu düzenleme stratejilerinin uyumlu ve etkili bir biçimde kullanımı üzerinde etkili olmaktadır (Gross, 1999). Anne ve babaların var olan bir durumla ilgili bilgi edinmesi, ortaya çıkan duyguların asıl nedenleri ile ilgili açıklamada bulunması veya durumu tekrar değerlendirmesi, çocuğun da olayla ilgili neden ve sonuç ilişkisini değerlendirmesini etkilemektedir (Eisenberg ve Sulik, 2012; Morris vd., 2007). Bu süreçte, ergenin duygu düzenleme stratejilerinin gelişiminde anne ve babanın kontrolü etkili olmaktadır.

Anne ve babanın bireyin duygularını yok sayan veya uygun bulduğu şekilde manipüle eden psikolojik kontrol uygulamaları, duygusal özerkliği engelleyebilmektedir. Aynı zamanda anne ve babanın aşağılayıcı tavırları, olumsuz eleştirileri, sevgiyi esirgemeleri veya suçlayıcı davranışları, bireyin duygularını ve davranışları düzenlemesini engelleyebilmektedir (Morris, Silk, Steinberg, Myers ve Robinson, 2007). Duygu düzenleme konusunda zorlanan çocuk, kızgınlık ve öfke gibi olumsuz duygularıyla başa çıkabilmek için bir başkasını veya kendisini haksız görme gibi uyumsuz ve işlevsel olmayan bazı stratejiler geliştirebilir (Eisenberg vd., 1998). Konuyla ilgili araştırmalar, anne ve babaların çocuk yetiştirme tarzlarının çocuğun duygu düzenleme yeterlikleri ve duygusal gelişimi üzerinde etkin olduğunu ortaya koymuştur. Anne ve babanın çocuğun olumlu olmayan duygularını kabul eden ve olumlu sosyal destek davranışları duygu düzenleme becerilerini etkileyerek çocuğun daha az saldırganlık davranışları sergilemesine neden olacaktır. Tam tersi olarak, kendi duygularına kayıtsız davranıldığını düşünen ergenler, duygu düzenlemede güçlük yaşamakta ve uyumsuz düzenleme stratejilerine başvurumaktadırlar. Yapılan çalışma bulguları, anne ve babalarını baskıcı ve otoriter olarak algılayan çocukların anne ve babalarını hoşgörülü ve aşırı izin verici olarak algılayanlara göre duygu düzenlemede çok daha fazla güçlük yaşadıklarını, ayrıca özdenetim sorunları olduğunu ortaya koymuştur (Walton ve Flouri, 2009).

Alanyazın incelendiğinde öz saygı, siyasal etkinlikler ve ebeveyn tutumları (Okçu, 2007), ergenlerin internet bağımlılıkları ve ebeveyn tutumu ilişkisi (Baykan, 2014), ergenlerin yaşam doyumları, anne-baba tutumları ve duygusal zekâ arasındaki ilişki, ergenlerde psikolojik dayanıklılık ile özgüven ve anne-baba tutumları arasındaki ilişki (Akkaş, 2011), akran zorbalığı (Atalay, 2010), algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişki ve benlik saygısı düzeyleri (Ersoy, 2013), ergenlerin yakın ilişkilerdeki psikolojik eğilimleri (Bülbül, 2014), kural dışı davranışları ve algılanan anne-baba tutumları, anne-baba tutumlarının ergenlerin akademik başarısı ve sınav kaygısı (Güler, 2013) üzerine etkisi, ergenlerin arkadaş ilişkileri ve öfke durumları (Aydınoglu, 2009) arasındaki ilişkilerin incelendiği görülmektedir.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde, ergenlerin anne-baba tutum algısı ve arkadaşlık ilişkileri ile duygu düzenlemeleri birlikte ele alarak araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Pro-sosyal davranışları artıran duygu düzenleme durumlarının anne-baba tutum algısı ve ergenin arkadaş ilişkileri üzerindeki etkilerinin incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle bu çalışmada, ilköğretim 7. ve 8. sınıftaki ergenlerin anne-baba tutum algısı ve arkadaşlık ilişkileri ile duygu düzenlemelerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın, ele alınan konu ve yöntem açısından, alana önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın amacı ergenlerin anne-baba tutum algısı ve arkadaşlık ilişkileri ile duygu düzenlemelerinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere ulaşılması hedeflenmiştir.

1. Ergenlerin anne-baba tutum algılarıyla

- Cinsiyeti,
- Kardeş sayısı,
- Anne ve babasının yaşı,
- Anne ve babasının öğrenim durumu,
- Aile yapısı,
- Aile gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık var mıdır?

2. Ergenlerin arkadaşlık ilişkileriyle

- Cinsiyeti,
- Kardeş sayısı,
- Anne ve babasının yaşı,
- Anne ve babasının öğrenim durumu,
- Aile yapısı,
- Aile gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık var mıdır?

3. Ergenlerin duygu düzenleme durumlarıyla

- Cinsiyeti,
- Kardeş sayısı,
- Anne ve babasının yaşı,
- Anne ve babasının öğrenim durumu,
- Aile yapısı,
- Aile gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık var mıdır?

4. Ergenlerin duygu düzenleme durumları ile arkadaşlık ilişkileri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

5. Ergenlerin duygu düzenleme durumları ile anne-baba tutumu algısı arasında anlamlı bir fark var mıdır?

6. Ergenlerin arkadaş ilişkileriyle anne-baba tutum algıları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

2. GENEL BİLGİLER

Bu bölümde ergenlik dönemi, ergenlik döneminde ergen bireylerde meydana gelen davranışsal değişiklikler, bu davranış değişikliklerinde etkin rol oynayan aile tutumu ve arkadaş ilişkileri hakkında genel bilgi verilmiştir.

2.1. Ergenlik Dönemi ve Özellikleri

Latince “adolescence” kelimesinden gelen ergen, büyümek ve olgunlaşmak anlamındadır ve yapısı gereği bir süreci ifade etmektedir. Ergenliği, bireyde gözlemlenen hızlı ve sürekli bir gelişim evresi olarak tanımlamak mümkündür (Yavuzer, 2002). Türk Dil Kurumu, ergeni henüz hiç evlenmemiş, neslin devamlılığını sürdürebilecek duruma gelmiş olan, erin, toy, akil baliğ, olarak tanımlamaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı gençliği; ergenlik dönemine geçiş ile birlikte çocukluk döneminin sona ermesi, kişisel ve toplumsal bazı sorumlulukları almayı gerektiren, çocukluk ile genç yetişkinlik arasındaki 12-14 yaş arası grup şeklinde tanımlamaktadır. UNESCO ise genç tanımını “bekâr, eğitim hayatı devam eden ve hayatını idame ettirmek için çalışmak durumunda kalmayan” şeklinde yapmaktadır (Yılmaz, 2007).

Çocukluk ile genç yetişkinlik arasındaki geçiş dönemi olan ergenlik, anlaşılması zor olan, duygu geçişlerinin yaşandığı, farklı tepki ve davranışların denendiği, bireyde bedensel, ruhsal ve sosyal değişikliklerin görüldüğü dönemdir (Cansever, 2013). Erik Erikson, kuramında gelişim dönemlerinde çözülmesi gereken bazı çatışma durumlarını ele almıştır. Ergenlik döneminde başa çıkılması gereken çatışma durumu, olumlu kimlik kazanımına karşı kimlik bunalımıdır. Ergenlik döneminde baskın olan davranış bireysel kimliği bulma ve anlatımlarda öznelliği yakalamaktır (Kırıçoğlu, 2002). Bu dönemde ergenin cinsel, toplumsal ve mesleki anlamda kimlik kazanımı önemlidir. Kimlik hissi, tutarlı ve anlamlı yetenek ve potansiyeller ile tutarlı olmalıdır (Yalom, 2008). Yaşanan çatışma döneminde, aileden çok arkadaş ilişkileri ön planda olabilir.

Çocuklar, çevresel koşullara kendine özgü bir biçimde uyum sağlamış şekilde ergenliğe geçiş yapmaktadırlar. Son çocukluk döneminde başkalarına bağımlı, fakat

karşı cinsiyete ilgisizdirler ya da çok az ilgi duyarlar. Bu dönemde çocuklar, ailelerinden duygusal yönden destek beklerler, hayran oldukları kişilerin görüş ve düşüncelerine göre davranmaya çalışırlar. Ergenliğin sonuna doğru hem duygusal hem de bedensel olarak evinden ve aile ortamından ayrılmaya, sosyal etkileşimlerini kendi kendine belirleyip kararlarını kendisi vermeye ve maddi bağımsızlığını kazanmaya hazır bulunmalıdır. Yavaş ve düzenli bir çocukluk döneminde sonra, hızlı ve düzensiz bir ergenlik dönemine geçilir (Yavuzer, 2011). Ergenlerin toplum içinde yer edinmeye çalışmaları, onları Erikson 'un kuramında belirttiği “durgunluğa karşı üretkenlik” çatışmasına hazırlamaktadır (Kulaksızoğlu, 1998; Döğücü, 2004).

Ergenlik dönemine geçiş yapan bireyler yetenekleri, sosyal statüleri, kişilik özellikleri ve gelecekteki olası başarıları hakkında pek çok şey bilmek ister. Daha sonra ise yetiştiği ortamın değer yargılarını sorgulamaya başlar. Zihninin bir köşesinde, daha uygun olanın ne olduğunu bulabileceği yargısını taşır. Ergen aynı zamanda, anne ve babasının veya toplumun kısıtlamalarına karşı çıkmaya başlar. Ergen kendinden emin olmayıp bazı kuşku ve endişelere sahiptir, aşırı duyarlı davranır. Ergenlik genel olarak, bireyin benliğini keşfetme dönemi olarak düşünülmektedir. Sırlar ergenin yaşamının doğal bir parçasını oluştururken bu dönemde, entelektüel bir genişleme ve akademik yaşantının öneminin farkına varılmaya başlandığı ve bazı hedeflerin amaçlandığı söylenebilir.

2.1.1. Ergenlik Dönemi Gelişimsel Hedefleri

Ergenlik döneminde kendine özel bir kimlik oluşturma, kendini güdüleyebilme, kendi değer yargılarını belirleme ve belirlediği değerlere bağlı kalmak için özdenetim geliştirme, cinsel kimlik kazanma, birey olarak diğer insanlara ilgili duyma ve başkalarının düşüncelerini anlamaya çalışma, yeni edinilen zihinsel becerileri geliştirme, akranlarıyla tatmin edici ilişkiler geliştirme gibi gelişimsel hedeflere ulaşılması beklenmektedir. Bir başka gelişimsel hedef ise bağımsızlık kazanmadır. Ergenlik döneminde kazanılması gereken en önemli etki, anne ve babaya bağımlılıktan sıyrılabilmedir. Sağlıklı bağımsızlık, ergenin hayatındaki önemli olan kişilerle ilişkilerine zarar vermeden, temel gereksinmelerini giderip, yaşamını yetişkin olarak sürdürebilmek için kendini güdüleyebilmesidir (Havighurst, 1952).

2.1.2. Ergen ve Aile İlişkileri

Toplumun en küçük birimi olan aile ortamında, birincil derecede etkileşim gerçekleşmektedir. Aile birimi, anne, baba ve çocuklardan oluşmaktadır (Çetinkaya, 2004). Aile ortamına çoğu anne-baba, çocuklarının seçimlerine yol gösterme adına onların seçimlerine müdahale ederler. Oysa bireyin büyüüp aileden uzaklaşma sürecine girdiğinde yaşadığı sorunların çoğu, anne-babanın bu aşırı koruyucu tutumundan kaynaklanır. Ergenlik dönemini yaşamakta olan birey, anne ve babasına halen bağlıdır, fakat artık o geçmişte sunulan sürekli ilgi ve dikkate ihtiyaç duymamaktadır. Bazı anne-babalar kendi ihtiyaçları nedeniyle, çocukları üzerindeki tutumlarından vazgeçmek istemezler. Bu sürecin altında pek çok neden yatabilir. Mutsuz evliliğe sahip ya da tek başına yaşayan bir ebeveyn çocuğu tüm yaşamının varoluşunun odağı haline getirmiş olabilir. Çocuğunu serbest bırakmak, hayatlarının odak noktasını yitirmek anlamına gelir. Özgürlük noktasındaki ölçüt çocuğun yaşı değil, olgunluk düzeyi olmalıdır (Yavuzer, 2011).

Gencin, aileden uzaklaşarak arkadaşlık ilişkilerinin önemli hale gelmesi olgunlaşan özerklik gereksiniminden doğar ancak, aile yine de birçok zorluğun üstesinden gelinebilmek için başvurulacak temel dayanak olma işlevini korur. Anne-babalar ve gençler genellikle farklı öncelikler, bakış açıları ve yaşam biçimine sahiptirler. Ergen, anne-babasıyla ilgili olarak ikilem içindedir; bir yandan anne-babaya bağlılıktan sıyrılmayı hedeflerken, öte yandan tam desteğine ihtiyaç duyar. Gencin aileyle birlikte bir şeyler yapmayı reddederek zamanın büyük bir kısmını tek başına geçirmek ya da arkadaşları ile geçirmek istemesi anne-babaların kendilerini dışlanmış hissetmelerine yol açar. Bu konuda ailenin, gencin arkadaş önceliğine saygı duyarak hoşgörülü davranması ve desteklemesi gerekmektedir.

Anne ve babalar çocuklarının etkinliklerini incelediklerinde, soruşturduklarında ve her ayrıntıyı bilmek istediklerinde ergenler, onların kaygılarına bir son vererek olası bir tartışmanın önüne geçmek ya da sadece anne-babalarının onları daha fazla eleştirmeden rahat bırakmasını sağlamak için yalan söyleyeceklerdir. Aslında anne-babalarının onlara güven duyduğunu, herhangi bir sorun olduğunda yardımcı olmaya istekli ve hazır olduklarını bilirlerse, yalana başvurmayıp doğruyu söyleyeceklerdir.

Anne-babaların ergenin doğrudan kendi yaşamını ilgilendiren konularda, kendisi için doğru kararlar verebileceğine ilişkin bir güven duygusu geliştirmesi gerekmektedir. Bu şekilde ergen de sorunlarında gözle görülebilir bir farklılık oluşturabilir.

Anne ve babaların, çocuklarına yönelik tutumları onların benlik saygısını ve çevreleriyle olan ilişkilerini etkilemektedir. Sağlıklı bir iletişim kurabilmek için uzlaşmacı davranmak, kararları birlikte almak konusuna özen gösterilmelidir. Tutarlı olma, açıklama, neden-sonuç ilişkisi kurma ve hoşgörülü davranmanın, sorun çözmeye önemli katkı sağladığı söylenebilir. Bu nedenle ergenlikte anne-baba tutumları daha ayrıntılı olarak incelenmelidir.

2.2. Anne-Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları

Aile kişinin hayata başladığı, ilk yaşantılarını edindiği ve gelecek yaşamı için gerekli pek çok şeyi öğrendiği, kan bağına dayalı olarak akrabalık ilişkilerinin bulunduğu, toplumun en küçük yapı taşıdır. Toplumun en küçük birimi olarak kabul edilen ve kişiliğin temellerinin atıldığı ailenin, insan hayatındaki yeri yadsınamaz. Ailenin bireye sunduğu öğrenme yaşantıları ve sunduğu modellerin çocuğun olumlu sosyal davranışları ve değer yargılarını edinmesindeki önemi büyüktür (Ersin, 2010). Aile, bireyin yaşamdan doyum elde etmesi ve yaşadığı topluma uygun bir birey olarak yetişmesini sağlar (Nazlı, 2010).

Tutumlar, bireylerin belli bir konudaki eğilimlerini yansıtmaktadır. Belli bir durum veya nesneye karşı olumlu veya olumsuz herhangi bir duygu, düşünce ve davranışlarını oluşturan eğilimleri ifade etmektedir (Ersin, 2010). Anne ve baba tutumları ise, anne ve babaların çocuk yetiştirme konusundaki inanç, davranış veya beklentilerini yansıtmaktadır. Anne ve baba tutumları, hemen her kültürel ortamda bireylerin sosyalleşme sürecini açıklamaya yarayan temel dinamiklerden biri olarak ele alınmaktadır (Kılıç, 2007).

Geliştirilen anne ve baba tutumlarının temelini, aile içindeki etkileşim ve yaşam döngüsünün oluşturduğu söylenebilir (Onur, 1991). Aile ortamında huzursuzluk, gerilim, çatışma ve duygusal sorunların olması çocukları da olumsuz etkileyecek ve

bazı problemlere neden olabilecektir. Bu doğrultuda, anne ve babaların çocuk yetiştirmeye ilişkin tutumları farklı başlıklar altında toplanmıştır. Bunlar aşırı baskıcı veya otoriter tutum, tutarsız ve dengesiz tutum, aşırı hoşgörölü tutum, ilgisiz ve kayıtsız tutum, aşırı koruyucu tutum, güven verici ve demokratik tutum şeklinde ele alınabilir (Yavuzer, 1996; Özyürek, 2004; Şahin ve Çağdaş, 2004).

2.2.1. Baskıcı ve Otoriter Tutum

Çocuklarına karşı aşırı baskıcı bir tutum sergileyen anne-babalar, çocuklarının görüşlerini alıp isteklerini dikkate almayan, katı ve cezalandırıcıdır. Evde baskıcı, hoşgörölüden uzak ve katı bir tutum vardır. Çocuklara ceza verilir, küçümsenir ve sürekli olumsuz eleştirilerde bulunulur (Yıldız ve Bıçakçı, 2004). Bu tutum, çocukta hata yapma tedirginliğinden dolayı kendine güvensiz, çekingen ve aşağılık duygusu gelişmesine neden olur. Anne ve babadan birisi veya her ikisi tarafından baskı altında bırakılan çocuk, her kurala kayıtsız ve şartsız uymak zorunda kalmaktadır. Böyle bir ortamda yetişen çocuk sakin ve naif, sözünde ve davranışlarında doğruluktan ayrılmayan ve dikkatli olmasına karşın güvensiz, kolaylıkla diğer bireylerin tesirinde kalabilen, konuşmaktan ve paylaşmaktan korkan yapıya sahip bir kişilik geliştirebilmektedir. Bu kişilik özellikleri, ergenlik dönemindeki diğer değişimlerle beraber ergeni istenmeyen davranışlara ve olumsuz akran ilişkilerine taşıyabilmekte, benlik saygısını yitirmesine neden olabilmekte ve kişilik gelişimi üzerinde olumsuz etkileyebilmektedir (Öğretir, 1999; Yavuzer, 2000).

Aşırı baskıcı ve otoriter aile ortamında yetişen çocuklar, sosyal yaşamlarında da problemler yaşayabilmektedirler. Sevgiden yoksun yetişen bu çocuklar, kendilerini suçlu ve yetersiz, engellenmiş ve şaşkın hissetmektedirler. Yaşadıkları reddedilme ve kısıtlanma nedeniyle kendilerini suçlayarak suç işlemeye eğilim gösterebilmekte, bu olumsuz etki en fazla ergenlik döneminde ortaya çıkmaktadır (Kehale, 2002).

2.2.2. Aşırı Hoşgörülü Tutum

Hoşgörüde aşırıya kaçma, genellikle tek çocuklu aile ortamında görülmektedir. Baskıcı ve otoriter tutum ortamının tam tersi bir durum ortaya çıkmakta, anne ve babalar çocuklarını oldukça serbest bırakmaktadır. Anne ve babalar, çocukların uygun olan veya olmayan her istediğini yerine getirme eğilimi gösterirler ve çocuk üzerinde etkili olamazlar. Çocuğa sınırsız bir özgürlük tanınması, çocukta birçok olumsuzlukların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Aşırı hoşgörülü tutumun sergilendiği aile ortamında yetişen çocuk, her istediği yapıldığı için doyumsuz, bencil, saygısız davranışlar sergileyebilir. Ev ortamında hiçbir kuralla karşılaşmadığından, herhangi bir kural karşısında hayal kırıklığına uğrayabilir. Sosyal ortamlara uyum sağlayamaz ve insanlarla ilişkilerinde başarısızlık gösterir (Tuzgöl 1998; Yavuzer 2000).

2.2.3. Tutarsız ve Dengesiz Tutum

Tutarsız ve dengesiz tutum sergileyen anne ve babalar, çocuklarının davranışlarına farklı zamanlarda farklı tepkiler verirler. Annenin doğru kabul ettiği bir durumu baba yanlış olarak kabul edebilir veya çocuğun bir davranışını bir gün hoş gören anne veya baba, başka bir gün hoş görmeyebilir. Babanın gösterdiği tepkiden sonra annenin şefkat göstermesi ve çocuğunun yaptığı yanlış davranışı görmezden gelmesi de bu tutum içinde yer alır. Bu tutuma sahip anne-baba tarafından büyütülmüş çocukta çevreye karşı güvensiz, tutarsız, aşırı kabullenici ya da reddedici, tedirgin, kararsız davranışlar bulunur. Anne veya babanın, çocuğa sözünü dinlemesi için önce yumuşak tonda konuşması, çocuk isteğini yapmadığında giderek sesini yükseltmesi ve daha sonra dayak atması, bunun sonrasında da yaptığından pişmanlık duyup özür dilemesi de tutarsızlık örneğidir. Yetişkinin çocuğun yanlış davranışı sonrasında yerinde ve zamanında tepki göstermemesi, çocuğun rahatlığına neden olmaktadır. Bu durum aynı zamanda, anne ve babanın tutarsızlığını da göstermektedir (Yavuzer, 2000).

2.2.4. Aşırı Koruyucu Tutum

Anne ve babaların, çocuklarına karşı aşırı koruyucu tutumu olması durumunda çocuğa gereğinden fazla özen gösterilir. Giyeceği elbiseden okuyacağı kitaba veya hangi televizyon programını izleyeceğine kadar her türlü karar anne ve baba tarafından verilir. Böylesi aile ortamlarında aşırı koruma içgüdüsünden dolayı çocukların vermesi gereken bağımsız olma mücadelesi gecikir ve kişilik gelişimi olumsuz etkilenir. Aşırı koruyucu bir tutumla yetişen çocuklar genellikle kararsız, doyumsuz, duygularını kontrol edemeyen ve sorumluluk duygusu gelişmemiş çocuklar olabilmektedirler (Gazeloğlu, 2000; Yavuzer, 2000).

2.2.5. İlgisiz ve Kayıtsız Tutum

Çeşitli nedenlerle çocuklarına yeterince zaman ayıramayan anne-babalar, çocuklarını bir aile büyüğü veya bakıcıya bırakmaktadırlar. Bu nedenlerle, anne-baba ve çocuk arasında anlamlı bir bağ gelişmemektedir. Eğer çocuk anne ve babasını rahatsız edici bir davranışta bulunmazsa çocuk yokmuş gibi davranılır. İhmal edilmiş bir ortamda yetişen bu çocuklarda, ilgi çekmek için öfke ve şiddet davranışları gibi istenmeyen davranışlar görülebilir. Çocukta konuşma bozuklukları, nefret duygusu, saldırgan ve suça yatkın bir kişilik oluşabilir (Dönmezer, 1999).

2.2.6. Güven Verici ve Demokratik Tutum

Demokratik tutumun benimsendiği aile ortamında, kurallar ve sorumluluklar belirlenmiştir. Bu kurallar, yalnızca çocuklar değil tüm aileyi ilgilendirmektedir. Anne-babalar çocuklarını sevgi ve saygı ile olduğu gibi kabul ederler. Çocuklarının ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yetişmesini isterler. Aile ile ilgi kararlar alınırken olduğu gibi her türlü kararda çocuğa söz hakkı verilir. Bu tutuma sahip anne-baba tarafından büyütülmüş çocuklar kurallara uyarlar, davranışları dengelidir, problemlerle nasıl başa çıkacağını bilirler, kendisine ve çevresine karşı saygılıdır, sorumluluktan kaçmazlar ve iletişime açık davranışlar sergilerler. Anne-babanın hoşgörülü davranışları, çocuğun sosyal ve kendine güvenen bir birey olmasına yardım eder. Çocuğun aile içinde özel bir yeri vardır, ihtiyaçları karşılanır. Kabul edilen ve

uygun görülmeyen davranışlar belirlenmiştir, aile içinde açık bir iletişim vardır. Bireyler duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilmektedirler. Problemlerin çözümünde işbirliğine gidilmektedir (Örgün, 2000; Özgüven, 2001).

Anne ve babaların çocuk yetiştirme tutumları, bireyin duygu düzenleme durumları üzerinde oldukça etkilidir. Anne ve baba tutumları yanında çevredeki diğer bireyler ve özellikle akranlar çocuğun yaşı büyüdükçe daha etkili olabilmektedirler. Özellikle ergenlik döneminde akran ilişkileri aile ilişkilerinden daha önemli olabilir. Bu nedenle ergenlikte arkadaş ilişkileri daha ayrıntılı olarak incelenmelidir.

2.3. Ergenlik Dönemi ve Arkadaşlık İlişkileri

Aile ilişkilerinden sonra, bireyin yaşamının her döneminde gereken, ortak tutumlar ve davranış kalıplarının paylaşıldığı veya yeni tutum ve davranış kalıplarının oluştuğu, iletişim gruplarının özelliklerini taşıyan bir diğer toplumsal birim “arkadaşlık” birimidir (Köknel,1997). Fakat arkadaşlık ilişkileri, aile içi ilişkilere göre farklılıklar göstermektedir. Ergenlerin arkadaşlık ilişkileri sosyal ilişkiler, güvenli davranışlar, düşüncesini ifade etme, başkalarının görüşlerini hoşgörüyü karşılamayı öğrenmelerinde etkili olmaktadır. Ergenlikteki arkadaşlıklar ergenin benlik saygısını artırma ve sosyal becerilerini geliştirmede önemli bir fırsat sunmaktadır. Ergen arkadaşlık ilişkileri sayesinde bir gruba ait olma ve kendi gelişimini daha doğru değerlendirme fırsatı elde etmektedir (Sayıl, Uçanok ve Güre, 2002; Durmuşoğlu ve Doğru, 2006).

Yakın arkadaş ve akran grubu ile doyurucu ilişki kurmak, ergenliğin gelişimsel görevlerinden biridir. Ergenlikteki arkadaşlık, çocukluktakinden nitelikçe farklı olup başarıyı, fiziksel yüklemeleri ve kişilerarası ilişkiyi temel alır. Arkadaşlar boş zaman aktivitelerini, inanç ve değerlerini paylaşırlar. Kitap, CD, video oyunları ve filmler hakkında bilgi alışverişinde bulunur, ilgi duydukları konuları tartışarak zamanlarının çoğunu gruplar ve kalabalık çevrelerde harcarlar. Arkadaşlarıyla konuşmaya başka faaliyetler içinde olmaktan daha fazla ilgi duyarlar. “Gevezelik” yaparak gülüp dalga geçmeyi içeren bu eğilimler, dışarıdan bakan birinin gözüne ne kadar amaçsız ve

anlamsız gelirse gelsin, aslında ergenlerin yaptıkları şeylerin en tatmin edici kısmını meydana getirmektedir (Erwin, 1998).

Ergenler, arkadaşlık ilişkileriyle karşı cinsin özelliklerini yakalamaya çalışıp flört deneyimlerini paylaşır. Duck ve Perlman (1985), arkadaşlığın işlevlerini bir gruba ait olma duygusu, duygusal bütünlük ve kararlılık, iletişim sağlama, değerli olduğu duygusu, diğerlerine yardım etme fırsatı sağlaması ve kişiliğin desteklenmesi olarak özetlemektedir. Bir geçiş dönemi olan ergenlikte, bir gruba ait olma gereksinimi üst düzeydedir. Grubun bir parçası olmak için ergen büyük fedakârlıkta bulunur, çoğu enerjisini arkadaşlık kurmaya ve grup içinde yer edinmeye harcadığı görülür. Ergenlik dönemi okul çağı içerisinde olduğundan ergen ailesinden çok arkadaşları ile etkileşimde olur ve onlarla daha fazla zaman geçirir. Bu sebeple ergenlik döneminde arkadaşlık ilişkileri bireylerde daha da önemli hale gelir.

Yaşamın her döneminde sürdürülen arkadaşlık ilişkilerine yüklenen anlam, bireyin yaşıyla birlikte değişmektedir (Hartup ve Stevens, 1997). Akranlarıyla birlikte geçirilen süre toplumdan topluma fark göstermektedir. Hindistanlı ergenlerin uyku dışındaki zamanlarının yaklaşık %40'ını aile bireyleriyle geçirirken, ABD'de bu oranın %15'e düştüğü görülmektedir (Larson ve Verma, 1999), diğer yaşlara oranla ergenlik döneminde bu süre artmaktadır. Okulda geçirilen zaman dikkate alınmadığında bile ergenlerin arkadaşlarıyla birlikte geçirdikleri zaman diğer etkinliklere ayırdıkları zamandan daha fazladır. Bu durum, ergenlerin akran ilişkilerine daha çok önem verdiklerini göstermektedir. Santrock (2011), çocukluk dönemiyle karşılaştırıldığında ergenlerin arkadaş sayısının daha az olduğunu, fakat ilişkilerin yoğunluğu ve samimiyetinin daha fazla olduğuna dikkat çekmektedir.

Bireyin arkadaş ilişkileri, aile tutumu ile birleştiğinde onun toplumla ilişkisine de temel teşkil eder. Ergenlik döneminde bireyin ailesiyle çatışmasının artması, kendini kabullendirme çabasıyla birleştiğinde arkadaşlarını kendisi için daha önemli hale getirir. Bu dönem içerisinde birey ailesinden ziyade akranlarıyla daha iyi anlaşmakta ve daha çok paylaşımda bulunmaktadır. Akranlarla ilişkiler, ergenlerin cinsiyet rollerini öğrenip edinmelerine yardım etmektedir. Karşı cinse olan ilgili artmıştır ve karşı cinsin beğenisini kazanmak önemli hale gelmiştir. Bunun yanında, akran

ilişkilerinde güvenilirlik, yardımseverlik, dürüstlük gibi değerler ön plana çıkmaktadır. Ergenler genellikle kendisine benzeyen özelliklere, giyim tarzı ve konuşmalara sahip ergenlerle arkadaş olmayı tercih ederler (Çevik ve Atıcı, 2008).

Çocukluk döneminde olumsuz sosyal etkileşimler yaşayan bireyler başta olmak üzere, ergenlik dönemindeki bireylerin kişiler arası ilişkileri bazen yapıcı bazen de yıkıcı nitelikte olabilir. Ergen, kendini korumak için savunma mekanizmaları geliştirirken sosyal ilişkileri çıkmaza girebilir (Çevik, 2007). Ergen, farklı düşünceleri olan bireylere ve reddedici bazı tepkilere yönelik düşmanca duygu ve düşünceler besleyebilir, itaatkar davranmayı reddedebilir. Yine de ergen akran grubuna dâhil olabilmek için onların davranışlarını ve tutumlarını benimser görünür. Arkadaşları arasında sevilmeyen ergenler, diğerlerine göre daha fazla yalnızlık ve stres yaşayabilirler. Oysa popüler ve çok sevilenlerde yalnızlık ve stres gözlenmez (Çevik, 2010). Ergenlerin daha olumlu sosyal davranışlar gibi pek çok uyumlu davranışı sergilemelerinde akranların etkisi vardır (Aktaş ve Güvenç, 2006). Akranlarla ilişkiler davranış kazanmada oldukça etkilidir.

Kişiler arası ilişkilerde ve iletişimde birçok unsur yer almaktadır. Bu unsurlar karşındaki kişilerle olan etkileşimin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesinde etkilidir. Bu unsurlar kendini açma, güvenme ve özdeşim kurma, sadakat ve bağlılık olarak ele alınabilir. Güvengenlik, bireyin başkalarıyla ilişkilerinde kendinden ödün vermeden ve karşısındakininde hakkını koruyarak kendisini açık şekilde ifade etmesine dayalıdır (Uz Baş, 2012). Kendini açma ise, bireyin başkalarıyla kendisi hakkındaki bilgileri paylaşması sürecidir ve geçmiş yaşantılar, güncel olaylar, gelecekle ilgili beklentiler vb. açığa vurulur. Kendini açma gelişi güzel veya özel sınırların ve durumların her karşılaşılan kişiye anlatılması anlamı taşımaz. Ancak güven duyulan kişilere uygun şartlarda yapılabilir (Çetinkaya, 2012). Sadakat; dostluk, içten bağlılık, doğruluk, vefa anlamına gelmektedir (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=veritbn&kelimesec=269960). Diğer bireylerle ilişki kurmak ve yakınlık arayışı ihtiyacını ifade eden bağlanma ergenlikte arkadaşlara yöneliktir. Tüm bu unsurlar, ergenlik döneminde arkadaşlık ilişkileri üzerinde oldukça etkilidir (Deniz, 2006). Fakat her konuda olduğu gibi iletişim unsurlarının sağlıklı bir şekilde kullanılmaması akran sapması ve sonrasında istenmeyen durumlara uyabilir.

2.3.1. Akran Sapması

Yapılan araştırmalar çocuğun varlık nedeni olan ailenin, istenilen davranışı kazandırmada arkadaş grubu kadar etkili olamadığını göstermektedir (Demir, 2005). Ancak, akranların ergenler üzerindeki etkileri olumlu ya da olumsuz olabilmektedir (Kaner, 2000). Bu bağlamda bireylerin olumsuz davranışları arkadaşlarından öğrendikleri söylenebilir. İyi arkadaşlarla olan ilişkiler bireye olumlu davranışlar kazandırırken istenmeyen davranışlara sahip olan arkadaşlar bireyde olumsuz davranışların kazanılmasına neden olabilmektedir.

İstenmeyen davranışlar doğrudan koşullanma, taklit veya model almayla kazanılabilmektedir. Sapma, kişiler arası ilişkilerin yakın olduğu gruplarda öğrenilmektedir. Akran sapmaları içinde çok sayıda farklı durumdan bahsetmek mümkündür. Geniş bir alana sahip olan sapan davranışlardan biri, suçtur. Hafif sapma, okuldaki ğrenci rolüne, okul dışında da ergen olma rolüne uygun olmayan davranışları yani okula devamsızlık yapmak, kopya çekmek, yalan söylemek, okul kurallarını sık sık ihlal etmek, ğretmen ile kavga etmek, sigara-alkol kullanımı gibi davranışları içermektedir. Ağır sapma ise, depresyona girme ve hatta intihara teşebbüs, erken yaşta ve korunmasız cinsel ilişkiye girme, madde bağımlılığı, vücuda zarar verme, silah bulundurma, kavga etme ve suça karışma gibi şiddet içeren davranışlarla beraber görülebilmektedir. Özellikle akranlardan öğrenilen şiddet davranışları ve suça meyilli olma, toplumun genelini etkilemektedir. Bu nedenle okullarda yapılan eğitim-öğretimin yanı sıra öğrencilere değerler eğitimi eğitimleri verilmesi de gerekmektedir. Bunun yanında, okul dışında öğrencilerin enerjilerini boşaltabilecekleri uygun şartlar hazırlanmalı, öğrenciler doğru tercihlere yönlendirilmeli ve uygun yollar gösterilmelidir. şiddetin, ihmal ve istismarın her geçen gün arttığı günümüzde, okullar sadece akademik bilgilerin anlatıldığı bir yer olmayıp iyi bir insan olmanın faziletlerinin öğretildiği bir ortam olmalıdır (Ekşi, 2013).

Aile, akraba, akran ve karşı cinsle etkileşime giren ergenin kişilerarası ilişkilerinin anlaşılmasında çevredeki bireylerin tepkileri önemli bir anahtar rolü oynamaktadır (Oral, 2004). Ergenlikte yakın ilişkilerin değişiklik göstermesi ve daha karmaşık bazı sosyal etkileşimlerle karşılaşılması duygu düzenleme becerilerinin önemini

artırmaktadır (Kostiuk, 2011). Bu nedenle, ergenlik dönemindeki bireylerin duygusal değişimlerini, duygu düzenleme ve stratejilerini daha ayrıntılı incelemek gerekmektedir.

2.4. Ergenlik Döneminde Duygu Düzenleme

Gelişimsel özellikler açısından hızlı bir dönem olan ergenlik döneminde, duyguların yoğun yaşanması nedeniyle, duyguların tanınması ve kontrol altına alınabilmesi çok daha fazla önem taşımaktadır. Bu bölümde, ergenlikte duygusal gelişim ve duygu düzenleme stratejileri ele alınmıştır.

2.4.1. Ergenlikte Duygusal Gelişim

Duygu kavramı “araçsal olmayan davranışlar ve davranışların, fiziksel değişikliklerin, dışsal ve içsel olay tarafından uyandırılmış değerlendirmeci ve özne bağlantılı deneyimlerin araçsal olmayan özellikleri” şeklinde tanımlanabilir (Frijda, 1986, aktaran Garber ve Dodge, 1991). Campos, Campos ve Barrett (1989) duyguyu “kişi ile içsel ve dışsal çevre arasındaki ilişkilerin kurulduğu, sürdürüldüğü veya bozulduğu süreçler” olarak ifade etmişlerdir. Daha önceki tanımlamalar duyguyu kişinin içsel süreçlerine dayandırmakta iken bu tanımlama ile kişilerarası ve karşılıklı etkileşimin olduğu bir sürece vurgu yapılmıştır.

Duygu ve heyecan kelimeleri, ruhsal değişimler için kullanılmaktadır. Birey doğduğu andan itibaren, duygusal gelişimi de başlar ve hayat boyu bu gelişim sürer. Bireyin farklı zamanlardaki duygusal tepkileri ve duyguyu oluşturan durumlar ve duygusal değişimler oldukça çeşitlidir (Kulaksızoğlu, 1998). Farklılıkların yoğun olarak yaşandığı ergenlik döneminde ise, yüksek düzeyde bir duygusallık yaşandığı söylenebilir. Duyguların şiddeti artmakla birlikte bu duygular ergen yaşamında oldukça etkili olmaktadır. Bazı çelişkili duygular yaşayan ergen yalnızlıktan zevk alırken bir gruba katılma isteği duyabilir. Yetişkinleri hor görebilir, endişe ve umutsuzluğu olabilir, fakat geleceğe coşkuyla yönelmişlik yaşayabilir (Yavuzer, 2002). Ergenlikte sıklıkla yaşanan heyecan türleri korku, endişe, öfkedir. Ergenin davranışlarını düşünmesi ve daha iyi değerlendirebilmesi sonucunda pişmanlık, utanç, güvensizlik ya da çekingenlik gibi duyguları yaşama olasılığı görülebilir (Çam, 2014).

Ergenlik döneminde hızlı büyüme, hormonların etkisiyle biyolojik ve cinsel değişimler duygu, davranış ve tutumlarda belirgin farklılıkların nedenidir. Bu farklılıklar; duygu yoğunluğunun artması, duygularında tutarlı ve sürekliliği yakalayamayan, âşık olma, hayal kurma, hayal kurdukları kişilerin yerine geçme, yoğun kaygı ve endişe, çalışma isteksizliği ve heyecanlanma olarak sıralanabilir. Ergenlerde sıklıkla korku, öfke, kendine güven, sevgi, sorumluluk ve hüzünlenme gibi duygulara rastlanmaktadır (Kulaksızoğlu, 1998).

Ergen, başkalarının kendisiyle ilgili kararlarına aşırı duyarlı olduğundan çevrenin takdirini kazanma arzusu hâkimdir. Yaşadığı başarısızlıklar sonucu, düşünce ve davranışlarını inceleyen ergen, duygusal dünyasında dengesizlikler yaşayabilir. Duygusallığın fazla olduğu ve duyguların daha yoğun yaşandığı bu dönemde, yaşanan en ufak hayal kırıklığı ergen bireyin yakın çevresindeki ilişkilerini büyük oranda etkileyebilmektedir. Şiddetli duyguların gerginliğe neden olmasıyla da tırnak yeme gibi bazı alışkanlıklar görülebilir. Gerginliğin azalması ve ergenin farklı konulara önem vermesiyle bu alışkanlıklarda da azalma görülebilir (Yavuzer, 1994).

Ergenlerin duygusal durumlarındaki değişimler düşünüldüğünde, psikolojik iyilik hallerinin korunmasında duygu düzenlemenin önemi ortaya çıkmaktadır. Ergenlikte duygu düzenleme becerilerinin gelişmesiyle, duyguları yönetebilme yanında diğer gelişim alanlarına da katkı sağlanacaktır.

2.4.2. Duygu Düzenleme

Duygu düzenlemenin tanımına ilişkin literatürde farklı görüşler vardır. Thompson'a (1994) göre duygu düzenleme; bireyin hedefine erişebilmesi için geçici fakat yoğun özellikler taşıyan duygusal tepkileri gözlemleyip değerlendirmesi ve değiştirmesinden sorumlu olan içsel ve dışsal süreçlerdir. Durbin and Shafir'e (2008) göre duygu düzenleme, duyguların farklı çevre koşullarına uyum sağlamanın koordine edilmesidir. Bu düzenleme, hissedilen duyguya yapılan müdahaleleri kapsamakta olup bu müdahalelerin başında duygu ifadesinin gerçekleştiği zaman ve biçimin değerlendirilmesidir. Ochsner ve Gross'a (2005) göre duyguları düzenleme becerileri, yeni duygusal bir tepkinin başlatılması veya mevcut duygusal tepkinin

değişmesini içermektedir. Yani duygu düzenleme, duygusal tepkilerin ifade edilmesini de şekillendiren bir düzenlemedir. Bu süreçte hem olumlu hem de olumsuz duyguların yoğunlukları yükseltilebilir veya azaltılabilir (Gross, 2007). Cole'e (2014) göre duygu düzenlemeyi anlamak için öncelikle duygu ve duyguya ilişkin birtakım kavramları net bir biçimde tanımlamak gerekmektedir.

Düzenleme, duyguların yoğun ve geçici özelliklerinin ve duygusal tepkilerin denetlenmesinden, değerlendirilmesinden ve değiştirilmesinden sorumlu dışsal ve içsel süreçler olarak ele alınabilir. İçsel süreçler; kişinin kendi kendine kaygı, içe çekilme, depresyon gibi duygularını düzenleyebilmesini ifade etmektedir. Dışsal süreçler; bir başkasının kişinin davranım bozuklukları, saldırganlık, hiperaktivite gibi duygularını düzenlemesini ifade etmektedir. Örneğin; bir annenin aşırı duygulanım gösteren çocuğunu yatıştırması gibi (Thompson 1994; Duy ve Yıldız, 2014; Morris, Silk, Steinberg, Myers ve Robinson, 2007).

Gross (1998) durum seçimi, dikkatte yayılma, durum değiştirme, tepki düzenleme ve bilişsel değişim olmak üzere beş farklı duygu düzenleme süreci tanımlamıştır. Bireyler hedeflerine yaklaştıkları ölçüde mutluluk duyma gibi olumlu duygular yaşarken bu hedeflerden uzaklaştıkça üzüntü ve kızgınlık gibi mutsuzluk ifade eden duyguları da yaşayabilirler (Gross ve Thompson, 2006). Bilişsel süreçler duyguları tanıma, duyguları düzenleme ve duyguları kontrol altında tutma sürecinde işlevsel rol oynar. Bilinçli ve bilinçdışı olmak üzere iki süreci bulunan bilişsel süreçler, bilişsel duygu düzenlemede işlevseldirler (Altunbaş, 2014). İşlevsel olmayan tutumlar, tetikleyici bir olayla aktif hale gelirken bireylerin işlevsel olmayan tutumları arttıkça psikolojik belirtilerin sıklığı artmakta, olumlu benlik algısı ve kişiler arası ilişkilerden duyduğu memnuniyet veya yaşam doyumu azalmaktadır (Batıgün ve Şahin, 2016). Örneğin; değer verdiği bir arkadaşının ergene selam vermemesi, kendisini önemsiz hissetmesine ve üzüntü, kırgınlık, kızgınlık gibi duygular hissetmesine yol açabilir.

Bireyler farklı olaylara ve durumlara karşı çok değişik duygular hissetmelerine rağmen günlük hayatlarına devam etmek için bu duygularını kontrol etmelidirler. Kısaca duygularını düzenlemek için özel bir çaba göstermek zorundadırlar (Mauss,

Bunge ve Gross, 2007). Bunun için belli bazı duygu düzenleme stratejilerini bilinmesi ve kullanılması fayda sağlayabilir.

2.4.3. Duygu Düzenleme Stratejileri

Duygu düzenleme sosyal, biyolojik ve davranışsal pek çok bilinçli ve bilinçdışı bilişsel süreçleri içinde barındırır. Düzenleme kelimesinden duyguların dışarıdan bir düzenleyici aracılığıyla düzenlenmesi mi, duyguların bazı dışsal yapıları düzenlemesi mi olduğu, yoksa tüm bunlardan bağımsız olarak kişinin kendini düzenlemesinin duygusal boyutunun mu kast edildiği tartışılmıştır (Garber ve Dodge, 1991; Cole, Martin, Dennis, 2004). Duygu düzenleme çalışmalarına bakıldığında, insanların duygularının farkına nasıl vardıklarının, onları nasıl deneyimlediklerinin ve nasıl ifade ettiklerinin ele alındığı görülmektedir (Gross, 1998). Bu çalışmalar, duygu düzenlemenin uyum değerine ve bunun zihinsel ve bedensel sağlıkla ilişkisine bakmaktadır (Kooze, 2009).

Garnefski ve arkadaşları (2001), tehdit edici ve stres veren yaşam olaylarına karşı başa çıkma yollarını kapsayan bilişsel duygu düzenleme stratejileri belirlemiştir. Dokuz farklı stratejiden bir kısmı sosyal ve psikolojik işlevselliğe katkıda bulunan olumlu stratejilerken bir kısmı uyumsuz ve işlevsel olmayan stratejilerdir. Bu stratejilerden bazıları şunlardır:

- Kendini suçlama: Bireyin olumsuz bir deneyimle karşılaştığında kendini suçlama ve sorumlu tutmaya ilişkin düşüncelere sahip olmasını ifade etmektedir.
- Kabul: Yaşanan olayı kabul etme, olan şeye kendini teslim etme şeklinde boyun eğmeye ilişkin düşüncelere sahip olmaktır.
- Ruminasyon: Zihinsel geviş getirme anlamına gelmektedir. Kısa sürede uyumlu bir strateji olarak görülse de uzun dönemde yüksek düzeyde depresyon, stres ve öfke duyguları ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.
- Olumlu yeniden odaklanma: Gerçek olayı düşünmekten ziyade bu olayın keyif alınan ve eğlenceli yönlerini düşünmeyi içermektedir.

- Plan yapmaya yeniden odaklanma: Yaşanan olumsuz olay karşısında bireyin nasıl davranacağı, hangi adımları atması ve nasıl önlemler alması gerektiğini düşünmek anlamına gelmektedir.
- Olumlu yeniden değerlendirme: Kendi gelişimi ve uyumu için, bireyin yaşanan olayın değerini azaltma ve ciddiyetini ya da önemini aşağıya çekme konusundaki düşünceleri ifade etmektedir.
- Olayın değerini azaltma: Birey, yaşadığı olayı başka olaylarla karşılaştırarak yaşanan bu olayın önemini, değerini, ciddiyetini azaltmayı tercih etmektedir.
- Felaketleştirme: Deneyimlenen olayın ne kadar ürkütücü olduğunu vurgulamaya ilişkin düşüncelerini ifade etmektedir.
- Diğerlerini suçlama: Bu strateji, bireyin yaşadığı deneyimdeki olumsuz duygularından diğer insanları ya da çevreyi sorumlu tutması ve suçlamaya yönelik düşüncelerini ifade etmektedir.

Berking ve Whitley, temel duygu düzenleme becerilerini Duygularla İşlevsel Baş Etme Modeli (DİBM) çerçevesinde daha kapsayıcı ve bütünlüyci şekilde tanımlamaya çalışmışlardır. Vurgulanan temel duygu düzenleme bileşenleri; farkındalık, tanımlama ve adlandırma, anlama becerisi, değişimleme, kabul ve tolerans, yüzleşme için hazırlanma ve etkin özdestek sağlama becerisi olarak ele alınmıştır. *Farkındalık*; yaşanan duygunun bilinçli şekilde farkında olunması, duygu düzenlemenin bilinçli ve çaba gerektiren süreçlerinin başlatılması anlamına gelmektedir. Bilinçli duygusal farkındalık becerisinin eksikliği durumunda etkili duygu düzenleme bozulabilmekte ve olumsuz duygular sürmektedir. *Tanımlama ve adlandırma becerisi*; duygusal deneyimleri uygun semantik kategoriler ile eşleştirmeyi belirtmektedir. Bir duyguyu doğru şekilde adlandırma ve tanımlama, etkili ve etkisiz olabilecek düzenleme stratejileri, duygunun amacı, potansiyel riskleri ve faydaları hakkında bilgi sağlamaktadır. *Anlama becerisi*; duygu durumunu sürdüren ve ortaya çıkaran çeşitli etkenleri belirleyebilme becerisidir. Anlama, rahatsız edici yaşantıya katlanabilmeyi, duygunun değiştirilebilir olup olmadığı bilgisini ve bu doğrultuda duygunun kabulünü veya duyguyu tetikleyen içsel veya dışsal durumları değiştirmeyi olası kılmaktadır. *Değişimleme becerisi*; bir duygunun niteliğini, yoğunluğunu ve/veya süresini istenen bir biçimde değiştirmeyi içerir. Değişimleme, işlevsiz duygu düzenleme stratejilerinin

kullanımını, kaygıyı ve kaçınmayı azaltırken aynı zamanda öz yeterliği artırmaktadır. *Kabul ve tolerans becerisi*; duygu durumlarını değişimlemenin çok zor olduğu veya hiçbir şekilde olası olmadığı durumlarda ön plana çıkmaktadır. Bu beceri, duygu durumların kontrolünü kazanmak için işlevsel olmayan duygu düzenleme stratejilerinin kullanımını azaltmaktadır. *Yüzleşme becerisi*; olumsuz duyguları tetiklemesi olası durumlara yaklaşmayı ve onlarla yüzleşmeye istekli olmayı belirtmektedir. Bu beceri sayesinde hem var olan işlevsel duygu düzenleme stratejileri geliştirilebilir, hem de işlevsel yeni stratejiler kişinin repertuarına eklenebilir. *Etkili öz-destek sağlama becerisi*; işlevsel olan duygu düzenleme becerilerini kullanmak kısa süreli duygu durum bozulmasına yol açabildiğinde devreye girmektedir. Örneğin; olumsuz duyguları tetikleyebilecek durumlarla yüzleşme becerisi, birey için kısa vadede stres verici olabilir. Bu noktada, bireyin duygu durumunu dengede tutması önemli görünmektedir. Bu beceri sayesinde, birey kendisine yönelik öz şefkat, merhamet, yatıştırma ve cesaretlendirme sağlayabilmektedir (Vatan ve Kâhya, 2018).

Kişiler arası etkileşim sürecinde çeşitli faktörler rol oynamaktadır. Ergenlik dönemi ise başlı başına özel durumla içeren bir dönemdir. Alanyazın bilgileri dikkate alındığında, duygusal açıdan pek çok farklı özelliği bulunan ergenlik döneminin hem arkadaşlık ilişkileri hem de duygu düzenleme becerileri açısından ele alınması önemli görünmektedir. Arkadaşlık ilişkileri bireysel bazı değişkenlerden etkilenebileceği gibi ergenin duygu düzenleme becerileri üzerinde etkili olabilir. Bu çalışmada, amaç ve alt amaçlar doğrultusunda bu ve benzeri sorulara cevap aranmıştır.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın tipi, araştırmanın yeri, araştırma yapılan tarih, çalışma grubu, araştırmada kullanılacak veri toplama araçları, verilerin toplanması ve değerlendirilmesinde kullanılan yöntemler, araştırmanın etik yönü, araştırmanın sınırlılıkları ile ilgili süreçler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Tipi

Araştırmada, sosyal araştırmalarda sıklıkla kullanılan betimsel tarama modeli benimsenmiştir. Betimsel tarama modeli, bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir modeldir (Sönmez ve Alacapınar, 2011). Bir problem veya olayın ne olduğu açıklanmaya çalışılır ve çok sayıda birey üzerinde, belli bir zaman içinde yapılır. Betimleme sayesinde olaylar veya olgular daha iyi anlaşılabilir (Kaptan, 1998). Bu araştırmada ise, ergenlerin anne-baba tutum algıları, arkadaşlık ilişkileri ve öz düzenleme becerileri betimlenmeye çalışılmıştır.

3.2. Araştırmanın Yeri ve Tarihi

Bu araştırma, 2016-2017 öğretim yılı içerisinde gerçekleştirilmiştir. İlçelerdeki ortaokul sayısı dikkate alınarak Karabük ili merkezinden iki okul ve her ilçeden birer ortaokul olarak belirlenmiştir. Böylece araştırma, ikisi merkez ve beşi ilçelerde bulunan resmi ortaokullar olmak üzere toplam yedi okulda gerçekleştirilmiştir. Okul isimleri aşağıda verilmiştir:

- Merkez Beşbinevler Şehit Cevdet Çay Ortaokulu
- Merkez Aydınlıkevler Ortaokulu
- Eflani İmam-Hatip Ortaokulu
- Eskipazar İmam-Hatip Ortaokulu
- Ovacık Ortaokulu
- Safranbolu Harmanlar Ortaokulu
- Yenice Atatürk Ortaokulu

3.3. Araştırmanın Çalışma Grubu

Çalışma grubunu, Karabük İli merkez ve ilçelerinde 2016-2017 eğitim-öğretim yılında MEB'e bağlı ortaokulların 7. ve 8. Sınıflarında öğrenim gören, 251'i kız, 249'u erkek, toplam 500 ergenden oluşmaktadır.

Tablo 1' de çalışma grubunun bazı kişisel özelliklerinin dağılımı verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubu Kişisel Özelliklerine İlişkin Bilgiler

		n	%
Kardeş sayısı	Tek çocuk	43	8,60
	İki çocuk	214	42,80
	Üç çocuk	169	33,80
	Dört ve üstü çocuk	74	14,80
Anne yaş	35 ve altı	201	40,20
	36-40 yaş	183	36,60
	41 yaş ve üstü	101	20,20
Baba yaş	35 ve altı	87	17,40
	36-40 yaş	211	42,20
	41 yaş ve üstü	202	40,40
Anne öğrenim	İlkokul	247	49,40
	Ortaokul	131	26,20
	Lise	94	18,80
	Üniversite	28	5,60
Baba öğrenim	İlkokul	102	20,40
	Ortaokul	129	25,80
	Lise	196	39,20
	Üniversite	73	14,60
Aile yapısı	Çekirdek aile	399	79,80
	Geniş aile	85	17,00
	Parçalanmış aile	16	3,20
Aile gelir	Düşük	19	3,80
	Orta	431	86,20
	Yüksek	50	10,00

Tablo 21 incelendiğinde, araştırmaya katılan ergenlerin %8,6'sının kardeşinin olmadığı, %42,8' inin 2 kardeş, %33,8' inin üç kardeş ve %14,8' inin dört ve üzeri kardeşi olduğu görülmektedir. Ergenlerin anne yaşları incelendiğinde %40,20'sinin 35 yaş ve altında, %36,6'sının 36-40 yaş aralığında, %20,2' sinin ise 41 yaş ve üzeri

olduğu; baba yaşları incelendiğinde ise %17,40'nın 35 yaş ve altında, %42,2'sinin 36-40 yaş aralığında, %40,4'ünün ise 41 yaş ve üzeri olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin annelerinin %49,4'ünün ilkokul, %26,2'sinin ortaokul, %18,8'inin lise, %5,6'sının üniversite öğrenim durumuna; babalarının %20,4'ünün ilkokul, %25,8'sinin ortaokul, %39,2'sinin lise, %14,60'sının üniversite öğrenim durumuna sahip olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin %79,8'i çekirdek aileye, %17'si geniş aileye sahipken %3,2'si ise parçalanmış aileye sahiptir. Ergenlerin kendi algılarına göre %3,8'inin düşük, %86,2'sinin orta, %10'unun ise yüksek gelir düzeyine sahip olduğu görölmektedir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada verilerin toplanmasında katılımcılar ve ailelerinin bazı kişisel bilgilerin sorgulanmasında “Kişisel Bilgi Formu”, Anne-Baba tutumlarının değerlendirilmesinde “Anne-Baba Tutum Ölçeği”, ergen arkadaş ilişkilerinin belirlenmesinde “Arkadaş İlişkileri Ölçeği” ve “Akran Sapması Ölçeği”, ergenlerin duygu düzenleme durumlarının belirlenmesinde “Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği” kullanılmıştır.

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Ergenlerin ve ailelerinin bazı demografik bilgilerinin sorgulandığı formda, araştırmanın amaçları çerçevesinde ergenlerin; cinsiyeti, yaşı, kardeş sayısı, anneleri ve babalarının öğrenim düzeyleri ve mesleği, ailelerinin yapısı ve aile gelir durumu algısına ilişkin bilgilerin sorgulandığı sorular yer almıştır ve katılımcıların cinsiyet, yaş, kardeş bilgisi, ebeveyn yaş ve öğrenim durumu, aile yapısı ve gelir durumları sorgulanmıştır (Ek 1).

3.4.2. Anne–Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)

Kuzgun'un (1972) geliştirdiği ve sonrasında Kuzgun ve Eldeleklioğlu (2005) tarafından yeniden düzenlenen ABTÖ, annelerin ve babaların çocuklarına karşı tutumlarının çocuk tarafından nasıl algılandığının belirlenmesinde kullanılmıştır.

Ölçek “hiç uygun değil (1 puan)” ile “çok uygun (5 puan)” arasında düzenlenmiş 5’li likert tipindedir (Ek 2). Demokratik Anne-Baba Tutumu (1, 2, 6, 7, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 29, 30, 36, 37 ve 39. maddeler), Koruyucu-İstekçi Anne-Baba Tutumu (4, 9, 10, 11, 17, 18, 19, 24, 25, 26, 27, 28, 32, 33 ve 34. maddeler) ve Otoriter Anne-Baba Tutumu (3, 5, 8, 12, 16, 23, 31, 35, 38 ve 40. maddeler) olmak üzere 40 madde ve üç alt boyuttan oluşmaktadır (Akt. Türkmen, 2011).

Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları alt boyutlar için sırasıyla 0,90, 0,82, ve 0,79 olarak belirlenmiştir. Ölçek 54 öğrenciye yedi gün aradan sonra ikinci kez uygulanmış, bu uygulama sonrası korelasyon katsayıları sırasıyla 0,92, 0,75, ve 0,79 olarak belirlenmiştir (Kuzgun ve Eldeleklioğlu, 2005). Puanlamada alt ölçek puanları ayrı ayrı ele alınır ve yüksek puan o alt ölçeğin belirttiği niteliğe uygunluğu ifade eder (Yücel 2013).

3.4.3. Arkadaş İlişkileri Ölçeği (AİÖ)

AİÖ, Kaner (1998) tarafından ergenlerin arkadaşlarıyla ilgili duygu ve düşüncelerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ankara’da 14 ila 18 yaşları arasında 1648 ergene uygulanan ölçeğin dört faktörlü 18 maddelik yapıya sahip olduğu belirlenmiştir. Likert tipindeki ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0,86, Spearman Brown test yarılama güvenlik katsayısı 0,73 olarak bulunmuştur. Ayrıca 60 kişilik bir gruba tekrar uygulanan ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayısı 0,93 olarak belirlenmiştir (Ek 3).

AİÖ alt boyutlarını bağıllık için 8 madde ile (1, 4, 10, 11, 12, 13, 15 ve 16.maddeler), güven ve özdeşimi 4 madde ile (2, 8, 9 ve 18.maddeler), kendini açma 3 madde ile (6, 7, 14.maddeler), sadakat 3 madde ile (3, 5 ve 17.maddeler) ölçmektedir. Maddeler her zaman (5 puan) ile hiçbir zaman (1 puan) aralığında derecelenmiştir. Alınan yüksek puanlar, arkadaşlarla olan ilişkilerin olumlu olduğu şekilde yorumlanır.

3.4.4. Akran Sapması Ölçeği (ASÖ)

ASÖ, Kaner (1998) tarafından statü suçu olarak kabul edilen davranışların yanısıra, yakalandıklarında suç kabul edilip gençlerin yargı sistemiyle karşı karşıya gelmelerine neden olabilecek davranışları içeren bir ölçektir. Ölçek, 14 maddeden oluşmaktadır ve ergenlerin yakın arkadaşlarını düşünerek yanıtlamalarına dayalıdır. Ölçek, yaşları 14-18 arasında 1648 öğrenciye uygulanmıştır. Bu uygulama sonucunda; 8 maddeden oluşan (1,2,4,8,11,12,13 ve 14.maddeler) birinci faktör Hafif Sapma, 6 maddeden oluşan (3,5,6,7,9 ve 10.maddeler) ikinci faktör ise Ağır Sapma olarak isimlendirilmiştir (Ek 4).

Yapı geçerliliği varimaks rotasyonlu Temel Bileşenler Analizi ile incelenmiştir. Ayrıca, ölçeklerden düşük ve yüksek puan alan gruplar t-testi ile kıyaslanmıştır. Ölçeğin güvenilirliği Cronbach Alpha iç tutarlılık, iki yarım test güvenilirliği, test tekrar test yöntemi ile incelenmiş ve sonuçlar ölçeğin psikometrik özelliklerinin yeterli olduğunu göstermiştir.

3.4.5. Ergenler İçin Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği (EİDDÖ)

Phillips ve Power (2007) tarafından geliştirilen EİDDÖ, Duy ve Yıldız (2012) tarafından Türk kültürüne uyarlanmıştır. EİDDÖ, ergenlik dönemindeki bireylerin duygu düzenlemelerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları kapsamında AFA ve DFA yapılmış, ölçeğin dört faktör (Dışsal İşlevsel Olmayan, İçsel İşlevsel Olmayan, İçsel İşlevsel ve Dışsal İşlevsel Duygu Düzenleme) ve 18 maddeden oluştuğu görülmüştür.

İçsellik dışarıdan bir uyaran olmadan kendiliğinden, dışsallık dış uyaranlara bağlı oluşan durumları ifade etmektedir. İşlevsellik amaca yönelik iş gören, işlevsel olmayan ise amaca yönelik etkisiz durumları ifade etmektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı sırasıyla 0,74, 0,76, 0,68 ve 0,57 bulunmuştur. Test-tekrar test güvenilirlik katsayısının, alt boyutlar için sırasıyla 0,51, 0,70, 0,56 ve 0,52 olduğu belirlenmiştir. Yapısal Eşitlik Modeline özgü çalışmalarda yapı güvenilirliğini belirten Ortalama Açıklanan Varyans değeri (AVE) ile Birleşik Güvenirlik (CR) değerinin hesaplanması sonucunda, ölçeğin ergenlerin duygu düzenlemelerinin belirlenmesinde

geçerli, güvenilir bir ölçme aracı olduğu görülmüştür. Ölçekte (1) hiçbir zaman, (5) her zaman, şeklinde puanlanmaktadır (Ek 5). Buna göre, ölçekten en yüksek puan elde edilen alt boyutun, ergenlerin daha sık başvurduğu duygu düzenleme yöntemi olduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Duy ve Yıldız, 2014).

3.5. Verilerin Toplanması

Verilerin toplama araçları ortaokul 7.-8. sınıf öğrencilerine araştırmacı tarafından bireysel olarak uygulanmıştır. Ölçeğin uygulamasından önce, bireylere, kendileri ile bir çalışma yapılacağı anlatılmıştır. Daha sonra sırasıyla, ergenlere sınıf ortamında ölçek materyalleri örnek sayfaları gösterilmiş, ne yapılacağı açıklanmıştır.

3.6. Verilerin Değerlendirilmesinde Kullanılan Yöntemler

Elde edilen veriler bilgisayar ortamında girilmiştir. Değişkenlerin normal dağılım gösterip göstermediği, birim sayıları nedeniyle Shapiro Wilk's'ten yararlanılarak belirlenmiştir. Sonuçların yorumlanmasında, anlamlılık düzeyi 0,05 olarak alınmıştır ve değişkenlerin normal dağılımdan gelmemesi nedeniyle non-parametrik testlerden Mann Whitney-U ve Kruskal Wallis-H Testleri uygulanmıştır. İki ölçüm seti arasındaki ilişkinin belirlenmesinde Spearman Brown korelasyon katsayısından yararlanılmıştır (Büyüköztürk, 2016).

3.7. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın etik yönden uygunluğuna dair Karabük Üniversitesi Etik Kurul biriminden gerekli izinler alınmıştır (Ek 6). Çalışmanın Karabük İl Merkezi ve ilçelerinde ilköğretim kurumlarına devam eden bireylere uygulanabilmesi için Karabük Valiliğinden Olur yazısı alınmıştır (Ek 7). Uygulama sürecinde, katılımcılara çalışmanın nasıl yapılacağı açıklanmış ve katılımın gönüllülük esasına dayandığı belirtilmiştir. Çalışmaya katılmaya gönüllü olan ergenlerden ölçeklerdeki soruları cevaplandırmaları istenmiştir.

3.8. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma maliyet ve zaman etkenlerinden dolayı Karabük İli merkez ve ilçelerinde yer alan ve araştırmaya dâhil edilen ortaokullarla sınırlıdır.
- Araştırma, 2016-2017 eğitim öğretim yılında 7. ve 8. Sınıfta öğrenim gören, normal gelişim gösteren ergenlerle sınırlıdır.
- Kullanılan ölçme araçlarının ölçtüğü özelliklerle sınırlıdır.
- Araştırma bulgularının geçerliliği, çalışma grubu ile sınırlıdır.

4. BULGULAR

Bu bölümde, çalışma grubunda yer alan ergenlerin Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ), Arkadaş İlişkileri Ölçeği (AİÖ), Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği (EİDDÖ) veri analizlerinden elde edilen bulgular, alt problemlere göre sıralanarak verilmiştir.

Tablo 2’de ABTÖ alt boyut puanlarının ergenlerin cinsiyetine göre Mann Whitney U-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 2. ABTÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Cinsiyetine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

ABTÖ		n	Ortalama	Standart sapma	Sıra Ort.	Z	p
Demokratik Tutum	Kız	251	63,41	11,11	275,24	-3,849	0,001*
	Erkek	249	60,20	11,19	225,56		
Koruyucu/İstekçi Tutum	Kız	251	39,92	10,09	222,64	-4,331	0,001*
	Erkek	249	43,90	10,27	278,58		
Otoriter Tutum	Kız	251	18,80	6,68	216,56	-5,28	0,001*
	Erkek	249	21,73	6,99	284,71		

*p<0,05

Tablo 2’ye göre, Demokratik, Koruyucu/İstekçi ve Otoriter Anne-Baba Tutumu alt boyut puanları ile ergenlerin cinsiyeti arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($p<0,05$). Erkeklerin Demokratik Anne-Baba Tutumu alt boyutu puanı ($\bar{X}=60,20$) kızların puanına ($\bar{X}=63,41$) göre daha düşüktür. Kızların Koruyucu İstekçi Anne-Baba Tutumu alt boyut puanı ($\bar{X}=39,92$) ve Otoriter Anne-Baba Tutumu alt boyut puanı ($\bar{X}=18,80$) erkeklerin aynı puanına göre ($\bar{X}=43,90$; $\bar{X}=21,73$) daha düşüktür. Buna göre; kız ergenlerin erkeklere göre annelerini ve babalarını daha demokratik olarak algıladıkları, erkek ergenlerin ise kızlara göre annelerini ve babalarını daha koruyucu istekçi ve otoriter olarak algıladıkları söylenebilir.

Tablo 3’te ABTÖ alt boyut puanlarının ergenlerin kardeş sayısına göre Kruskal Wallis H-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3. ABTÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

ABTÖ		n	Ortalama	Standart sapma	Sıra Ort.	H	p
Demokratik Tutum	Tek çocuk	43	61,56	12,07	249,44	7,663	0,054
	İki kardeş	214	62,86	11,32	268,20		
	Üçkardeş	169	61,89	9,92	243,04		
	Dört ve üzeri	74	58,76	12,98	216,98		
Koruyucu/İstekçi Tutum	Tek çocuk	43	40,81	9,90	240,59	2,872	0,412
	İki kardeş	214	41,29	11,35	239,83		
	Üçkardeş	169	42,60	9,69	260,21		
	Dört ve üzeri	74	42,73	9,01	264,93		
Otoriter Tutum	Tek çocuk	43	18,81	5,79	223,47	2,812	0,422
	İki kardeş	214	20,07	6,77	248,55		
	Üçkardeş	169	20,39	7,23	251,63		
	Dört ve üzeri	74	21,34	7,59	269,28		

Tablo 43'e göre ABTÖ Demokratik, Koruyucu/İstekçi ve Otoriter Anne - Baba Tutumu alt boyut puanları ile ergenlerin kardeş sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur ($p>0,05$). Buna göre ergenlerin anne-baba tutum algılarıyla kardeş sayıları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı söylenebilir.

Tablo 4'te ABTÖ alt boyut puanlarının ergenlerin annelerinin yaşına göre Kruskal Wallis H-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4. ABTÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Anne Yaşına Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

ABTÖ		n	Ortalama	Standart sapma	Sıra Ort.	H	p
Demokratik Tutum	35 yaş ve altı	216	61,29	12,12	247,51	2,944	0,230
	36-40 yaş	183	62,81	10,73	263,39		
	41 yaş ve üstü	101	61,13	10,18	233,55		
Koruyucu/İstekçi Tutum	35 yaş ve altı	216	42,06	10,46	249,79	0,382	0,826
	36-40 yaş	183	41,51	10,22	247,15		
	41 yaş ve üstü	101	42,26	10,46	258,08		
Otoriter Tutum	35 yaş ve altı	216	21,13	7,28	269,26	7,140	0,028*
	36-40 yaş	183	19,79	6,68	241,59		
	41 yaş ve üstü	101	19,23	6,72	226,52		

*p<0,05

Tablo 4'e göre ABTÖ Otoriter Anne-Baba Tutumu alt boyut puanları ile ergenlerin annelerinin yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p<0,05$). Annesi 35 yaş ve daha küçük olanların Otoriter Anne-Baba Tutumu alt boyut puanı ($\bar{X}=21,13$) annesi daha büyük yaş grubunda olanların aynı puanına ($\bar{X}=19,79$, $\bar{X}=19,23$) göre anlamlı derecede yüksektir. Demokratik ve Koruyucu/İstekçi alt boyut puanları ile ergenlerin annelerinin yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur ($p>0,05$). Buna göre, annesi 35 yaş ve daha küçük olan ergenlerin anne-baba tutumlarını daha otoriter olarak algıladıkları söylenebilir.

Tablo 5'te ABTÖ alt boyut puanlarının ergenlerin babalarının yaşına göre Kruskal Wallis H-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 5. ABTÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Baba Yaşına Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

ABTÖ		n	Ortalama	Standart sapma	Sıra Ort.	H	p
Demokratik Tutum	35 yaş ve altı	87	59,89	13,26	233,65	1,464	0,481
	36-40 yaş	211	62,03	11,09	252,89		
	41 yaş ve üstü	202	62,42	10,43	255,26		
Koruyucu/İstekçi Tutum	35 yaş ve altı	87	43,37	11,09	266,22	1,536	0,464
	36-40 yaş	211	41,39	10,29	243,46		
	41 yaş ve üstü	202	41,80	10,10	251,09		
Otoriter Tutum	35 yaş ve altı	87	21,12	7,27	268,00	1,567	0,457
	36-40 yaş	211	20,09	6,94	247,75		
	41 yaş ve üstü	202	20,06	6,91	245,84		

Tablo 5'e göre ABTÖ Demokratik, Koruyucu İstekçi ve Otoriter Anne - Baba Tutumu alt boyut puanları ile ergenlerin baba yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur ($p>0,05$). Buna göre ergenlerin anne-baba tutum algıları ile babalarının yaşı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı söylenebilir.

Tablo 6'da ABTÖ alt boyut puanlarının ergenlerin annelerinin öğrenim durumuna göre Kruskal Wallis H-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 6. ABTÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Anne Öğrenim Durumuna Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

ABTÖ		n	Ortalama	Standart sapma	Sıra Ort.	H	p
Demokratik Tutum	İlkokul	247	61,13	10,77	237,74	4,337	0,227
	Ortaokul	131	61,89	12,13	256,64		
	Lise	94	62,84	12,07	270,24		
	Üniversite	28	64,07	7,87	268,02		
Koruyucu/İstekçi Tutum	İlkokul	247	42,07	9,98	252,64	1,527	0,677
	Ortaokul	131	40,91	10,15	238,07		
	Lise	94	42,77	11,16	260,53		
	Üniversite	28	42,70	11,95	256,14		
Otoriter Tutum	İlkokul	247	20,72	7,67	255,83	6,477	0,091
	Ortaokul	131	19,27	5,60	236,48		
	Lise	94	20,93	6,54	270,37		
	Üniversite	28	18,57	7,54	202,32		

Tablo 6'ya göre ABTÖ Demokratik, Koruyucu/İstekçi ve Otoriter Anne - Baba Tutumu alt boyut puanları ile ergenlerin annelerinin öğrenim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur ($p>0,05$). Buna göre ergenlerin anne-baba tutum algılarının anne öğrenim durumuna göre değişmediği söylenebilir.

Tablo 7'de ABTÖ alt boyut puanlarının ergenlerin babalarının öğrenim durumuna göre Kruskal Wallis H-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 7. ABTÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Baba Öğrenim Durumuna Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

ABTÖ		n	Ortalama	Standart sapma	Sıra Ort.	H	P
Demokratik Tutum	İlkokul	102	60,30	11,50	229,89	10,57	0,018*
	Ortaokul	129	60,28	11,39	227,38		
	Lise	196	62,88	11,45	268,15		
	Üniversite	73	63,78	9,59	272,76		
Koruyucu/İstekçi Tutum	İlkokul	102	41,41	9,66	244,83	10,341	0,016*
	Ortaokul	129	44,02	9,91	281,25		
	Lise	196	40,55	10,61	229,78		
	Üniversite	73	42,50	10,95	259,72		
Otoriter Tutum	İlkokul	102	20,30	6,56	254,15	3,025	0,388
	Ortaokul	129	21,11	7,36	267,11		
	Lise	196	20,00	7,10	243,02		
	Üniversite	73	19,38	6,55	236,14		

* $p<0,05$

Tablo 7'ye göre, ABTÖ Demokratik ve Koruyucu/İstekçi Anne-Baba tutumu alt boyut puanları ile babalarının öğrenim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur ($p<0,05$). Babası ilkokul mezunu olanların Demokratik Anne-Baba Tutumu alt boyut puanı ($\bar{X}=60,30$) ve babası ortaokul mezunu olanların Demokratik Anne-Baba Tutumu alt boyut puanı ($\bar{X}=60,28$), babası lise ve üniversite mezunu olanların aynı puanına ($\bar{X}=62,88$, $\bar{X}=63,78$) göre anlamlı derecede düşüktür. Buna karşın babası lise mezunu olanların Koruyucu/İstekçi Anne-Baba tutumu alt boyut puanı ($\bar{X}=40,55$), babası ortaokul mezunu olanların aynı puanına ($\bar{X}=44,02$) göre anlamlı derecede düşüktür. Buna göre babaları lise ve üzeri öğrenim durumuna sahip

ergenler babası ilkököl ve ortaokul mezunu olanlara kıyasla anne-babalarını daha demokratik olarak tanımlarken, babaları ortaokul mezunu olan ergenlerin babaları lise mezunu olanlara oranla daha koruyucu/istekçi olarak tanımladıkları söylenebilir.

ABTÖ Demokratik ve Koruyucu/İstekçi Anne-Baba tutumu alt boyut puanları ile baba öğrenim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmasına ($p<0,05$) karşın Otoriter Anne-Baba tutum alt boyut puanları ile baba öğrenim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 8’de ABTÖ alt boyut puanlarının ergenlerin aile yapısı durumuna göre Kruskal Wallis H-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 8. ABTÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Aile Yapısına göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

ABTÖ		n	Ortalama	Standart sapma	Sıra Ort.	H	P
Demokratik Tutum	Çekirdek aile	399	62,06	11,18	254,09	4,012	0,135
	Geniş aile	85	61,61	11,35	246,72		
	Parçalanmış aile	16	56,81	12,28	181,03		
Koruyucu/İstekçi Tutum	Çekirdek aile	399	41,97	10,82	249,92	0,27	0,874
	Geniş aile	85	41,47	8,30	249,74		
	Parçalanmış aile	16	42,44	8,62	268,94		
Otoriter Tutum	Çekirdek aile	399	20,28	7,14	250,07	1,586	0,452
	Geniş aile	85	19,89	6,39	244,41		
	Parçalanmış aile	16	21,63	6,24	293,66		

Tablo 8’e göre ABTÖ Demokratik, Koruyucu/İstekçi ve Otoriter Anne-Baba Tutumu alt boyut puanları ile ergenlerin aile yapısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanamamıştır ($p>0,05$). Buna göre ergenlerin anne-baba tutum algıları ile aile yapısı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı söylenebilir.

Tablo 9’da ABTÖ alt boyut puanlarının ergenlerin aile gelir durumuna göre Kruskal Wallis H-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 9. ABTÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Aile Gelir Durumuna Göre Wallis H-Testi Sonuçları

ABTÖ		n	Ortalama	Standart sapma	Sıra Ort.	H	p
Demokratik Tutum	Düşük	19	60,42	13,48	241,68	1,119	0,571
	Orta	431	62,02	11,17	253,14		
	Yüksek	50	60,56	11,18	231,09		
Koruyucu/İstekçi Tutum	Düşük	19	43,79	12,81	269,18	1,643	0,440
	Orta	431	41,68	10,35	247,19		
	Yüksek	50	43,16	9,40	271,91		
Otoriter Tutum	Düşük	19	22,37	9,45	284,61	1,199	0,549
	Orta	431	20,24	6,96	249,84		
	Yüksek	50	19,60	6,09	243,19		

Tablo 9'a göre ABTÖ Demokratik, Koruyucu/İstekçi ve Otoriter Anne - Baba Tutumu alt boyut puanları ile ergenlerin aile gelirleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur ($p>0,05$). Buna göre ergenlerin anne-baba tutum algıları ile aile gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı söylenebilir. Tablo 10'da AİÖ alt boyut puanlarının ergenlerin cinsiyetine göre Mann Whitney U-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 10. AİÖ ve ASÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Cinsiyetine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

AİÖ	Cinsiyet	n	Ortalama	Standart sapma	Sıra Ort.	Z	p
Bağlılık	Kız	25	14,04	6,16	245,40	-0,796	0,426
	Erkek	1	14,27	5,94	255,64		
Güven ve Özdeşim	Kız	249	8,47	3,59	276,27	-4,036	0,001*
	Erkek	251	7,26	3,12	224,52		
Kendini Açma	Kız	249	9,84	3,13	232,28	-2,847	0,004*
	Erkek	251	10,64	3,05	268,87		
Sadakat	Kız	249	12,36	2,57	284,23	-5,288	0,001*
	Erkek	251	11,10	2,83	216,50		
ASÖ							
Hafif Sapma	Kız	249	10,96	2,92	225,32	-3,946	0,001*
	Erkek	251	12,29	4,21	275,88		
Ağır Sapma	Kız	249	6,21	0,59	236,40	-3,131	0,002*
	Erkek	251	6,81	2,96	264,71		

Tablo 10'a göre, AİÖ Bağlılık alt boyut puanı dışındaki diğer puanlar ile ergenlerin cinsiyeti arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur ($p < 0,05$). Bağlılık alt boyut puanında ise cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($p > 0,05$). Erkeklerin Güven ve Özdeşim alt boyut puanı ($\bar{X}=7,26$) ile Sadakat alt boyut puanı ($\bar{X}=11,10$), kızların Güven ve Özdeşim alt boyut puanı ($\bar{X}=8,47$) ile Sadakat alt boyut puanına ($\bar{X}=12,36$) göre istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük bulunmuştur. Kızların AİÖ Kendini Açma alt boyut puanı ($\bar{X}=9,84$) erkeklerin AİÖ Kendini Açma alt boyut puanından ($\bar{X}=10,64$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. Kızların ASÖ Hafif Sapma ($\bar{X}=10,96$) ve ASÖ Ağır Sapma alt boyut puanı ($\bar{X}=6,21$), erkeklerin ASÖ Hafif Sapma ($\bar{X}=12,29$) ve ASÖ Ağır Sapma alt boyut puanına ($\bar{X}=6,81$) göre istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük bulunmuştur. Buna göre; kızların erklere göre arkadaş ilişkilerinde daha fazla güven ve özdeşim ile sadakate sahip oldukları, fakat erkeklerin arkadaş ilişkilerinde daha fazla kendilerine açtıkları söylenebilir. Yine erkeklerin akran sapmasının kızlardan daha yüksek oranda olduğu söylenebilir.

Tablo 11'e AİÖ ve ASÖ alt boyut puanlarının ergenlerin kardeş sayısına göre Mann Whitney U-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 11. AİÖ ve ASÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

AİÖ		n	Ortalama	Standart sapma	Sıra Ort.	H	p
Bağlılık	Tek çocuk	43	13,88	5,88	243,47	1,039	0,792
	İki çocuk	214	14,15	6,40	244,90		
	Üç çocuk	169	14,01	5,64	254,21		
	Dört ve üzeri	74	14,64	6,06	262,32		
Güven ve Özdeşim	Tek çocuk	43	7,35	3,62	219,22	2,809	0,422
	İki çocuk	214	8,05	3,46	258,69		
	Üç çocuk	169	7,85	3,44	249,87		
	Dört ve üzeri	74	7,69	3,11	246,43		
Kendini Açma	Tek çocuk	43	10,44	2,87	259,45	1,411	0,703
	İki çocuk	214	10,13	3,24	244,98		
	Üç çocuk	169	10,19	3,01	248,31		
	Dört ve üzeri	74	10,54	3,13	266,26		
Sadakat	Tek çocuk	43	12,07	2,61	266,78	2,496	0,476
	İki çocuk	214	11,59	2,73	241,16		
	Üç çocuk	169	11,93	2,73	260,90		
	Dört ve üzeri	74	11,51	3,08	244,30		
ASÖ							
Hafif Sapma	Tek çocuk	43	11,09	3,43	221,60	4,922	0,178
	İki çocuk	214	11,57	3,89	241,63		
	Üç çocuk	169	11,91	3,79	267,15		
	Dört ve üzeri	74	11,39	2,86	254,91		
Ağır Sapma	Tek çocuk	43	6,33	0,87	242,36	3,126	0,373
	İki çocuk	214	6,53	2,47	243,80		
	Üç çocuk	169	6,54	2,23	254,45		
	Dört ve üzeri	74	6,47	1,41	265,59		

Tablo 11'e göre, AİÖ ve ASÖ tüm puanları ile ergenlerin kardeş sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemektedir ($p>0,05$). Yani ergenlerin kardeş sayılarıyla arkadaşlık ilişkileri ve akran sapması arasında anlamlı bir ilişkisinden söz etmek mümkün değildir.

Tablo 12’de AİÖ ve ASÖ alt boyut puanlarının annelerinin yaşına göre Kruskal Wallis H-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 12. AİÖ ve ASÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Anne Yaşına Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

AİÖ		n	Ortalama	Standart sapma	Sıra Ort.	H	p
Bağlılık	35 yaş ve altı	216	13,73	5,63	242,44	1,196	0,550
	36-40 yaş	183	14,40	6,12	256,99		
	41 yaş ve üstü	101	14,60	6,72	255,98		
Güven ve Özdeşim	35 yaş ve altı	216	7,87	3,40	251,52	0,060	971
	36-40 yaş	183	7,81	3,22	251,00		
	41 yaş ve üstü	101	7,96	3,78	247,42		
Kendini Açma	35 yaş ve altı	216	10,15	3,23	247,24	0,458	0,795
	36-40 yaş	183	10,20	3,18	249,73		
	41 yaş ve üstü	101	10,48	2,72	258,86		
Sadakat	35 yaş ve altı	216	11,74	2,80	251,42	0,596	0,742
	36-40 yaş	183	11,83	2,70	254,61		
	41 yaş ve üstü	101	11,55	2,85	241,09		
ASÖ							
Hafif Sapma	35 yaş ve altı	216	11,73	3,98	253,57	0,631	0,729
	36-40 yaş	183	11,54	3,64	243,90		
	41 yaş ve üstü	101	11,51	3,03	255,90		
Ağır Sapma	35 yaş ve altı	216	6,58	2,66	250,81	1,639	0,441
	36-40 yaş	183	6,54	1,94	255,96		
	41 yaş ve üstü	101	6,29	0,94	239,94		

Tablo 12’ye göre AİÖ ve ASÖ tüm puanları ile ergenlerin annelerinin yaşı arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$). Yani ergenlerin annelerinin yaşıyla arkadaşlık ilişkileri ve akran sapması arasında anlamlı bir ilişki olmadığı söylenebilir.

Tablo 13’te AİÖ ve ASÖ alt boyut puanlarının ergenlerin babalarının yaşına göre Kruskal Wallis H-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 13. AİÖ ve ASÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Baba Yaşına Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

AİÖ		n	Ortalama	Standart sapma	Sıra Ort.	H	p
Bağlılık	35 yaş ve altı	87	14,19	6,03	251,79	1,039	0,595
	36-40 yaş	211	13,77	5,79	243,20		
	41 yaş ve üstü	202	14,53	6,30	257,57		
Güven ve Özdeşim	35 yaş ve altı	87	8,20	3,58	264,62	4,377	0,112
	36-40 yaş	211	7,48	3,19	234,89		
	41 yaş ve üstü	202	8,13	3,54	260,73		
Kendini Açma	35 yaş ve altı	87	9,97	3,03	240,10	0,588	0,745
	36-40 yaş	211	10,24	3,26	251,37		
	41 yaş ve üstü	202	10,34	2,99	254,07		
Sadakat	35 yaş ve altı	87	11,75	2,91	254,71	0,099	0,952
	36-40 yaş	211	11,71	2,79	249,00		
	41 yaş ve üstü	202	11,76	2,71	250,26		
ASÖ							
Hafif Sapma	35 yaş ve altı	87	11,36	2,85	251,91	0,502	0,778
	36-40 yaş	211	11,69	4,10	245,37		
	41 yaş ve üstü	202	11,65	3,53	255,25		
Ağır Sapma	35 yaş ve altı	87	6,37	0,83	257,78	0,558	0,757
	36-40 yaş	211	6,58	2,69	248,45		
	41 yaş ve üstü	202	6,49	1,90	249,50		

Tablo 13'e göre, AİÖ ve ASÖ tüm puanlar ile ergenlerin babalarının yaşı arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur ($p>0,05$). Yani ergenlerin arkadaşlık ilişkileri ve akran sapmasıyla babaların yaşları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı söylenebilir.

Tablo 14'te AİÖ ve ASÖ alt boyut puanlarının ergenlerin annelerinin öğrenim durumuna göre Kruskal Wallis H-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 14. AİÖ ve ASÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Anne Öğrenim Durumuna Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

AİÖ		n	Ortalama	Standart sapma	Sıra Ort.	H	p
Bağlılık	İlkokul	247	15,00	6,37	270,50	10,232	0,017 *
	Ortaokul	131	13,56	6,06	232,77		
	Lise	94	13,19	5,00	235,19		
	Üniversite	10	12,64	5,28	208,36		
Güven ve Özdeşim	İlkokul	247	7,89	3,46	250,52	0,638	0,888
	Ortaokul	131	7,82	3,40	248,16		
	Lise	94	8,06	3,51	258,30		
	Üniversite	10	7,32	2,75	235,07		
Kendini Açma	İlkokul	247	10,31	3,13	254,14	3,912	0,271
	Ortaokul	131	10,29	3,08	252,75		
	Lise	94	9,73	3,17	228,10		
	Üniversite	10	11,03	2,83	283,05		
Sadakat	İlkokul	247	11,67	2,81	247,01	4,492	0,213
	Ortaokul	131	12,12	2,67	271,68		
	Lise	94	11,41	2,86	233,85		
	Üniversite	10	11,61	2,54	238,11		
ASÖ							
Hafif Sapma	İlkokul	247	11,60	3,73	250,48	1,278	0,734
	Ortaokul	131	11,37	3,15	246,35		
	Lise	94	11,67	3,95	247,73		
	Üniversite	10	12,82	4,47	279,32		
Ağır Sapma	İlkokul	247	6,49	2,20	247,39	6,139	0,105
	Ortaokul	131	6,33	0,75	254,43		
	Lise	94	6,59	2,91	240,69		
	Üniversite	10	7,25	3,00	292,45		

*p<0,05

Tablo 14'e göre, AİÖ Bağlılık alt boyut puanları ile ergenlerin annelerinin öğrenim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır (p<0,05). Bunun dışındaki diğer puanlar bakımından anne öğrenim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır (p>0,05). Annesi ortaokul ve lise mezunu olanların Bağlılık alt boyut puanı (\bar{X} =13,56, \bar{X} =13,19) annesi ilkököl mezunu olanlara

($\bar{X}=15,00$) göre istatistiksel olarak anlamlı derecede düşüktür. Buna göre, annesi ilkokul mezunu olan ergenlerin, arkadaş ilişkilerinde bağıllık oranının daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 15'te AİÖ ve ASÖ alt boyut puanlarının ergenlerin babalarının öğrenim durumuna göre Kruskal Wallis H-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 15. AİÖ ve ASÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Baba Öğrenim Durumuna Göre Kruskal Wallis H- Testi Sonuçları

AİÖ		n	Ortalama	Standart sapma	Sıra Ort.	H	p	
Bağıllık	İlkokul	102	14,75	6,15	267,40	2,198	0,532	
	Ortaokul	129	13,98	5,59	251,98			
	Lise	196	14,05	6,23	245,22			
	Üniversite	73	13,90	6,23	238,44			
Güven ve Özdeşim	İlkokul	102	7,81	3,63	243,60	3,759	0,289	
	Ortaokul	129	7,50	3,24	235,82			
	Lise	196	7,97	3,43	254,96			
	Üniversite	73	8,32	3,33	274,11			
Kendini Açma	İlkokul	102	10,37	3,18	255,83	0,673	0,080	
	Ortaokul	129	10,11	3,01	244,32			
	Lise	196	10,15	3,21	248,60			
	Üniversite	73	10,49	2,96	259,07			
Sadakat	İlkokul	102	12,19	2,57	273,78	6,853	0,077	
	Ortaokul	129	11,31	2,81	226,95			
	Lise	196	11,68	2,85	248,89			
	Üniversite	73	12,00	2,71	263,92			
ASÖ	Hafif Sapma	İlkokul	102	11,79	3,41	262,66	6,325	0,097
		Ortaokul	129	11,88	4,05	262,39		
		Lise	196	11,20	3,44	230,49		
		Üniversite	73	12,04	3,91	266,23		
Ağır sapma	İlkokul	102	6,44	1,94	252,54	0,097	0,992	
	Ortaokul	129	6,53	2,32	250,07			
	Lise	196	6,43	1,41	249,14			
	Üniversite	73	6,78	3,42	252,06			

Tablo 15'e göre, AİÖ ve ASÖ tüm puanları ile ergenlerin babalarının öğrenim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$). Yani babaların öğrenim durumlarıyla ergenlerin AİÖ ve ASÖ puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı söylenebilir.

Tablo 16’da AİÖ ve ASÖ alt boyut puanlarının ergenlerin aile yapısına göre Kruskal Wallis H-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 16. AİÖ ve ASÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Aile Yapısına Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

AİÖ		n	Ortalama	Standart sapma	Sıra Ort.	H	P
Bağlılık	Çekirdek aile	399	13,96	5,98	245,31	2,952	0,229
	Geniş aile	85	14,69	6,14	267,16		
	Parçalanmış aile	16	16,13	7,04	291,38		
Güven ve Özdeşim	Çekirdek aile	399	7,84	3,42	248,71	0,425	0,809
	Geniş aile	85	7,84	3,04	255,49		
	Parçalanmış aile	16	8,87	4,86	268,75		
Kendini açma	Çekirdek aile	399	10,32	3,08	254,28	3,761	0,153
	Geniş aile	85	10,09	3,19	245,14		
	Parçalanmış aile	16	8,81	3,29	184,59		
Sadakat	Çekirdek aile	399	11,76	2,81	252,65	1,136	0,567
	Geniş aile	85	11,74	2,58	247,16		
	Parçalanmış aile	16	11,06	2,93	214,69		
ASÖ							
Hafif sapma	Çekirdek aile	399	11,67	3,60	252,88	0,703	0,704
	Geniş aile	85	11,36	3,79	243,52		
	Parçalanmış aile	16	11,63	4,90	228,13		
Ağır sapma	Çekirdek aile	399	6,49	1,97	254,29	2,786	0,248
	Geniş aile	85	6,61	2,94	236,05		
	Parçalanmış aile	16	6,44	1,50	232,84		

Tablo 16’ya göre, AİÖ ve ASÖ tüm puanlarıyla ailenin geniş ya da çekirdek aile olma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$). Yani aile yapısının ergenlerin arkadaş ilişkileri ile akran sapmaları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı söylenebilir.

Tablo 17’de AİÖ ve ASÖ alt boyut puanlarının ergenlerin ailelerinin gelir durumu algısına göre Kruskal Wallis H-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 17. AİÖ ve ASÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Aile Gelir Düzeyine Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

AİÖ		N	Ortalama	Standart sapma	Sıra Ort.	H	p
Bağlılık	Düşük	19	12,89	3,03	246,32	0,405	0,817
	Orta	431	14,17	6,16	249,27		
	Yüksek	50	14,50	5,89	262,66		
Güven ve Özdeşim	Düşük	19	6,47	2,50	190,13	3,538	0,170
	Orta	431	7,92	3,45	252,47		
	Yüksek	50	7,94	3,31	256,45		
Kendini Açma	Düşük	19	10,58	3,13	263,37	2,638	0,267
	Orta	431	10,14	3,17	246,48		
	Yüksek	50	10,94	2,49	280,28		
Sadakat	Düşük	19	11,53	2,91	240,82	0,094	0,954
	Orta	431	11,73	2,81	251,02		
	Yüksek	50	11,86	2,44	249,70		
ASÖ							
Hafif Sapma	Düşük	19	10,84	2,48	229,13	7,163	0,028 *
	Orta	431	11,54	3,72	245,57		
	Yüksek	50	12,60	3,61	301,08		
Ağır Sapma	Düşük	19	6,47	0,77	288,45	3,078	0,215
	Orta	431	6,48	2,11	248,15		
	Yüksek	50	6,72	2,76	256,34		

*p<0,05

Tablo 17'ye göre, AİÖ alt boyut puanlarıyla ergenlerin ailelerinin gelir durumu algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0,05$). ASÖ Hafif Sapma alt boyut puanlarıyla aile gelir düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır ($p<0,05$). Aile geliri orta düzeyde olanların Hafif Sapma alt boyut puanı ($\bar{X}=11,54$) aile geliri yüksek düzeyde olanlara ($\bar{X}=12,60$) göre istatistiksel olarak anlamlı derecede düşüktür. Bir başka deyişle, aile gelir düzeyini yüksek olarak algılayan ergenlerin hafif düzeyde akrân sapmalarının daha fazla olduğu söylenebilir.

Tablo 18'de EİDDÖ alt boyut puanlarının ergenlerin cinsiyetine göre Mann Whitney U-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 18. EİDDÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Cinsiyetine Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

EİDDÖ	Cinsiyet	n	Ortalama	Standart sapma	Sıra Ort.	M.W.U	
						Z	p
İçsel İşlevsel Duygu Düzenleme	Kız	251	16,18	3,48	264,87	-2,25	0,024*
	Erkek	249	15,46	3,80	236,01		
Dışsal İşlevsel Duygu Düzenleme	Kız	251	12,64	3,57	257,33	-1,065	0,287
	Erkek	249	12,40	3,85	243,62		
İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme	Kız	251	11,97	4,36	254,40	-0,608	0,543
	Erkek	249	11,90	4,76	246,57		
Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme	Kız	251	8,48	3,88	236,10	-2,259	0,024*
	Erkek	249	9,56	4,85	265,02		

*p<0,05

Tablo 18'e göre, EİDDÖ İçsel İşlevsel Duygu Düzenleme ve Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyut puanları ile ergenlerin cinsiyeti arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır (p<0,05). Erkeklerin EİDDÖ İçsel İşlevsel Duygu Düzenleme alt boyut puanı (\bar{X} =15,46) kızların aynı puanına (\bar{X} =16,18) göre anlamlı derecede düşük iken Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme puanı (\bar{X} =9,56) kızların aynı puanına (\bar{X} =8,48) göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksektir. Buna göre; erkeklerin kızlara göre hem içsel işlevsel duygu düzenleme hem de dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme durumlarının daha yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Tablo 19'da EİDDÖ alt boyut puanlarının ergenlerin kardeş sayısına göre Mann Whitney U-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 19. EİDDÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre Kruskal Wallis H- Testi Sonuçları

EİDDÖ		n	Ortalama	Standart sapma	Sıra Ort.	H	P
İçsel İşlevsel Duygu Düzenleme	Tek çocuk	43	15,58	3,94	243,92	3,943	0,268
	İki kardeş	214	16,22	3,43	265,00		
	Üçkardeş	169	15,53	3,66	237,23		
	Dört ve üzeri	74	15,50	4,07	242,69		
Dışsal İşlevsel Duygu Düzenleme	Tek çocuk	43	11,49	3,72	201,72	8,968	0,030*
	İki kardeş	214	12,99	3,76	268,38		
	Üçkardeş	169	12,18	3,56	241,16		
	Dört ve üzeri	74	12,54	3,77	248,49		
İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme	Tek çocuk	43	11,63	4,17	248,29	3,211	0,360
	İki kardeş	214	11,80	4,77	242,88		
	Üçkardeş	169	12,30	4,34	266,28		
	Dört ve üzeri	74	11,64	4,69	237,79		
Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme	Tek çocuk	43	7,79	3,93	197,71	6,674	0,083
	İki kardeş	214	9,07	4,41	253,36		
	Üçkardeş	169	9,21	4,43	259,94		
	Dört ve üzeri	74	9,16	4,67	251,35		

*p<0,05

Tablo 19'a göre, EİDDÖ Dışsal İşlevsel Duygu Düzenleme alt boyut puanlarıyla ergenlerin kardeş sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Tek kardeşi olanların Dışsal İşlevsel Duygu Düzenleme alt boyut puanı ($\bar{X}=11,49$) iki kardeşi olanlara ($\bar{X}=12,99$) göre istatistiksel olarak anlamlı derecede düşüktür. Diğer puan türlerinde ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>0,05$). Buna göre; ailede tek çocuk olan ergenlerin dışsal işlevsel duygu düzenlemelerinin iki kardeş olan ergenlerden daha düşük düzeyde olduğu söylenebilir.

Tablo 20'de EİDDÖ alt boyut puanlarının ergenlerin annelerinin yaşına göre Kruskal Wallis H-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 20. EİDDÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Anne Yaşına Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

EİDDÖ		n	Ortalama	Standart sapma	Sıra Ort.	H	p
İçsel İşlevsel Duygu Düzenleme	35 yaş ve altı	216	15,82	3,74	241,26	0,556	0,757
	36-40 yaş	183	16,02	3,33	254,21		
	41 yaş ve üstü	101	15,46	4,02	241,26		
Dışsal İşlevsel Duygu Düzenleme	35 yaş ve altı	216	12,28	3,86	241,67	4,159	0,125
	36-40 yaş	183	12,95	3,63	267,69		
	41 yaş ve üstü	101	12,25	3,47	238,23		
İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme	35 yaş ve altı	216	11,53	4,68	234,98	4,466	0,107
	36-40 yaş	183	12,16	4,41	260,78		
	41 yaş ve üstü	101	12,37	4,52	265,05		
Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme	35 yaş ve altı	216	9,22	4,74	254,34	0,288	0,866
	36-40 yaş	183	8,88	4,23	246,84		
	41 yaş ve üstü	101	8,82	4,07	248,92		

Tablo 20'ye göre EİDDÖ alt boyut puanlarıyla ergenlerin annelerinin yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur ($p>0,05$). Buna göre ergenlerin duygu düzenlemeleriyle annelerinin yaşları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı söylenebilir.

Tablo 21'de EİDDÖ alt boyut puanlarının ergenlerin babalarının yaşına göre Kruskal Wallis H-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 21. EİDDÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Baba Yaşına Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

EİDDÖ		n	Ortalama	Standart sapma	Sıra Ort.	H	p
İçsel İşlevsel Duygu Düzenleme	35 yaş ve altı	87	15,96	3,67	256,62	0,197	0,906
	36-40 yaş	211	15,82	3,62	248,71		
	41 yaş ve üstü	202	15,77	3,71	249,73		
Dışsal İşlevsel Duygu Düzenleme	35 yaş ve altı	87	12,16	4,15	236,87	1,041	0,594
	36-40 yaş	211	12,64	3,77	255,51		
	41 yaş ve üstü	202	12,55	3,45	251,13		
İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme	35 yaş ve altı	87	11,44	4,54	232,52	8,509	0,014*
	36-40 yaş	211	11,47	4,46	236,10		
	41 yaş ve üstü	202	12,62	4,60	273,28		
Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme	35 yaş ve altı	87	9,16	4,74	251,13	0,773	0,679
	36-40 yaş	211	8,87	4,43	244,32		
	41 yaş ve üstü	202	9,11	4,29	256,69		

*p<0,05

Tablo 21'e göre, ergenlerin EİDDÖ İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyut puanlarıyla babalarının yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır ($p<0,05$). Bunun dışında kalan alt boyut puanlarıyla babaların yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmamıştır ($p>0,05$). Babası 40 yaş ve altındaki ergenlerin İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyut puanı babası 41 yaş ve üzerinde olanlara ($\bar{X}=12,62$) göre anlamlı derecede düşüktür. Buna göre, baba yaşı 41 ve üzeri olan ergenlerin baba yaşı 40'tan küçük olan ergenlerden daha fazla kullandıkları söylenebilir.

Tablo 22'de EİDDÖ alt boyut puanlarının ergenlerin annelerinin öğrenim durumuna göre Kruskal Wallis H-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 22. EİDDÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Anne Öğrenim Durumuna Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

EİDDÖ		n	Ortalama	Standart sapma	Sıra Ort.	H	p
İçsel İşlevsel Duygu Düzenleme	İlkokul	247	15,86	3,73	253,04	1,494	0,684
	Ortaokul	131	16,11	3,27	256,97		
	Lise	94	15,52	3,93	242,19		
	Üniversite	28	15,21	3,84	225,73		
Dışsal İşlevsel Duygu Düzenleme	İlkokul	247	12,49	3,60	248,79	1,254	0,740
	Ortaokul	131	12,67	3,84	260,82		
	Lise	94	12,33	3,80	239,67		
	Üniversite	28	12,67	3,91	253,64		
İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme	İlkokul	247	12,11	4,41	258,27	5,209	0,157
	Ortaokul	131	12,05	4,71	252,61		
	Lise	94	11,09	4,58	221,11		
	Üniversite	28	12,67	5,00	270,77		
Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme	İlkokul	247	8,87	4,36	245,45	6,853	0,077
	Ortaokul	131	8,74	4,59	234,51		
	Lise	94	9,23	3,65	273,23		
	Lisans ve üzeri	10	10,92	6,05	293,59		

Tablo 22'ye göre, ergenlerin EİDDÖ alt boyut puanlarıyla annelerinin öğrenim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmamıştır ($p>0,05$) Anne öğrenim durumlarıyla ergenlerin duygu düzenlemeleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı söylenebilir.

Tablo 23'te EİDDÖ alt boyut puanlarının ergenlerin babalarının öğrenim durumuna göre Kruskal Wallis H-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 23. EİDDÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Baba Öğrenim Durumuna Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

EİDDÖ		n	Ortalama	Standart sapma	Sıra Ort.	H	p
İçsel işlevsel duygu düzenleme	İlkokul	102	15,68	3,81	245,75	0,899	0,828
	Ortaokul	129	15,91	3,84	256,56		
	Lise	196	15,81	3,38	245,50		
	Üniversite	73	15,91	3,90	259,84		
Dışsal işlevsel duygu düzenleme	İlkokul	102	12,44	3,43	244,91	1,394	0,707
	Ortaokul	129	12,72	4,02	257,95		
	Lise	196	12,35	3,64	244,06		
	Üniversite	73	12,74	3,75	262,44		
İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme	İlkokul	102	12,32	4,82	260,51	1,185	0,757
	Ortaokul	129	11,71	4,77	240,11		
	Lise	196	11,79	4,07	251,35		
	Üniversite	73	12,16	5,08	252,58		
Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme	İlkokul	102	8,97	4,45	248,62	1,363	0,714
	Ortaokul	129	8,89	4,76	239,37		
	Önlisans	36	8,47	3,57	245,69		
	Üniversite	73	9,36	4,57	260,72		

Tablo 23'e göre, ergenlerin EİDDÖ alt boyut puanlarıyla babalarının öğrenim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($p>0,05$) Baba öğrenim durumlarıyla ergenlerin duygu düzenlemeleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı söylenebilir.

Tablo 24'te EİDDÖ alt boyut puanlarının ergenlerin ailelerinin yapısına göre Kruskal Wallis H-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 24. EİDDÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Aile Yapısına Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

EİDDÖ		n	Ortalama	Standart sapma	Sıra Ort.	H	p
İçsel işlevsel duygu düzenleme	Çekirdek aile	399	15,83	3,58	249,99	0,127	0,939
	Geniş aile	85	15,82	3,96	254,48		
	Parçalanmış aile	16	15,56	4,05	241,97		
Dışsal işlevsel duygu düzenleme	Çekirdek aile	399	12,50	3,69	250,09	4,516	0,105
	Geniş aile	85	12,92	3,67	265,29		
	Parçalanmış aile	16	10,81	4,18	182,09		
İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme	Çekirdek aile	399	11,89	4,56	248,82	1,396	0,498
	Geniş aile	85	11,82	4,29	250,55		
	Parçalanmış aile	16	13,63	5,95	292,22		
Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme	Çekirdek aile	399	8,99	4,41	249,12	1,029	0,598
	Geniş aile	85	8,91	4,24	250,26		
	Parçalanmış aile	16	10,37	5,56	286,13		

*p<0,05

Tablo 24'te göre, ergenlerin EİDDÖ alt boyut puanları ile aile yapıları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$) Aile yapılarının ergenlerin duygu düzenlemeleri üzerinde anlamlı düzeyde ilişkisi olmadığı söylenebilir. Tablo 25'te EİDDÖ alt boyut puanlarının ergenlerin ailelerinin gelir düzeyi algısına göre Kruskal Wallis H-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 25. EİDDÖ Alt Boyut Puanlarının Ergenlerin Aile Gelir Düzeyine Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

EİDDÖ		n	Ortalama	Standart sapma	Sıra Ort.	H	p
İçsel işlevsel duygu düzenleme	Düşük	19	15,05	4,55	232,16	0,662	0,718
	Orta	431	15,90	3,58	252,52		
	Yüksek	50	15,48	3,93	240,05		
Dışsal işlevsel duygu düzenleme	Düşük	19	12,68	4,12	262,95	0,62	0,733
	Orta	431	12,48	3,67	248,47		
	Yüksek	50	12,80	3,97	263,25		
İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme	Düşük	19	12,79	5,02	274,82	1,401	0,496
	Orta	431	11,85	4,57	247,49		
	Yüksek	50	12,32	4,38	267,21		
Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme	Düşük	19	9,63	5,72	242,61	0,273	0,872
	Orta	431	8,97	4,34	249,79		
	Yüksek	50	9,20	4,68	259,65		

Tablo 25'e göre, ergenlerin EİDDÖ alt puanlarıyla aile gelir durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanamamıştır ($p>0,05$) Buna göre, ailelerin gelir

durumlarıyla ergenlerin duygu düzenlemeleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı söylenebilir.

Tablo 26’da EİDDÖ ve ABTÖ Puanları arasındaki korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 26. EİDDÖ ve ABTÖ Puanları Arasındaki Spearman Brown Korelasyon Analizi Sonuçları

EİDDÖ Alt Boyutlar		ABTÖ Alt Boyutlar		
		Demokratik Tutum	Kor./İstekçi Tutum	Otoriter Tutum
İçsel İşlevsel Duygu Düzenleme	r	0,336	0,036	-0,161
	p	0,000*	0,420	0,000*
	N	500	500	500
Dışsal İşlevsel Duygu Düzenleme	r	0,233	0,123	-0,041
	p	0,000*	0,006*	0,357
	N	500	500	500
İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme	r	-0,147	0,197	0,226
	p	0,001*	0,000*	0,000*
	N	500	500	500
Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme	r	-0,200	0,122	0,281
	p	0,000*	0,006*	0,000*
	N	500	500	500

Tablo 26’ya göre, ergenlerin EİDDÖ İçsel ve Dışsal İşlevsel Duygu Düzenleme alt boyut puanları ile Demokratik Anne-Baba Tutumu alt boyut puanı arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü zayıf bir ilişki bulunmaktadır ($p < 0,05$, $r = 0,336$, $r = 0,233$). Ergenlerin EİDDÖ İçsel ve Dışsal İşlevsel Duygu Düzenleme puanları arttıkça Demokratik Anne-Baba Tutumu alt boyut puanı artmaktadır. EİDDÖ İçsel ve Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme puanları ile Demokratik Anne-Baba Tutum alt boyut puanı arasında istatistiksel olarak negatif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($p < 0,05$, $r = -0,147$, $r = -0,200$). Ergenlerin EİDDÖ İçsel ve Dışsal İşlevsel Olmayan

Duygu Düzenleme puanları arttıkça Demokratik Anne-Baba Tutumu alt boyut puanı azalmaktadır. Bir başka deyişle, anne ve babaların demokratik tutumları arttıkça ergenlerin içsel ve dışsal işlevsel duygu düzenlemeyi daha fazla, içsel ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemeyi daha az kullandıkları söylenbilir.

Ergenlerin EİDD  Dışsal İşlevsel Duygu Düzenleme puanı ile Koruyucu/İstekçi Anne-Baba Tutumu puanı arasında istatistiksel olarak zayıf ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$, $r=0,123$). Ergenlerin EİDD  Dışsal İşlevsel Duygu Düzenleme puanı arttıkça Koruyucu/İstekçi Anne-Baba Tutumu puanı artmaktadır. Ergenlerin EİDD  İçsel ve Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme puanı ile Koruyucu/İstekçi Anne-Baba Tutumu puanları arasında istatistiksel olarak zayıf ve pozitif yönlü anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$, $r=0,197$, $r=0,122$). Ergenlerin EİDD  İçsel ve Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme puanı arttıkça Koruyucu İstekçi Anne-Baba Tutumu puanı artmaktadır. Bir başka deyişle, anne ve babaların koruyucu tutumları arttıkça ergenlerin dışsal işlevsel, içsel ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemeyi daha fazla kullandıkları söylenbilir.

Ergenlerin EİDD  İçsel İşlevsel Duygu Düzenleme puanları ile Otoriter Anne-Baba Tutumu alt boyut puanı arasında istatistiksel olarak negatif yönlü zayıf bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$, $r=-0,161$). Ergenlerin EİDD  İçsel ve Dışsal İşlevsel Duygu Düzenleme puanları arttıkça Otoriter Anne-Baba Tutumu alt boyut puanı azalmaktadır. EİDD  İçsel ve Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme puanları ile Otoriter Anne-Baba Tutum alt boyut puanı arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($p<0,05$, $r=-0,226$, $r=-0,281$). Ergenlerin EİDD  İçsel ve Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme puanları arttıkça Otoriter Anne-Baba Tutumu alt boyut puanı da artmaktadır. Bir başka deyişle; anne ve babaların otoriter tutumları arttıkça ergenlerin içsel işlevsel duygu düzenlemelerinin azaldığı, içsel ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemelerinin ise arttığı söylenbilir.

Tablo 27’de EİDD  ve Aİ  Puanları arasındaki korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 27. EİDDÖ ve AİÖ Puanları Arasındaki Spearman Brown Korelasyon Analizi Sonuçları

EİDDÖ Alt Boyutlar	AİÖ Alt Boyutlar				
		Bağlılık	Güven ve Özdeşim	Kendini Açma	Sadakat
İçsel İşlevsel Duygu Düzenleme	r	-0,210	-0,054	-0,053	0,140
	p	0,000*	0,230	0,238	0,002*
	N	500	500	500	500
Dışsal İşlevsel Duygu Düzenleme	r	-0,137	-0,095	-0,224	0,016
	p	0,002*	0,033*	0,000*	0,716
	N	500	500	500	500
İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme	r	0,182	0,151	-0,112	-0,099
	p	0,000*	0,001*	0,012*	0,027*
	N	500	500	500	500
Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme	r	0,143	0,125	-0,146	-0,265
	p	0,001*	0,005*	0,001*	0,000*
	N	500	500	500	500

Tablo 27'ye göre, ergenlerin EİDDÖ İçsel ve Dışsal İşlevsel Duygu Düzenleme alt boyut puanları ile AİÖ Bağlılık alt boyut puanı arasında istatistiksel olarak negatif yönlü zayıf bir ilişki bulunmaktadır ($p < 0,05$, $r = -0,210$, $r = -0,137$). Ergenlerin EİDDÖ İçsel ve Dışsal İşlevsel Duygu Düzenleme alt boyut puanları arttıkça AİÖ Bağlılık alt boyut puanı azalmaktadır. EİDDÖ İçsel ve Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyut puanları ile AİÖ Bağlılık alt boyut puanı arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($p < 0,05$, $r = 0,182$, $r = 0,143$). Ergenlerin EİDDÖ İçsel ve Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyut puanları arttıkça AİÖ Bağlılık alt boyut puanı da artmaktadır. Bir başka deyişle, ergenlerin akran ilişkilerinde bağlılık düzeyleri arttıkça içsel ve dışsal işlevsel duygu düzenlemeleri azalmakta; içsel ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemeleri ise artmaktadır.

Ergenlerin EİDDÖ Dışsal İşlevsel Duygu Düzenleme alt boyut puanı ile AİÖ Güven ve Özdeşim alt boyut puanı arasında istatistiksel olarak zayıf ve negatif yönlü

bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$, $r=0,033$). Ergenlerin EİDDÖ Dışsal İşlevsel Duygu Düzenleme alt boyut puanı arttıkça AİÖ Güven ve Özdeşim alt boyut puanı azalmaktadır. Ergenlerin EİDDÖ İçsel ve Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyut puanı ile AİÖ Güven ve Özdeşim alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak zayıf ve pozitif yönlü anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$, $r=0,151$, $r=0,125$). Ergenlerin EİDDÖ İçsel ve Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyut puanı arttıkça AİÖ Güven ve Özdeşim alt boyut puanları da artmaktadır. Bir başka deyişle, ergenlerin arkadaş ilişkilerinde güven ve özdeşimleri arttıkça dışsal işlevsel duygu düzenlemelerinin daha az olduğu, fakat içsel ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemeyi daha fazla kullandıkları söylenebilir.

Ergenlerin EİDDÖ İçsel ve Dışsal İşlevsel Duygu Düzenleme alt boyut puanı ile AİÖ Kendini Açma alt boyut puanı arasında istatistiksel olarak zayıf ve negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$, $r=-0,224$, $r=-0,053$). Ergenlerin EİDDÖ İçsel ve Dışsal İşlevsel Duygu Düzenleme alt boyut puanı arttıkça AİÖ Kendini Açma alt boyut puanı azalmaktadır. Ergenlerin EİDDÖ İçsel ve Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyut puanı ile AİÖ Kendini Açma alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak zayıf ve negatif yönlü anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$, $r=-0,112$, $r=-0,146$). Ergenlerin EİDDÖ İçsel ve Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyut puanı arttıkça AİÖ Kendini Açma alt boyut puanları azalmaktadır. Bir başka deyişle, ergenlerin arkadaş ilişkilerinde kendini açma durumları arttıkça dışsal işlevsel, içsel ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemelerinin de arttığı söylenebilir.

Ergenlerin EİDDÖ İçsel İşlevsel Duygu Düzenleme alt boyut puanları ile AİÖ Sadakat alt boyut puanı arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü zayıf bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$, $r=0,140$). Ergenlerin EİDDÖ İçsel İşlevsel Duygu Düzenleme alt boyut puanları arttıkça AİÖ Sadakat alt boyut puanı da artmaktadır. Ergenlerin EİDDÖ İçsel ve Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyut puanı ile AİÖ Sadakat alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak zayıf ve negatif yönlü anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$, $r=-0,099$, $r=-0,265$). Ergenlerin EİDDÖ İçsel ve Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyut puanı arttıkça AİÖ Sadakat alt boyut puanları azalmaktadır. Yani, ergenlerin arkadaşlık ilişkilerindeki sadakati arttıkça içsel

işlevsel duygu düzenlemelerinin de arttığı, içsel ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemelerinin azaldığı söylenebilir.

Tablo 28'e EİDDÖ ve ASÖ Puanları arasındaki korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 28. EİDDÖ ve ASÖ Puanları Spearman Brown Korelasyon Analizi Sonuçları

EİDDÖ Alt Boyutlar	ASÖ Alt Boyutlar		
	Hafif Sapma	Ağır Sapma	
İçsel İşlevsel Duygu Düzenleme	r	-0,105	-0,126
	p	0,019*	0,005*
	N	500	500
Dışsal İşlevsel Duygu Düzenleme	r	0,032	0,023
	p	0,473	0,603
	N	500	500
İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme	r	0,212	0,122
	p	0,000*	0,006*
	N	500	500
Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme	r	0,307	0,160
	p	0,000*	0,000*
	N	500	500

Tablo 28'e göre, ergenlerin EİDDÖ İçsel İşlevsel Duygu Düzenleme alt boyut puanları ile ASÖ Hafif Sapma alt boyut puanı arasında istatistiksel olarak negatif yönlü zayıf bir ilişki bulunmaktadır ($p < 0,05$, $r = -0,105$). Ergenlerin EİDDÖ İçsel Dışsal İşlevsel Duygu Düzenleme alt boyut puanları arttıkça ASÖ Hafif Sapma alt boyut puanı azalmaktadır. EİDDÖ İçsel ve Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyut puanları ile ASÖ Hafif Sapma alt boyut puanı arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($p < 0,05$, $r = 0,212$, $r = 0,307$). Ergenlerin EİDDÖ İçsel ve

Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyut puanları arttıkça ASÖ Hafif Sapma alt boyut puanı da artmaktadır.

Ergenlerin EİDDÖ İçsel İşlevsel Duygu Düzenleme alt boyut puanları ile ASÖ Ağır Sapma alt boyut puanı arasında istatistiksel olarak negatif yönlü zayıf bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$, $r=-0,126$). Ergenlerin EİDDÖ İçsel Dışsal İşlevsel Duygu Düzenleme alt boyut puanları arttıkça ASÖ Ağır Sapma alt boyut puanı azalmaktadır. EİDDÖ İçsel ve Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyut puanları ile ASÖ Ağır Sapma alt boyut puanı arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır ($p<0,05$, $r=0,122$, $r=0,160$). Ergenlerin EİDDÖ İçsel ve Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme alt boyut puanları arttıkça ASÖ Ağır Sapma alt boyut puanı da artmaktadır. Buna göre, ergenlerin hafif ve ağır akran sapması arttıkça içsel işlevsel duygu düzenlemelerinin azaldığı, içsel ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemelerini de arttığı söylenebilir. Ağır sapmada korelasyon katsayılarının düşmesi, ağır sapma gösteren ergenlerin diğerlerinden farklı özelliklere sahip olduklarını düşündürülebilir.

5. TARTIŞMA

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgular alan yazın bilgileri ışığında tartışılmıştır.

Alanyazında çalışmanın bulguları ile paralellik gösteren çalışmalar mevcuttur. Vatansever (1999) anne-baba tutumları ve depresyon düzeylerini incelediği araştırmasında anne-babaların kız çocuklarına daha demokratik, erkek çocuklarına ise otoriter tutum sergilediklerini vurgulamıştır. Bostan (1993) çalışmasında, ergenlerin anne ve babalarının çocuk yetiştirme tutumu algıları ile uyum düzeylerini incelemiş ve anne-babaların kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha fazla demokratik tutum sergilediklerini belirlemiştir. Ancak Tozkoparan (2014) ve Dinçer (2008) tarafından yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlar, araştırma sonuçlarına göre farklılık göstermektedir. Bu çalışmalarda anne-babaların kız çocuklarına daha çok otoriter tutum sergilerken erkek çocuklarına hoşgörülü tutum sergiledikleri sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutumu ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Kağıtçıbaşı (1979) çalışmasında ebeveynlerin çocuklarından beklentilerinin cinsiyet değişkeninden etkilendiğini ve çocuklarına karşı gösterdikleri tutum ve davranışlarının bu beklentiler doğrultusunda değiştiğini saptamıştır. Türk kültüründe erkek egemenliğinin hâkim olduğu göz önünde bulundurulduğunda, erkek çocuk ebeveyni olmanın oldukça önemli ve imtiyazlı bir durum kabul edilmesi, erkek çocukların anneleriyle ilişkilerinde kadınlara göre daha fazla sıcaklık algılamış olmaları ile açıklanabilir. Yine kız çocuklarının gelişen özgürlük isteği, erkek çocuklarına kıyasla anneleri tarafından olumlu karşılanmayabilir, bu durum ise çatışmalara sebep olabilir.

Çalışmada, anne öğrenim durumunun çocuk yetiştirme tutumunu anlamlı düzeyde etkilemediği, baba öğrenim durumunun demokratik ve koruyucu tutum üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Babaları lise ve üzeri öğrenim durumuna sahip olan ergenlerin, babaları ilk ve ortaokul mezunu olanlara kıyasla anne-babalarını daha demokratik olarak tanımlarken, babaları ortaokul mezunu olan ergenlerin babaları lise mezunu olanlara oranla daha koruyucu/istekçi olarak tanımladıkları saptanmıştır.

Dinçer (2008) çalışmasında anne öğrenim durumunun çocuk yetiştirme tutumunu anlamlı düzeyde etkilemediği, baba öğrenim düzeyinin ve baba yaşının demokratik tutum puanlarında anlamlı farklılık yarattığını belirlemiştir. Tozkoparan (2014) ise öğrencilerin algıladığı anne-baba tutumlarıyla anne ve babalarının öğrenim durumu arasında anlamlı ilişkinin olmadığını belirlemiştir. Bu bulguların, çalışma bulgularını desteklediği söylenebilir. Özyürek ve Tezel Şahin (2005), 5-6 yaşında çocuğa sahip ebeveynlerin tutumlarını inceledikleri çalışmada, öğrenim düzeyi yükseldikçe annelerin çocuklarına karşı daha demokratik tutum sergilediklerini, babaların demokratik tutumlarının ise onların öğrenim düzeyinden etkilenmediğini saptamışlardır. Annelerin ve babaların öğrenim düzeyi arttıkça katı/sert disiplin ve aşırı koruyuculuk tutumlarının da azaldığı belirlenmiştir.

Çalışmada annesi 35 yaş ve daha küçük olan ergenlerin, anne ve babalarının çocuk yetiştirmeye yönelik tutumlarını daha otoriter olarak algıladıkları belirlenmiştir. Gazeloğlu (2000) araştırmasında, anne-babaların yaşları ilerledikçe, deneyimlerinin arttığını, iki ve üzeri çocuğa sahip olan anne-babaların çocuk yetiştirme tutumunun daha katı ve otoriter algılanma düzeylerinin arttığını saptamıştır.

Çalışmada, anne-babaların çocuk sayısı, baba yaşı, aile yapısı ve gelir durumunun çocuklarına karşı tutumları üzerinde etkili olmadığı saptanmıştır. Alan yazında bu bulguyla benzer ve farklı bulgular elde edildiği görülmektedir. Tozkoparan (2014) ve Dinçer (2008) yaptıkları çalışmalarda alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde anne-babaların çocuk sayısı, anne yaşının anne-babanın otoriter ve demokratik olarak algılanmasında anlamlı farklılık yaratmadığını belirlemişlerdir. Pektaş (2015) çalışmasında üniversite öğrencilerinin kardeş sayısının algılanan anne-baba kabul red/kontrol düzeyleri üzerinde bir fark oluşturmadığını saptamıştır. Erkan ve Toran (2010) araştırmalarında, kardeş sayısının anne-babaların tutumunu etkilediğini saptamıştır. Bir diğer çalışmada, kardeşi olmayan veya tek kardeşe sahip olan ve eğitim düzeyi yüksek ebeveyne sahip üniversite öğrencilerinin daha fazla sayıda kardeşe sahip olan ve eğitim düzeyi düşük ebeveyne sahip olanlara göre daha fazla ebeveyn kabulü algıladıkları saptanmıştır (Işık ve Gençöz, 2010). Ailedeki çocuk sayısının fazlalığı çocukların algıladığı ebeveyn sıcaklığının düşük olmasına,

annelerin çocuğun gereksinimlerini yeterince karşılayamaması ve çocuklardan birini daha fazla önemseyerek diğerlerini ihmal etmesiyle açıklanabilir. Ayrıca çocuk sayısı arttıkça annelerin ebeveynliğe yönelik ilgileri de azalmış olabilir. Aile ortamında, anne veya babadan birinin bir çocuğa daha fazla sıcaklık göstermesi diğer çocuk tarafından ebeveyni tarafından reddedilmiş olmaya neden olabilir. Özyürek ve Tezel Şahin (2005) çalışmalarında, üç ve daha fazla çocuğa sahip annelerin tutumlarının daha az çocuğu olanlara oranla daha koruyucu ve daha katı/sert disiplinli, babaların daha katı/sert disiplinli olduğunu; kardeş sayısı arttıkça annelerin ve babaların demokratik tutumlarının azaldığını saptamışlardır. Bu durum, ailedeki çocuk sayısının fazlalığı sonucunda çocuk bakımıyla ilgili sorumlulukların arttığı, anne ve babaların çocukların her birine ayırdıkları zamanın azaldığı, ilgi ve sevgilerinde bölünme olabileceği ve ebeveynlerin çocuklarına daha sabırsız davranabilecekleri şeklinde yorumlanmıştır.

Çalışmada, kız ergenlerin erkeklere göre arkadaş ilişkilerinde daha fazla güven ve özdeşim ile sadakate sahip oldukları, fakat erkeklerin arkadaş ilişkilerinde daha fazla kendilerine açtıkları; erkeklerin akran sapmasının kızlardan daha yüksek oranda olduğu belirlenmiştir. Tozkoparan (2014) yaptığı çalışmada kız ergenlerin arkadaşlarına güven duyma, özdeşim kurma ve sadakat düzeyinin erkeklerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Döğücü (2004) lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkilerini incelediği çalışmasında kız ergenlerin arkadaşlarıyla daha yakın ilişki kurduklarını ve erkek ergenlere göre arkadaşlarına bağımlılıklarının daha fazla olduğunu ve onlara güven duyan kişiler olduklarını vurgulamıştır. Tozkoparan akran ilişkileri ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Kız öğrencilerin rapor ettikleri arkadaşlık ilişkilerinin erkek öğrencilerden daha iyi olduğu görülmektedir. Şimşek (2010) ilköğretim sekizinci sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada, kız öğrencilerin akran ilişkilerinin erkek öğrencilerden daha iyi olduğunu belirlemiştir. Moore ve Boldere (1991), ergenlerin cinsiyet rolü ve sosyal gelişimlerini inceledikleri çalışmalarında, akran ilişkilerinin cinsiyete göre farklılık gösterdiğini ve kız çocuklarını arkadaşlarını erkek çocuklardan daha çok önemseydiğini ve yakınlık duyduğunu belirlemişlerdir. Davies ve Brember (1999), kız öğrencilerin iletişimi başlatmada ve sürdürmede problem yaşamadıklarını, arkadaşlarıyla ilişki kurmakta zorlanmadıklarını ve erkek öğrencilere göre arkadaşlarına daha fazla yakınlık duyan ve bağıllık gösteren kişiler olduğunu belirtmektedir. Dinçer (2008) yaptığı çalışmada

akran ilişkilerinin güven ve özdeşim alt boyutuyla cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık olmadığını belirlemiştir ve bu bulgular araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Şimşek (2010) çalışmasında, kız öğrencilerin bağlılık ilişkilerinin ve sadakatlerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğunu, erkek öğrencilerin arkadaşlarıyla daha yüzeysel arkadaşlıklar kurduğunu belirlemiştir. Ayrıca kız öğrencilerin çoğunlukla arkadaşları ile küçük gruplar içinde vakit geçirirken, erkek öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerini kız öğrencilere kıyasla daha büyük gruplar halinde, spor veya benzeri faaliyetler çerçevesinde yürüttüklerini belirlemiştir (Hortaçsu ve Oral, 1991). Delikara (2000) çalışmasında, erkek öğrencilerin sadakat alt ölçeğinden elde edilen puanlara göre sapkın davranışları olan arkadaşlarının yanında kız öğrencilere oranla daha fazla yer aldıklarını belirlemiştir ve bu sonuçlar araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir.

Çalışmada, annesi ilkökul mezunu ergenlerin arkadaş ilişkilerinde bağlılık oranının diğerlerinden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Tozkoparan (2014) da çalışmasında akran ilişkilerinin “bağlılık, güven ve özdeşim, sadakat ve kendini açma” alt boyutları ile kardeş sayısı, annelerin ve babaların öğrenim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığını saptamıştır. Bu çalışma ile araştırma bulguları benzerlik göstermektedir.

Çalışmada, aile gelir düzeyini yüksek olarak algılayan ergenlerin orta gelirli aileye sahip olanlara göre hafif düzeyde akran sapmalarının daha fazla olduğu saptanmıştır. Bu bulguyu destekler nitelikte ESKİCUMALI ve EROĞLU (2001) ailenin sosyo-ekonomik ve öğrenim durumlarıyla çocuklarının problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada, çocuğun yaşadığı sosyal çevre, eğlenme, dinlenme ve diğer sosyal etkinliklerde bulunabilme imkânları çocukların problem çözme ve diğer yeteneklerinin gelişmesinde önemli bir etkiye sahip olduklarını vurgulamışlardır. Nitekim bu imkânların sağlanabilmesi ailenin ekonomik durumuyla doğrudan ilişkilidir. Yüksek gelire sahip ailelerin çocukları her türlü sosyal faaliyetlere katılımı sağlayıp yetenekleri doğrultusunda uygun etkinliklere yönlendirilmektedir. Bu etkinlikler çocukların hayatında tecrübelerin zenginleşmesine, doğal olarak zihni yeteneklerinin gelişmesine sebep olmaktadır. Düşük gelirli ailelere sahip ergenlerde ise, sosyal ve kültürel etkinlik ortamı sağlanamadığı için, anti-sosyal, uyum sorunu

yaşayan, içedönük ve başarısız bir kişilik gelişmektedirler. Nitekim sadece kendileri sıkıntılı bir hayat yaşamamakta, aynı zamanda yaşadıkları çevrede sürekli problemler yaratmaktadırlar. Çocukların yetenekleri doğrultusunda uygun sosyal etkinliklerle deneyim kazanmaları çok önemlidir. Bu nedenle aileler, çocuklarına yaşadığı toplumun kültürel zenginliklerini benimsetmeli, onların toplumun beklentilerine uygun, dengeli ve kendine güvenen sosyal bir kişilik geliştirmelerini sağlamalıdır. İmamoğlu ve Karakitapoğlu (1999) araştırmalarında, gelir düzeyi ve eğitim düzeyi yüksek annelerin diğer annelere göre çocuklarını daha özgür ve özgüvenli olarak yetiştirdiklerini ve çocuklarında sosyal ilişkilerinde daha başarılı olduklarını vurgulamışlardır. Bir diğer çalışmada suç davranışı ile yaş, cinsiyet, okul türü, serbest zaman etkinliklerine katılma durumu, anne ve babanın öğrenim durumlarıyla çocuk yetiştirme tutumları, çocuğun aile ortamında kendini mutlu hissetme durumu, ailenin çocuğun arkadaşlarını onaylama durumu arasında ilişki bulunduğu; suç davranışıyla sosyo-ekonomik durum ve ebeveynlerin birlikteliği arasında önemli bir ilişki olmadığı saptanmıştır (Balkaya ve Ceyhan, 2007) Bu bulgunun, çalışma bulgularından farklı olduğu görülmektedir.

Ergenlerin arkadaş ilişkilerinin kardeş sayısından, anne ve baba yaşından, baba öğrenim durumundan, aile yapısı ve gelir düzeyinden anlamlı düzeyde etkilenmediği belirlenmiştir. Bu bulguyu destekler nitelikte Dinçer (2008) çalışmasında, kardeş sayısı, anne-baba öğrenim durumu ile akran ilişkileri arasında anlamlı bir ilişki olmadığını belirlemiştir. Tozkoparan (2014) çalışmasında akran ilişkileri “Güven ve Özdeşim”, “Kendini Açma” ve “Bağlılık” alt boyutlarıyla kardeş sayısı arasında anlamlı bir ilişki bulamazken “Sadakat” alt boyutuyla kardeş sayısı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirlemiştir. Çalışmaya göre, tek kardeşi olan öğrencilerin rapor ettikleri arkadaşlık ilişkilerinin kardeşi olmayan öğrencilerden daha iyi olduğu görülmektedir. Ergenlerin arkadaş ilişkilerinin anne-baba öğrenim durumu, aile yapısı ve gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Diğer bir çalışmaya göre, yükseköğrenim düzeyine sahip babanın geliri yüksek işlerde çalışarak aile ekonomisine olan katkısının artması, çocuğunun eğitim olanaklarını iyileştirirken, güven veren ve destekleyici bir ortam sağlayarak olumlu benlik algısı ve sağlıklı bir kişilik gelişimini destekler (Yıldız ve Bıçakçı, 2004).

Laursen (1995) ergenlerin arkadaş ilişkilerinde sosyal etkileşim ve çatışma alanlarını incelemiştir. Babanın yükseköğrenim düzeyine sahip olması ile aile iletişiminin ve ergenlere olan tutumlarının daha olumlu olduğu için ergenlerin sosyal ilişkilerinin de olumlu yönde etkilendiğini belirtmiştir. Twenge ve Çambel (2002) ergenlerde benlik gelişimi üzerine yaptıkları çalışmada, anne ve babaların öğrenim durumunun yüksekliğinin sosyo-ekonomik durumda belirgin bir rahatlama oluşturduğunu ve bu durumun olumlu benlik algısına neden olduğunu, bunun sonucunda ergenlerin arkadaşlık ilişkilerinin daha olumlu ve sağlıklı olduğunu saptamışlardır.

Ergenlerin akran sapsmalarının kardeş sayısından, anne ve baba yaşından, anne ve baba öğrenim durumundan, aile yapısından anlamlı düzeyde etkilendiği belirlenmiştir. Sorias (1990) kalabalık ve sıkı arkadaşlıkların bireylerde yalnızlık hissini azalttığını, sosyal destek ihtiyacını giderdiğini savunmuştur. Ailenin bireye sağladığı destek arttıkça herhangi bir problem yaşayan arkadaşlarını korumak için yalan söylemek, arkadaşları onun için bir sorun oluştursa dahi onların onların yanında yer almak anlamına gelen “sadakat” puanının düştüğü görülmektedir. Ailesinden yeterli desteği gören bir çocuk, arkadaşlarına bu derece bağlanmayı, onlar için büyük fedakârlıklar yapmayı gereksiz görebilir. Bu nedenlerle Sadakat puanı ile Sosyal destek puanı arasında negatif bir ilişki çıkmış olabilir. Repinski ve Zook (2005) yaptıkları araştırmada, ergenlerin aile ilişkileri sağlıklı olduğunda arkadaşlarıyla olan ilişkilerinin olumsuz olduğunu, aile ilişkisi olumlu ve sağlıklı olan ergenlerin karşılıklı dayanışma, duygusal durum ve öznel düşünme özelliklerini kazandıklarını, arkadaşlarıyla ilişkilerinde başarılı olduklarını vurgulamışlardır.

Çalışmada, duygu düzenleme durumlarının cinsiyet değişkeninden etkilendiği, erkeklerin kızlara göre hem içsel işlevsel hem de dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme durumlarının daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Ataman (2011) bilişsel duygu düzenleme stratejileri kullanımını incelediği çalışmada, “Ruminasyon” ve “Olayın değerini azaltma” stratejilerini kadınların erkeklerden daha fazla kullandığını saptamıştır. Cinsiyet ile bilişsel duygu düzenleme stratejileri arasındaki ilişkileri inceleyen başka bir araştırmada cinsiyet farklılığının en çok gözleendiği stratejiler “Ruminasyon”, “Olayın değerini azaltma” ve “Diğerlerini suçlama” olarak

ele alınmıştır (Zlomke ve Hahn, 2010). Kadınlar, stresle karşılaştıklarında “Ruminasyon ve “Olayın değerini azaltmayı” daha çok kullanırken, erkekler “Diğerlerini suçlamayı” stres verici durumlar karşısında daha çok kullandıklarını belirtmişlerdir.

Else ve arkadaşları (2006) ergenlerle yaptıkları çalışmalarında, kız ergenlerin erkeklere göre olumsuz duyguyu deneyimlerken hedeflenen amaçlara uygun davranma konusunda daha fazla güçlük yaşadıklarını, kendilerini kötü hissettikleri zaman yoğunlaşmakta zorlandıklarını bulmuşlardır. Duyguların düzenlenmesi ve yönetilmesi kültürel beklentilerden etkilenebilmektedir. Erkekler, doğumları ile birlikte etkin ve rasyonel davranmaları konusunda yönlendirilirler. Kadınların cinsiyet rollerinin arasında ise duygusal olmaları vardır. Toplum kadınların ilişki odaklı davranmalarını uygun görürken, erkeklerden başarı odaklı davranmalarını beklemektedir. Dolayısıyla kadınlar negatif duygularını bastırmaya ve olumsuz duygu sebebiyle hedeflerine uygun davranamamaya erkeklere oranla daha eğilimlidirler. Öte yandan erkeklere kıyasla kadınların öfke ve kızgınlık duygularının ebeveynler tarafından tartışılmaması ve ifadelerine izin verilmemesi kadınların bu duyguları anlamasında ve diğer duygular ile ayırt etmesinde güçlük yaşamalarına yol açabilir.

Çalışmada, tek kardeşe sahip ergenlerin dışsal işlevsel duygu düzenlemelerinin iki kardeş olan ergenlerden daha düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Pektaş (2015) çalışmasında duygu düzenleme güçlüklerinin kardeş sayısından çok kurulan kardeş ilişkisinden kaynaklanabileceği sonucuna varmıştır. Alan yazında, kardeş ilişkileriyle duygu düzenleme durumlarını inceleyen çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalardan birinde, kız ve erkek kardeşler arasındaki ilişkinin çocukların duygu düzenleme stratejilerini doğru kullanımını arttırdığı saptanmıştır (Kennedy ve Kramer, 2008).

Çalışmada, ergenlerin içsel işlevsel duygu düzenlemelerinin anne yaşından etkilenmediği; baba yaşı 41 ve üzeri olan ergenlerin baba yaşı 30’dan küçük olan ergenlerden daha fazla kullandıkları saptanmıştır. Yükçü ve Demircioğlu (2017) çalışmalarında, 21-30 yaşındaki annelerin okul öncesi yaş çocukları ile 41 yaş ve üzeri annelerin çocuklarının dayanıksızlık/olumsuzluk alt ölçek puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğunu belirlemişlerdir. Genç annelerin çocuklarının dayanıksızlık/olumsuzluk alt ölçek puanlarının, 41 yaş ve üzeri yaşlardaki annelerin

çocuklarından daha yüksek olduğu görülmüş ve daha genç annelerin çocukları daha çok huysuzluk, öfke kontrolünün zayıflığı ve esnek olamama davranışlarına sahip olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Bu durumun genç annelerin çocuk bakımı ve çocuklarının duygu düzenlemeye yönelik sosyalleştirme deneyimlerinin daha az olması sebebiyle daha az rol model olmuş olabileceklerinden kaynaklanabileceği düşünülmüştür. Babanın yaşına göre çocukların duygu düzenleme becerileri incelendiğinde ise benzer şekilde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu bulguların, çalışma bulgularına göre farklılık gösterdiği söylenebilir.

Çalışmada, ergenlerin duygu düzenlemelerinin anne-baba öğrenim durumu, çekirdek veya geniş aile olma durumu ve aile gelir düzeyinden anlamlı ölçüde etkilenmediği saptanmıştır. Benzer olarak Gelgör (2016) yaptığı çalışmada, aile gelir düzeyi ve anne-baba eğitim düzeyinin çocuğun duygu düzenleme becerisi üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını saptamıştır. Kağıtçıbaşı (2010), Türkiye’de annelerin sıcaklık ve duygusal bağılıklarının; ebeveynin eğitim düzeyinden bağımsız olduğunu savunmuştur. Erkan ve Toran (2004) beş yaşında çocuk sahibi olan ve düşük sosyoekonomik düzeyden gelen annelerle yaptıkları çalışmada, lise mezunu ve daha üzeri seviyede eğitim almış olan annelerin daha kabul edici olduğu, buna karşın eğitimsiz olan annelerin daha reddedici olduğunu saptamışlardır. Nacak ve arkadaşları (2011) metropolde ve kırsalda yaşayan düşük ve yüksek düzeyde öğrenimli anne ile yaptıkları çalışmada annelerin ebeveynlik biliş ve davranışlarıyla çocuk yetiştirme ortamlarını karşılaştırmışlardır. Araştırma sonucunda metropoldeki öğrenim düzeyi yüksek annelerin düşük olanlara göre daha fazla izin verici tutum sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışma, anne öğrenim düzeyinin anlamlı bir farka yol açmamasının nedeni, annelerin öğrenim düzeyine göre normal bir dağılım göstermemesi olabilir. Goodman ve arkadaşları (2011), yaptıkları çalışmada daha iyi eğitilmiş babaların, çocuklarına karşı daha hassas olduklarını ve onlara daha çok ilgi gösterdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Babanın eğitim düzeyini ve ailenin aylık gelirini kontrol ettikleri bu çalışmada, babanın ebeveynlik becerisindeki zayıflığın babanın yüksek seviyedeki iş stresi ile ilişkili olabileceğini savunmuşlardır. Dördüncü sınıfa giden çocuklar ve ebeveynleriyle yapılan çalışmada; annenin eğitim düzeyi doğrudan çocuğun dışsal kontrol algısı, güvenli olmayan bağlanma modeli geliştirmesi ve okul başarısı ile ilişkili bulunurken babanın eğitim düzeyi yalnızca çocuğun yeterlilik algısı

ile bağlantılı bulunmuştur (Hortaçsu, 1995). Bu çalışmada babanın öğrenim düzeyine göre çocuğun duygu düzenleme becerisinde ve algılanan ebeveyn kabul-red ve kontrolünde değişikliğe neden olmaması, çalışma grubundaki ergenlerin babalarının öğrenim düzeyine göre normal dağılım göstermeyişinden kaynaklanabilir.

Çalışmada, ergenlerin duygu düzenleme durumları ile anne-baba tutumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Anne-babaların demokratik tutumu arttıkça ergenlerin içsel ve dışsal işlevsel duygu düzenlemelerinin arttığı; koruyucu/istekçi ve otoriter tutumları arttıkça ergenlerin içsel ve dışsal olmayan duygu düzenlemelerinin arttığı saptanmıştır. Anne-babaların demokratik tutumları azaldıkça ergenlerin içsel ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemelerinin arttığı; koruyucu/istekçi ve otoriter tutumları arttıkça içsel ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemelerinin arttığı saptanmıştır.

Ebeveynlerin çocukların davranışlarını, duygu ve düşüncelerini düzenlemek veya alışkanlıklarını yönetmek, aynı zamanda kendilerine bağlılığı arttırmak gibi niyetlerle çocuklarına nasıl davranması, nasıl düşünmesi ve nasıl hissetmesi gerektiğine yönelik yönlendirmelerde bulunması olasıdır. Ayrıca birçok ebeveyn çocukları üzerindeki kontrolü suçlayıcı bir tavırla veya kendi sevgisinden yoksun bırakarak sağlıyor olabilir. Bu durumun çocukların kendi düşüncelerini, duygularını ve davranışlarını düzenlemeyi öğrenmelerini engel lemesi mümkündür. Yaşamlarının ileriki dönemlerinde düşük bilinçli farkındalık düzeyine sahip olmalarından dolayı bu kişilerin içsel yaşantıları ile ilgili akıl yürütemiyor olmaları beklenebilir. Dolayısıyla, kişisel yeterliliklerinin azlığı ve çaresizlik duyguları ile birlikte depresif belirtiler ortaya çıkabilmektedir. Pettit ve arkadaşları (2001) çalışmalarında, yüksek düzeyde psikolojik kontrolün ergenlerin uyumunu bozduğu ve kontrol algılayan ergenlerin daha fazla depresyon belirtileri gösterdikleri bulmuşlardır. Burbach, Borduin (1986) ve Zembre, Rinholm (1989) tarafından yapılan araştırmalarda çocukluklarında ebeveynleri tarafından aşırı kontrol edildiğini algılayan bireylerin depresyona daha yatkın olduklarını saptamışlardır. Literatürde çocukluk döneminde ebeveyn ihmalinin yetişkinlikteki depresyon yatkınlığını ve depresif duygulanımı açıkladığını belirten çalışmalar vardır (Enns ve ark., 2002; Parker, 1983). Örneğin; Johnstone ve arkadaşları (2009) çocuklukla ilgili olarak algılanan baba ihmalinin, depresyon tedavisi üzerindeki

olumsuz etkisini ortaya koymuşlardır. Algılanan ebeveyn ihmali sonucunda çocuklar kendilerini, ebeveynlerinin ya da kendileri için önemli olan diğer kişilerin onları gördüklerini düşündükleri biçimde görme eğilimindedirler. Buna göre, anne ve babalarının kendisini önemsemediğini düşünen çocuklar, sevilmediklerini ve değersiz olduklarını düşünmektedirler. Böylelikle bireylerin öz saygılarında bozulmalar meydana gelir. Kendi değerleri ile ilgili düşük özgüvene sahip olmaları sonucunda depresyona yatkın olmaları mümkündür.

Algılanan ebeveyn kabul red/kontrolü ile sürekli kaygı belirti düzeyi arasındaki ilişkide çalışma bulguları, ilk olarak, algılanan ebeveyn reddi arttıkça üniversite öğrencilerinin sürekli kaygı düzeylerinin arttığını göstermektedir. Bu bulgular ile tutarlı olarak, Rohner (1986) ebeveynleri tarafından reddedilen kişilerin kaygı düzeylerinin ebeveynlerinden kabul gören çocuklara göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Kişilerin yaşam ve dünya ile ilgili izlenimlerini genellikle çocukluktaki deneyimleri ve anne babasıyla olan ilişkilerinde yaşadığı yaşantılar şekillendirmektedir. Bu deneyimlerin reddedilme üzerine kurulduğu göz önüne alındığında kişilerin olumsuz dünya görüşleri geliştirmeleri sonucunda tehditlere karşı duyarlılıklarının yüksek olması, dünyayı korkunç, güvensiz, düşmanca ve tehlikeli algılamaları sonucunda kaygı belirtileri yaşamaları mümkündür. Ayrıca anne babası tarafından reddedildiğini algılayan çocuğun ihtiyaç duyduğu ilgi ve yakınlığı alabilmek adına kendi özerkliğinden ödün verme ihtimali vardır. Aksi halde kendi özerkliğini ortaya koymuş ve ayrılmış bir birey olduğunda ebeveynlerini kaybedeceği korkusunu yaşama ihtimali yüksektir. Dolayısıyla reddedilmenin etkisiyle özerkliğini kaybettiği için yaşamının ileriki döneminde de yoğun bir kaygı yaşıyor olabilir.

Ebeveyn kontrolü ile duygusal sıcaktan yoksun olmanın yanı sıra kişilerin kendi amaçları ile ebeveynlerinin istekleri arasında içsel çatışmalar yaşamaları bireylerin sürekli huzursuzluk, tedirginlik ve karamsarlık yaşamalarına yol açabilmektedir. Ayrıca ebeveyn kontrolünün etkisiyle günlük hayattaki küçük stresler ile başa çıkmayı öğrenemedikleri için endişe ve gerginlik duygularını sık sık deneyimlemeleri beklenmektedir. Bazı ülkelerde bireysel bağımsızlıklar desteklenirken, bazı ülkelerde bireyselliğin yerini toplumsallık almaktadır. Bireysel özerkliğin ön plana çıkmadığı ülkelerde kişilerin ebeveyn kontrolünden olumsuz

etkilenmemeleri mümkündür. Ebeveynlerin daha toplumsal değerlere önem verilen bir dönemde yetişmesi ve üniversite öğrencilerinin yaşadığı dönemin bireysel bağımsızlıkları desteklemesi öğrencilerin ebeveyn kontrolünü olumsuz algılamalarına yol açabilir. Örneğin; ebeveynin ilgi olarak tanımladığı bir davranışı üniversite öğrencileri ebeveyn kontrolü olarak algılayabilirler ve özerkliklerinin tehdit edildiği duygusuyla kaygılanabilirler.

Alanyazında aşırı koruyuculukla birlikte, çocuklarına aşırı kontrol uygulayan ebeveynlerin çocuklarının işlevsel olmayan duygu düzenleme stratejileri geliştirdiğini ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Bell ve Calkins, 2000; Fox ve Calkins, 2003; Calkin ve ark., 1998; Shipman ve Zeman, 1999). Anne babaların çocuklarını sevgiden yoksun bırakması ya da reddetmesi, ilgisiz ve kayıtsız davranması, düşmanca ve saldırgan tutumlar sergilemesi ve çocuklarını aşırı kontrol etmesi çocukların kendi duygu ve düşüncelerini düzenlemeyi veya kontrol etmeyi öğrenmelerini engellemektedir. Bu kişilerin değersizlik ya da çaresizlik duyguları ve olumsuz eleştiriler ile birlikte duyguların ayırt edilmesi, düzenlenmesi ve kontrol edilmesi konusunda yanılğı içerisinde olmaları beklenebilir. Çocuğun duygusal tepkilerine yanıt veren ve duyarlı ebeveynlerin çocukları ile sıcak ve destekleyici olan ilişkileri duyguların düzenlenmesinin ve öğrenilmesinin cesaretlendirildiği bir çevre oluşturacaktır. Örneğin, sevgisini gösteren ve destekleyici olan, onayını ifade eden ve kurallar koyan ebeveynler çocukların etkin bir biçimde kurallara uymasını ve hazzı ertelemeyi öğrenmelerini sağlarlar. Bu tür bir ebeveynlik aynı zamanda öz düzenleme kapasitelerini arttırmak ve deneyim kazanmak için koruyucu bir ortam sağlayacaktır. Dolayısıyla öz düzenleme kapasiteleri gelişmemiş olan öğrencilerin duygularını ayırt etmek, düzenlemek ve kontrol etmek konusunda güçlükler yaşıyor olmaları yaşamlarının herhangi bir döneminde ebeveynlerinden red, düşmanlık, ihmal veya aşırı kontrol algılamaları ile ilişkilendirilebilir. Bir araştırmaya (Sayıl vd., 2012) göre, annelerinin davranışsal kontrol biçimini yüksek algılayan ergenlerin, bu tutumu yakınlık göstergesi olarak algıladıkları için annelerini daha fazla ilgili, destekleyici ve samimi anneler olarak algıladıkları sonucuna ulaşırken; ergenlerin kendilerini daha özerk olarak düzenleyebildiklerini ve suçlama ya da felaketleştirme gibi olumsuz duygu düzenleme stratejilerini kullanmadan daha olumlu arkadaşlık ilişkileri kurabildikleri sonucuna ulaşmıştır.

Ergenlerin arkadaş ilişkileri ile duygu düzenlemelerin arasında anlamlı bir farklılık var olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin arkadaşlık ilişkilerinde bağlılık düzeyleri arttıkça içsel ve dışsal işlevsel duygu düzenlemelerinin arttığı belirlenmiştir. Ergenlerin arkadaş ilişkilerinde güven ve özdeşimleri arttıkça dışsal işlevsel duygu düzenlemelerinin daha az olduğu, fakat içsel ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemeyi daha fazla kullandıkları belirlenmiştir. Ergenlerin arkadaş ilişkilerinde kendini açma durumları arttıkça dışsal işlevsel, içsel ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemelerinin de arttığı belirlenmiştir. Ergenlerin arkadaşlık ilişkilerindeki sadakati arttıkça içsel işlevsel duygu düzenlemelerinin de arttığı, içsel ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemelerinin azaldığı belirlenmiştir. Ergenlerin arkadaşlarına bağlılığı, güven ve özdeşimi, kendini açma ve sadakatleri arttıkça içsel ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemelerinin azaldığı saptanmıştır. Arkadaşlık ilişkilerinde karşılaşmış olduğu olumsuz durumlara işlevsel duygu düzenleme stratejileriyle yaklaşan ergenlerin daha olumlu ve doyum sağlayan arkadaşlık ilişkileri geliştirmeleri ihtimali yüksektir (Eisenberg, Cumberland ve Spinrad., 1998).

Ergenlerin hafif ve ağır akran sapması arttıkça içsel ve dışsal işlevsel duygu düzenlemelerinin azaldığı, içsel ve dışsal olmayan duygu düzenlemelerinin arttığı saptanmıştır. Ergenlerin hafif ve ağır akran sapması arttıkça içsel işlevsel duygu düzenlemelerinin azaldığı, içsel ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemelerini de arttığı belirlenmiştir. Ağır sapmada korelasyon katsayılarının düşmesi, ağır sapma gösteren ergenlerin farklı özelliklere sahip olduklarını düşündürmüştür. Ergen duygularını düzenleyemediği için ağır sapma davranışları gösterebilir. Olaylar karşısında ani tepkiler verebilir davranışları olumsuz yönde olabilir. Bu bağlamda, sapma davranışının arkadaş ilişkilerinden yüksek düzeyde etkilendiği ve ergenlerin, başkalarına karşı yıkıcı ve zarar verici davranışlarda bulunma, yasadışı aktivitelere ve çetelere katılma, kavgacılık gibi olumsuz davranışları arkadaşlarını korumak amacıyla ya da onların yanında olmak için yaptıkları düşünülmektedir (Gaviria ve Raphael, 2001).

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Bu araştırmada, ele alınan alt problemler doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

Ergenlerin anne-baba tutum algılarının ergenin cinsiyet ve anne öğrenim durumu değişkenlerden anlamlı düzeyde etkilendiği; çocuk sayısı, baba yaşı, aile yapısı ve gelir durumundan ise anlamlı düzeyde etkilenmediği belirlenmiştir.

Ergenlerin arkadaşlık ilişkilerinin ergenin cinsiyeti, anne öğrenim durumu ve aile gelir durumundan anlamlı düzeyde etkilendiği; kardeş sayısı, anne-baba yaşı ve aile yapısından ise anlamlı düzeyde etkilenmediği belirlenmiştir.

Ergenlerin duygu düzenleme durumlarının ergenlerin cinsiyet, kardeş sayısı ve baba yaşı değişkenlerinden anlamlı düzeyde etkilendiği; anne yaşı, anne-baba öğrenim durumu, aile yapısı ve gelir düzeyinden ise anlamlı düzeyde etkilenmediği belirlenmiştir.

Ergenlerin duygu düzenleme durumları ile arkadaşlık ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık vardır. Ergenlerin akran bağlılığı azalıp sadakati arttıka ergenin işlevsel duygu düzenlemeleri kullanması; bağlılığı artıp sadakati azaldıkça işlevsel olmayan duygu düzenlemeleri kullanması artmaktadır.

Ergenlerin duygu düzenleme durumları ile anne-baba tutumu algısı arasında anlamlı bir farklılık vardır. Demokratik tutumun ergenin işlevsel duygu düzenlemeleri kullanması, koruyucu\istikçi ve otoriter tutumların ise işlevsel olmayan duygu düzenlemeleri kullanmasını artırmaktadır.

Ergenlerin duygu dzenleme durumları ile akran sapması arasında anlamlı bir farklılık vardır. Ergenlerin işlevsel olmayan duygu dzenleme kullanması akran sapmasını artırmaktadır.

6.2. Öneriler

Bu çalışmadan elde edilen veriler ve alan yazın bilgileri ışığında, aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

Ailelere yönelik öneriler;

1. Çocuğun sağlıklı bir kişiliğinin olması ailesiyle arasındaki yakın ilişkiye bağlıdır ve çocuk aşağılanarak değil değerlilik hissiyle kişiliğini geliştirir. Aileler çocuklarıyla ne kadar kaliteli zaman geçirirlerse çocuğun benliği o kadar güçlenir. Kaliteli zaman anne-babanın çocuğa tamamen kendini verdiği zamandır. Anne-babalar çocuklarına saygı göstermeli, güvenmeli, tutarlı olmalı, hislerini anlamalı, düşüncelerini dinlemeli ve onlarla sağlıklı iletişim kurması önerilebilir.
2. Anne-babanın beklentisi çocuğun kapasitesinin üzerinde ve ilgi alanı dışında olduğu zaman çocuğun cesareti kırılır, hayal kırıklığına uğratılmaktan korkar, bu korku ve endişe onu yeni girişimlerden alıkoyar. Ergenlerin yeteneklerinin gelişimi için fırsat tanınması, başarılı davranışlarının ödüllendirilmesi, hatalı davranışlarını baskı ile değiştirilmek yerine kendisinin görüp değiştirmesi için fırsat tanınmalı, sorumluluk alması için teşvik edilmesi önerilebilir.
3. Anne-babaların ergenlik öncesi ve ergenlikte çocuklarıyla olan bağlarını güçlendirmesi gerekir. Bu nedenle ergenlik dönemi gelişim ve özellikleri hakkında bilgi edinmeli ve bu dönemsel ihtiyaçlarını karşılayabilme konusunda destek almaları önerilebilir.
4. Ergenlik dönemi yoğun duygular yaşama dönemidir ve şefkat arayışı içinde olan çocuk tamamlanmamış duygusal ihtiyaçlarını gidermeye çalışır. Bu dönemde ergen sorgulanmaması, arkadaşlarıyla ilişkilerinin engellenmemesi, desteklenmesi ve izlenmesi önerilebilir.

5. Anne-babaların ergenlerle olan ilişkilerinde aşırı baskıcı ve otoriter tutum yerine daha demokratik tutum sergileyerek çocuklarının gelişimine uygun bir ortam sağlamaları önemlidir

Kurum ve kuruluşlara yönelik öneriler;

1. Anne-baba ergene uyguladığı psikolojik baskı ile ergeni olumsuz akran ilişkisine sevk ederken davranışsal desteği ile de çocuğunun arkadaşlık ilişkilerinde daha fazla doyuma ulaşmasını sağlar. Buna istinaden, çocuğa yönelik olumlu ve destekleyici ebeveynliği geliştirmeye yönelik eğitim programları tasarlanabilir.
2. Eğitim kurumlarındaki olumsuz arkadaşlık ilişkileri sonucunda, madde kullanımı, şiddet ve saldırganlık gibi davranışlarda anne ve babaların rolü de dikkate alınarak okullardaki rehberlik çalışmaları yönlendirilebilir, anne ve babaların katılımının sağlandığı çalışmalar yapılabilir.
3. Ergenlerin arkadaşlık ilişkileri üzerinde işlevsel etkilere sahip duygu düzenleme stratejilerine odaklanarak, sosyal becerileri geliştirme amaçlı eğitim programları düzenlenebilir, bu programlarda ergenlerin duygu düzenleme etkinliklerine yer verilebilir.
4. Anne-babalara ergenlik dönemi ve gereksinimleri ile ilgili seminerler, broşürler televizyon ve radyo programları hazırlanabilir.
5. Anne-babalık okullarında olumlu, destekleyici ve farkındalık yaratacak davranışlar geliştirmesi ve aile danışma merkezlerinin yaygınlaştırılarak anne-babanın olumlu tutumlarının geliştirilmesi sağlanabilir.
6. Ergenlerin arkadaş çevreleri ile ortak paylaşım alanlarının artmasına destek sağlanabilir.

Araştırmacılara yönelik öneriler;

1. Bu araştırmada ele alınan ergenler, Karabük ilinde devlet okullarında eğitim gören ortaokul 7. ve 8.sınıf öğrencilerinden oluşmuştur. Verilerin hem devlet okullarından toplanması hem de sadece Karabük ilinden elde edilmiş olması, sonuçların genellenebilirliğini kısıtlamaktadır. Karabük ili dışındaki, kırsal kesim ile kentsel alanda yaşayanlar arasında ve diğer eğitim kademelerinde de benzer araştırmalar yapılarak bulgular karşılaştırılabilir.

2. Alan yazın incelendiğinde ülkeler ve kültürler bakımından algılanan anne-baba tutumu ve akran ilişkileri farklılık göstermektedir. Cinsiyet rolü, saygı, başarı gibi tanımlara Türk kültürünün yüklemiş olduğu anlamlar bakımından da inceleme yapılabilir.
3. Aile sistemi içerisinde kişilerin kardeşleri ile olan ilişkileri de kaçınılmazdır. Daha ileriki çalışmaların anne-baba tutum algısının etkilerini daha iyi ortaya koyabilmek adına her iki ebeveynin değerlendirilmesinin yanında kardeş ilişkilerini de araştırılması önerilebilir.
4. Algılanan anne-baba tutumu ile anne-babanın eğitim durumu arasında ilişki çıkmamasının sebebi olarak araştırma grubunun homojen dağılımdan kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu değişkenler arası ilişkinin gerçek görünümünü anlayabilmek için farklı eğitim düzeylerine sahip aileler üzerinde çalışma yapılabilir.
5. Çocukların duygularını anlatma ve anlamlandırma konusunda desteklenmesi gerektiği düşünülürse, anne baba tutumunu nasıl tanımladıklarına dair çocuklar üzerinde nitel bir araştırma yapılabilir.

7. KAYNAKLAR

- Aktaş, V., Güvenç, GB. (2006). Kız ve Erkek Ergenlerde Saldırgan ve Olumlu Sosyal Davranışlar ile Yaş, İlişkisel Bağlam ve Kişiler-Arası Duyarlılık Arasındaki İlişkiler. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 23(2), 233-264.
- Akkaş, M. (2011). İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Ders Başarılarını Etkileyen Kişisel, Sosyo-Ekonomik Ve Okul Kaynaklı Faktörlerin İncelenmesi (Konya İli Akşemseddin İ.O. Örneği). S. Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mustafa Semiz).
- Altunbaş, G. (2014). Psikoeğitim Programının Üniversite Öğrencilerinin Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejilerinin Kullanımına ve Mükemmeliyetçi Bilişlerine Etkisi. G.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, (Danışman: Prof. Dr. G Yüksel).
- Atalay, A. (2010). Akran Zorbalığı Gösterme ve Akran Zorbalığına Maruz Kalmanın Cinsiyet, Yaş, Sosyoekonomik Düzey, Anne-Baba Tutumları, Arkadaş İlişkileri ve Benlik Saygısı ile İlişkisi. D. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. V. Aktaş).
- Ataman, E. (2011). Stres Veren Yaşam Olayları Karşısında Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejilerinin Depresyon ve Kaygı Düzeyini Belirlemedeki Rolü. H. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, (Danışman: Prof. Dr. İ Dağ).
- Aydınoglu, F. (2009). İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Arkadaş İlişkileri ve Cinsiyete Göre Öfke Düzeyleri ve Öfke İfade Tarzlarının İncelenmesi. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. M Bilgin).
- Balkaya, A., Ceyhan, E. (2007). Lise Öğrencilerinin Suç Davranışı Düzeylerinin Bazı Kişisel ve Ailesel Nitelikler Bakımından İncelenmesi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 3(11), 13-27
- Batıgün AD, Şahin NH, (2011) Bedensel Hastalıkları Olan Bireylerde Stres, Kendilik Algısı, Kişilerarası Tarz ve Öfke İlişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22:2-10.
- Baykan, N. (2014). Anne-Baba Tutumları İle İnternet Bağımlılık Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Y.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bell, K. L., Calkins, S. D. (2000). Relationships as Inputs and Outputs of Emotion Regulation. *Psychological Inquiry*, 11, 160–163.
- Bostan, S. (1993). 14-16 Yaş Ergenlerin Uyum Düzeylerinin ve Anne-Baba Tutumlarının İncelenmesi, A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, (Danışman: Prof. Dr. M. Mangır)
- Burbach, D. J., ve Borduin, C. M. (1986). Parent–Child Relations and The Etiology of Depression: A Review of Methods and Findings. *Clinical Psychology Review*, 6 (2), 133-153.
- Bülbül, A. (2014), Ergenlerin Algılanan Anne-Baba Tutumları İle Yakın İlişkilerindeki Psikolojik Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, H. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. P.S. Bıkmaz).

- Büyüköztürk Ş, Kılıç E, Akgün ÖE, Karadeniz Ş, Demirel F. (2016). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Pegem Akademi, Ankara.
- Calkins, S. D., Smith, C. L., Gill, K. L., Johnson, M. C. (1998). Maternal Interactive Style Across Contexts: Relations to Emotional, Behavioral, and Physiological Regulation During Toddlerhood. *Social Development*, 7, 350–369
- Campos, JJ., Campos, RG., Barrett, KC. (1989). Emergent Themes in The Study of Emotional Development and Emotion Regulation. *Developmental Psychology*, 25(3), 394.
- Cansever, AB. (2013). Ergenlerin İnternet Kullanımın Toplumsal İlişkilerinde Yarattığı Sorunlar. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Cole, PM., Martin, SE., Dennis, TA. (2004). Emotion Regulation as A Scientific Construct: Methodological Challenges and Directions for Child Development Research. *Child Development*, 75(2) 317-333.
- Çam, H. (2014). Adölesanlarda İnternet Bağımlılığı Prevalansı ile Psikopatolojik Semptomlar ve Obezite Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, C. Ü. Sağlık Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Sivas, (Danışman: Yrd. Doç. Dr.Naim Nur).
- Cüceloğlu, D. (2006). İnsan ve Davranışı. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Çağdaş A, Seçer Z. (2002). Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlaki Gelişim. Nobel Yayınları, Ankara.
- Çetinkaya, B. (2012). Kişilerarası İlişkiler ve İletişimde Kendini Açma (Ed: A. Kaya), Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim. Pegem Akademi, Ankara.
- Çetinkaya, H. (2004). Ankara İli İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Aileleri Tarafından İstismarı ve İhmali, A. Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Yasemin Kepenekçi).
- Çevik, GB., (2007). Lise 3. Sınıf Öğrencilerinin Arkadaşlık İlişkileri ve Benlik Saygılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana, (Danışman: Yrd. Doç.Dr. M Atıcı).
- Çevik GB, Atıcı M. (2008). Lise 3. Sınıf Öğrencilerinin Arkadaşlık İlişkilerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, Ç.Ü. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 35-50.
- Çevik, GB., Çelikkaleli, Ö. (2010). Ergenlerin Arkadaş Bağlılığı ve İnternet Bağımlılığının Cinsiyet, Ebeveyn Tutumu ve Anne-Baba Eğitim Düzeylerine Göre İncelenmesi. Ç.Ü. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 225-240.
- Daşçı, E. (2015). Bilişsel Duygu Düzenleme Stratejilerinin Ebeveyn Kontrolü ile Akran İlişkileri ve Akran Baskısı Arasındaki İlişkide Aracılık Rolünün İncelenmesi. A.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, (Danışman:Prof. Dr. Seher Sevim).
- Davies, J., Ivy B. (1999). "Boys Outperforming Girls: A 8 Year Cross-Sectional Study of Attainment and Self-Esteem in Year 6," *Educational Psychology*, 19, 5-17.

- Delikara, İ. (2000). Ergenlerin Akran İlişkileri ile Suç Kabul Edilen Davranışlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, (Danışman: Prof. Dr. S. Kamer)
- Demir, N., Baran A., Ulusoy D. (2005). Türkiye’de Ergenlerin Arkadaş Akran Grupları ile İlişkileri ve Sapmış Davranışlar: Ankara Örnekleme, *Bilig Dergisi*, 32 83-108.
- Deniz, E. (2006), Ergenlerde Bağlanma Stilleri ile Çocukluk İstismarları ve Suçluluk-Utanç Arasındaki İlişki. *Eurasian Journal of Educational Research*, 22, pp, 89-99
- Diñçer, B. (2008). Alt Ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeyde Lise İkinci Sınıfa Devam Eden Ergenlerin Anne-Baba Tutumlarını Algılamaları İle Arkadaşlık İlişkilerinin İncelenmesi, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara,(Danışman: Prof. Dr. F Gürsoy).
- Döğücü, F. (2004). Tosya İlçesinde Farklı Liselerde Öğrenim Gören Ergenlerin Arkadaş İlişkilerinin İncelenmesi. G.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, s.207, (Danışman: Yrd. Doç.Dr. S. Demiriz).
- Dönmezer, İ. (1999). Ailede İletişim ve Etkileşim. Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Duck, S., & Perlman, D. (Eds). (1985). *Understanding personal relationships: An interdisciplinary approach*. London: Sage.
- Durbin, C., Shafir, D. (2008). Emotion Regulation and Risk for Depression. ın J. R. Z. Abela and H. L. Hankin (Eds.), *Handbook of Depression in Children and Adolescents*, Guilford Press, New York, 149-176.
- Durmuşoğlu, N., Doğru, S. (2006). Çocukluk Örseleyici Yaşantılarının Ergenlikteki Yakın İlişkilerde Bireye Etkisinin İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15; s.237-246.
- Duy, B., Yıldız MA.(2014). Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği’nin Türkçe’ye Uyarlanması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 5 (41), 23-35.
- Eisenberg, N., Sulik, MJ. (2012). Emotion-Related Self Regulation in Children. *Teaching of Psychology*, 39(1), 77-83.
- Eisenberg, N., Cumberland, A., spinrad, T. L. (1998). Psarental Socialization of Emotion. *Psychological Inquiry*, 9(4), pp.241-273.
- Ekşi, H. (2013). Değerler Eğitimi Öğretmen Kitabı, Dostluk Yayınevi, İstanbul.
- Eldeleklioğlu J. (2007). Kişilik Gelişimi. İçinde: Eğitim Psikolojisi. Ed: Deniz ME, Maya Akademi Yayınları, 1. Basım, Ankara.
- Else-Quest, N. M., Hyde, J. S., Goldsmith, H. H., ve Van Hulle, C. A. (2006). Gender differences in temperament: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 132, 33-72.
- Enns, M. W., Cox, B. J., ve Clara, I. (2002). Parental Bonding and Adult Psychopathology: Results From the US National Comorbidity Survey. *Psychol Med*; 32, 997–1008.

- Eskicumalı, A., Eroğlu, E., (2001). “Ailenin Sosyo-Ekonomik ve Eğitim Düzeyleri ile Çocukların Problem Çözme Yetenekleri Arasındaki İlişki” *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(160), – 182.
- Er Gazeloğlu, C. (2000). İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Psiko-sosyal Gelişimine Anne-Baba Tutumunun Etkisinin İncelenmesi, Hacettepe Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erkan, S., ve Toran, M. (2010). Child Acceptance-Rejection Behaviors of Lower and Upper Socioeconomic Status Mothers. *Social Behavior and Personality*, 38 (3), 427-432.
- Erkan, S., ve Toran, M.(2004). Alt Sosyo-Ekonomik Düzey Annelerin Çocuklarını Kabul ve Reddetme Davranışlarının İncelenmesi (Diyarbakır İli Örneği). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27, 91-97.
- Ersin, B. (2010). Lise Öğrencilerinin Suç Eğilimleri ile Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki: Beyoğlu örneği, B. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Prof. Dr. Mehmet Fikret Gezgin).
- Ersoy, E. (2013). Ortaokul Öğrencilerinin Algıladıkları Anne-Baba Tutumları İle Benlik Saygısı Ve Depresyon Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. H. Uğur).
- Fox, N., Calkins, S. D. (2003). The Development of Self Control of Emotion: Intrinsic and Extrinsic Influences. *Motivation and Emotion*, 27, 7–26.
- Frijda, N. (1986). *The Emotions. Studies in Emotion and Social Interaction*. Cambridge University Press, New York.
- Garber, J., Dodge KA. (1991). The Development of Emotion Regulation and Dysregulation. Cambridge University Press, Cambridge, pp.129-158.
- Gaviria, A., Raphael, S. (2001). School-Based Peer Effects and Juvenile Behavior. *The Review of Economics and Statistics*, 83, 257-268.
- Gazeloğlu, C. (2000). İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Psiko-Sosyal Gelişimine Anababa Tutumunun Etkisinin İncelenmesi. H.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, s.100, (Danışman: Doç. Dr. B. Akman).
- Goodman, W. B., Crouter A. C., Lanza S. T., Cox M. J. and Vernon-Feagans L. (2011).Paternal work stress and latent profiles of father-infant parenting quality. *Journal of Marriage and Family* 73(3), 588–604.
- Gross, JJ. (1998). The Emrging Field of Emotion Regulation: An Integrative Review. *Review of General Psychology*, 2(3), 271-299.
- Gross, J. J. (1999). Emotion Regulation: Past, Present, Future. *Cognition And Emotion*, 13(5), 551-573.
- Gross, J.J. (2002). Emotion Regulation: Affective, Cognitive, And Social Consequences. *Psychophysiology*, 39, 281–291
- Gross, JJ. (2007). *Handbook of Emotion Regulation*. Guilford Press, New York.

- Gross, J.J., Thompson, R.A. (2006). Emotion Regulation: Conceptual Foundations. J.J. Gross (Ed.). Handbook of Emotion Regulation, *The Guilford Press*, New York, pp.3-25.
- Gross, J.J., Thompson, R.A. (2007). Emotion Regulation: Conceptual Foundations. In J.J. Gross (Ed.), Handbook of Emotion Regulation. Guilford Press, New York.
- Güler, D.,(2013), Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Sınav Kaygısını Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (39).
- Gelgör, F. (2016). Anne, Baba ve Çocuk Tarafından Algılanan Ebeveyn Kabul-red ve Kontrolünün Çocuğun Duygu Düzenleme Becerisi ile İlişkisi . Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi , İstanbul (Danışman: Doç.Dr. Şaziye Senem Başgül).
- Güneş A. (2015). Çocuk Eğitiminde 100 Temel Kural. 2. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Hartup, W.W., Stevens, N. (1997), Friendship and Adaptation in the Life Course, *Psychological Bulletin*, 121, 355-370.
- Hortaçsu, N.,Oral, A.(1991). Factors Affecting Relationships of Turkish Adolescents with Parents and Same –Sex Friends, *Journal of Social Psychology*, 131 (3), 13-14.
- Hortaçsu, N. (1995). Parents' Education Levels, Parents' Beliefs, and Child outcomes. The Journal of Genetic Psychology: *Research and Theory on Human Development*,156 (3), 373-383.
- Havighurst, Robert J (1952). Adolescent Character and Personality.
- Işık, B., Gençöz, T. (2010).The Examination of the Roles of Parental Acceptancerejection /Control, Personality Traits, and Coping Strategies on Psychological Distress. O.D.T.Ü.Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- John, O. P., ve Gross, J. J. (2007). Individual Differences in Emotion Regulation. In J. J. Gross (Ed.), Handbook of Emotion Regulation, p.351–372, New York: Guilford.
- Johnstone, J. M., Luty, S. E., Carter, J. D., Mulder, R. T., Frampton, C. A., and Joyce, P. R. (2009). Childhood neglect and abuse as predictors of antidepressant response in adult depression. *Depression And Anxiety*, 26 (8), 711-717.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1979). Çocuğun Değeri: Türkiye’de Değerler ve Doğurganlık, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Kaner, S. (1998). Akran İlişkileri Ölçeği ve Akran Sapması Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 33(1-2), 67-75.
- Kaner, S. (2000). Akran İlişkileri Ölçeği ile Akran Sapması Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 33(1-2), 28-36.
- Kaptan, S. (1998). Bilimsel Araştırma Teknikleri. Ankara: Tekışık Ofset.
- Kazdin AE. (2015). The Kazdin Method For Parenting The Defiant Child. 2nd Ed, Çeviren: Onan MÖ, Yakamoz Kitap, İstanbul.
- Kehale, D. (2002). Okul Öncesi Öğretmenliği Programı Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Davranışları, Kendilik Algısı ve Empatik Beceri Düzeyleri ve Bunlar Arasındaki

- İlişki. M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Prof. Dr. A Oktak).
- Kennedy, D. E., ve Kramer, L. (2008). Improving Emotion Regulation and Sibling Relationship Quality: The More Fun With Sisters and Brothers Program. *Family Relations: An Interdisciplinary, Journal of Applied Family Studies*, 57 (5), 567578.
- Kırıçoğlu, O. (2002). *Sanatta Eğitim*, Pegem A Yayinlari, Ankara.
- Koole, SL. (2009). The Psychology of Emotion Regulation: an Integrative Review. *Cognition and Emotion*, 23(1), 4-41.
- Kostiuk, L. M. (2011). Adolescent Emotion Regulation Questionnaire: Development and Validation of a Measure of Emotion Regulation For Adolescents, University of Alberta, Alberta.
- Köknel, Ö. (1997). *İnsanı Anlamak*. Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Kulaksızoğlu, A. (1998). *Ergenlik Psikolojisi*. Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Kuzgun, Y. (1972), *Anne-Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi*, Ankara.
- Kuzgun, Y., Eldeleklioğlu, J., (2005). Ana Baba Tutumları Ölçeği (Ergenler ve Yetişkinler İçin). *Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Kullanılan Ölçme Araçları ve Programlar Dizisi: 1, PDR'de Kullanılan Ölçekler*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Larson, R, Verma, S. (1999). How Children and Adolescents Spend Time Across The World: Work, Play, and Developmental Opportunities. *Psychological Bulletin*, 125, 701-736.
- Lazarus, RS. (1991). *Emotion and Adaptation*. Oxford Univesity Press, New York.
- Lazarus, RS. (1993). From Psychological Stress to Emotions: A History of Changing Outlooks. *Annual Review Psychology*, 44, 1-21.
- Mauss, IB., Bunge, SA., Gross, JJ. (2007). Automatic Emotion Regulation. *Social and Personality Psychology Compass*, 1(1), 146-167.
- Moore, S., Boldero, J.(1991). Psychosocial Development and Friendship Functions in Adolescence, *Sex Roles*. 25 (9-10), 521-536.
- Morris, AS., Silk, JS., Steinberg, L., Myers, SS., Robinson, LR. (2007). The Ole of the Family Contex in The Development of Emotion Regulation. *Social Development*, 16 (2), 361-388.
- Nacak, M., Yağmurlu, B., Durgel, E. ve Van, D. V. (2011). Metropol Ve Anadolu'da Ebeveynlik: Biliş Ve Davranışlarda Şehrin Ve Eğitim Düzeyinin Rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26 (7), 85-104.
- Nazlı, S. (2001). *Aile Danışmanlığı*. 2.Baskı, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Ochsner, KN., Gross, J. J. (2005). The Cognitive Control Of Emotion. *Trends in Cognitive Science*, 9(5), 242-249.

- Okçu, TN. (2007). Öz-Saygı, Siyasal Etkinlik ve Algılanan Anne-Baba Tutumları. S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Prof.Dr. A. Çarkoğlu).
- Oral, A. (2004). Ergenlik Döneminde Stresle Başa Çıkma: Stresle Başa Çıkma Programının Geliştirilmesi ve Etkililiğinin Değerlendirilmesi, A.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, (Danışman: Prof. Dr. F. Çok).
- Öğretir, AD. (1999). Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Oyun Davranışlarıyla Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, (Danışman: Prof. Dr. E. Ömeroğlu Turan).
- Örgün, S. (2000). Anne-Baba Tutumları ile 8. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygıları ve Atılganlıkları Arasındaki İlişki. M. Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.140 (Danışman: Prof. Dr. A. Kulaksızoğlu).
- Özgüven, E. (2001). Ailede İletişim ve Yasam. PDREM Yayınları, Ankara.
- Özyürek, A. (2004). Kırsal Bölge ve Şehir Merkezinde Yaşayan 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Anne-Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi. G.Ü. Eğitim Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. FT Şahin).
- Özyürek, A., Tezel Şahin F. (2005). 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Anne-Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 25 (2), 19-34.
- Pektaş, E. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Algıladıkları Ebeveyn Kabul-Reddi İle Depresyon Ve Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Duygu Düzenleme Güçlüklerinin Aracı Rolü. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Pettit, G. S., Laird, R. D., Bates, J. E., Dodge, K. A., ve Criss, M. M. (2001). Antecedents and Behavior-Problem Outcomes Of Parental Monitoring and Psychological Control in Early Adolescence. *Child Development*, 72, 583–598.
- Repinski, D.J., Joan M. Z.(2005). Three Measures of Closeness in Adolescents Relationships With Parents and Friends: Variations and Developmental Significance, *Personal Relationships*, 12, 79-102.
- Rohner, R. P. (1986). *The Warmth Dimension: Foundations of Parental Acceptance-Rejection Theory*. Beverly Hills, CA: Sage Publications, Inc.
- Santrock, JW. (2011). Yaşam Boyu Gelişim. Çeviren: Yüksel, H, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Sayıl, M., Uçanok, Z., Güre, A. (2002). Erken Ergenlik Döneminde Duygusal Gereksinimler, Aileyle Çatışma Alanları ve Benlik Kavramı: Betimsel Bir İnceleme. *Çocuk Ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 9(3), 155-166.
- Shipman, K., ve Zeman, J. (1999). Emotional understanding: A Comparison of Physically Maltreating and Nonmaltreating Mother-Child Dyads. *Journal of Clinical Child Psychology*, 28, 407- 417.

- Şimşek, D. (2010). Yatılı İlköğretim Bölge Okulu ve Ailesi Yanında Kalan İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Akran İlişkileri, Sosyal Destek Algıları ve Yaşam Duyumlarının İncelenmesi, Ç. Ü. Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Sorias S, Saygılı R, Elbi H. (1990). DSM-III-R Yapılandırılmış Klinik Görüşmesi. Türkçe Versiyonu. SCID-II Kişilik Bozuklukları Formu. Bornova, Ege Üniversitesi Basımevi.
- Sönmez V. ve Alacapınar, F. (2011). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Thompson, RA. (1994). Emotion Regulation: A Theme in Search of Definition. *Monographs of the Society for Research of Child Development*, 59(2), 25-52.
- Thompson, RA., Goodman, M. (2010). Development of Emotion Regulation: More than Meets the Eye. *Emotion Regulation and Psychopathology*, Guilford Press, New York, p.38-58.
- Tozkoparan, S. (2014). Öğrenci Algısına Göre Aileden Alınan Sosyal Destek, Anne-Baba Tutumu ve Akran İlişkileri, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Tuzgöl, M. (1998). Anne-Baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. H. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, (Danışman: Doç. F. Korkut).
- Twenge, J., Campbel, K. (2002). Self Esteem and Socio Economic Status. *Personality & Social Psychology*, 6, 59-72.
- Uz-Baş, A. (2012), Kişilerarası İlişkiler ve İletişimde Güvengenlik, (Ed: A. Kaya), Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim. Pegem Akademi, Ankara.
- Vatan, S., Kahya, O. (2018). Duygu Düzenleme Becerileri Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 19 (2), 192-201.
- Vatanserver, N. (1999). Göçmen Olan ve Olmayan Ailelerin On-Oniki Yaş Grubundaki Çocuklarının Anne Baba Tutumları ve Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi. A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, (Danışman: Doç. Dr. N. Aral).
- Walton, A., Flouri, E. (2009). Contextual Risk, Maternal Parenting and Adolescent Externalizing Behavior Problems: The Role of Emotion Regulation. *Child: Care, Health and Development*, 36 (2), 275-284.
- Yalom, ID. (2008). Ergen Terapisi. Prestij Yayınları, İstanbul.
- Yavuzer, H. (1994). Çocuk Psikolojisi. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2000). Eğitim ve Gelişim Özellikleri ile Okul Çağı Çocuğu. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yavuzer H. (2001). Çocuk Psikolojisi. 20. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2002). Çocuk Psikolojisi. 22. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yıldız-Bıçakçı, M. (2004). Annesi Çalışan ve Çalışmayan Çocukların Anne-Baba Tutumlarını Algılamalarının ve Benlik İmajlarının İncelenmesi, Ankara, 173.

- Yılmaz, Y. (2007). Anne-Baba Tutumları İle İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Okul Başarısı ve Özerkliklerinin Gelişimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. H.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, (Danışman: Prof. Dr. M Arı).
- Yücel Y. (2013). Ortaokul Öğrencilerinin Algıladıkları Anne-Baba Tutumlarının, Benlik Saygısı ve Öğrenilmiş Çaresizlik İle İlişkisi. A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. SE İmamoğlu).
- Yükçü, Ş., Demircioğlu, H. (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Duygu Düzenleme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 44, 442-466.
- Zemore, R., ve Rinholm, J. (1989). Vulnerability to Depression as a Function of Parental Rejection and Control. Canadian Journal of Behavioural Science/Revue Canadienne Des Sciences Du Comportement, 21 (4), 364-376.
- Zlomke, K. R., ve Hahn, K. S. (2010). Cognitive Emotion Regulation Strategies: Gender Differences and Associations to Worry. Personality and Individual Differences, 48 (4), 408-413.

8. EKLER

Ek-1: Kişisel Bilgi Formu

1) Cinsiyetiniz:() Kız () Erkek

2) Yaşınız.....

3) Kardeş sayınız (kendiniz dâhil)

1- Tek çocuk ()

2- İki kardeş ()

3- Üçkardeş ()

4- Dört kardeş ve daha fazla ()

4) Anne-babanızın yaşı

Anne

Baba

1- 25 yaş ve altı

.....

.....

2- 26-30 yaş

.....

.....

3- 31- 35 yaş

.....

.....

4- 36-40 yaş

.....

.....

5- 41 yaş ve üzeri

.....

.....

5) Anne-Babanızın öğrenim durumu

Anne

Baba

1- İlkokul

.....

.....

2- Ortaokul

.....

.....

3- Lise

.....

.....

4- Ön lisans (2-3 yıllık Y.O.)

.....

.....

5- Lisans (4-6 yıllık fakülte)

.....

.....

6- Lisans üstü (YL-doktora)

.....

.....

6) Aile yapınız:

1- Anne-Baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile ()

2- Anne-Baba çocuklar ve aile büyüklerinden oluşan geniş aile ()

3- Anne çocuk veya baba çocuktan oluşan tek ebeveynli aile ()

7) Ailenizin gelir durumunu nasıl algıyorsunuz?

1- Düşük ()

2- Orta ()

3- Yüksek ()

Ek-2: Anne-Baba Tutum Ölçeği (Örnek Maddeler)

Annem ve/veya babam;	Hiç uygun değil	Pek uygun değil	Biraz uygun	Uygun	Çok uygun
2. Çok yönlü gelişmem için beni olanakları ölçüsünde desteklemiştir.					
6. Arkadaşlarımı eve çağırma izin verir, geldiklerinde onlara iyi davranır.					
20. Evde bir konu tartışılırken görüşlerimi söylemem için beni teşvik eder.					
32. Benim iyiliğimi istediğini, benim için neyin iyi olduğunu ancak kendisinin bileceğini söyler.					
40. Benimle genellikle sert bir tonda ve emrederek konuşur.					

Ek-3: Arkadaş İlişkileri Ölçeği (Örnek Maddeler)

		Her zaman	Sık sık	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman
5.	Arkadaşlarımın başı polisle derde girse, onları korumak için yalan söylerim.	()	()	()	()	()
8.	Arkadaşlarıma güvenirim.	()	()	()	()	()
11.	Arkadaşlarımla birbirimizi çok severiz.	()	()	()	()	()
15.	Sorunlarım olduğunda arkadaşlarım bana yardım ederler.	()	()	()	()	()
18.	En iyi arkadaşım gibi olmak isterim.	()	()	()	()	()

Ek-4: Akran Sapması Ölçeği (Örnek Maddeler)

		Hiç biri	Birkaçı	Yaklaşık yarısı	Yarıdan fazlası	Çoğu	Hepsi
1.	Okula devamsızlık	()	()	()	()	()	()
5.	Evden kaçmak	()	()	()	()	()	()
9.	Polisle başı derde girmek	()	()	()	()	()	()
12	Okuldan kaçmak	()	()	()	()	()	()

Ek-5: Ergenler İçin Duygu Düzenleme leği (rnek Maddeler)

Başıma olumsuz bir olay geldiğinde		Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	çoğu zaman	Her zaman
3	Durum üzerinde düşünüp anlamaya çalışırım (<i>İçsel İşlevsel Duygu Düzenleme</i>)	()	()	()	()	()
15	Bu olaya ilişkin neler hissettiğimi birisiyle konuşurum (<i>Dışsal İşlevsel Duygu Düzenleme</i>)	()	()	()	()	()
12	Başkalarının benden iyi durumda olduğunu düşünerek kendimi daha kötü hissederim (<i>İçsel İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme</i>)	()	()	()	()	()
9	öfkemi /üzüntümü etrafımdaki eşyalardan çıkarırım (<i>Dışsal İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme</i>)	()	()	()	()	()

Ek-6: Etik Kurul İzni

	T.C KARABÜK ÜNİVERSİTESİ GİRİŞİMSSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURUL KARARLARI	Toplantı No: 2
---	--	---------------------------

Toplantı Tarihi	: 05.10.2016
Toplantı Yeri	: Tıp Fakültesi Dekanlığı Toplantı Salonu
Toplantı Başlama Saati	: 16:30

Karabük Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu, Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL başkanlığında 05/10/2016 Çarşamba günü aşağıdaki gündemi görüşmek üzere toplandı.

KARARLAR

Karar 13 :

Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Fakültesi öğretim üyesi Doç. Dr. Arzu ÖZYÜREK'in danışmanı bulunduğu yüksek lisans öğrencisi Derya ATALAY'ın tez çalışması kapsamında yürütmeyi planladığı "**Anne Baba Tutum Algısı ve Arkadaşlık İlişkilerinin Ergenlerin Duygu Düzenlemeleri Üzerindeki Yordacı Etkisinin İncelenmesi**" konulu araştırma önerisi incelenmiş olup gerekli iznin sağlanmasının uygun olacağına,

Oy birliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
(Başkan)
(İmza)

Doç. Dr. Seyit Ali KAYIŞ
(Üye)
(İmza)

Doç. Dr. Didem SUNAY
(Üye)
(İmza)

Yrd. Doç. Dr. Bilge ÖZCAN
(Raportör)
(İmza)

Yrd. Doç. Dr. Yusuf ERSAN
(Üye)
(İmza)

Yrd. Doç. Dr. Gülhan ÜNAL KOCAMAN
(Üye)
(İmza)

Yrd. Doç. Dr. Nazan KARAHAN
(Üye)
(İmza)

Avukat Hüseyin ŞAHİN
(Üye)
(İmza)

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Girişimsel olmayan
Klinik Araştırmalar
Etik Kurulu Başkanı
ASLI GİBİDİR
10.10.2016

Ek-7: Karabük Valiliği Olur Yazısı

T.C.
KARABÜK VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 44653020-605-E.12737359
Konu :Tez Çalışması İzni
(Derya ATALAY)

11.11.2016

KARABÜK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Genel Sekreterlik)

İlgi: Karabük Üniversitesi Genel Sekreterliğinin 14.10.2016 tarih ve 339358 sayılı yazısı.

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Arzu ÖZYÜREK'in danışmanlığında Yüksek Lisans Programı öğrencisi Derya ATALAY'ın "Anne-Baba Tutum Algısı ve Arkadaşlık İlişkilerinin Ergenlerin Duygu Düzenlemeleri Üzerindeki Yordacı Etkisinin İncelenmesi" konulu tez çalışmasını aşağıda isimleri yazılı olan okullarımızda 7. ve 8. sınıf öğrencilerine uygulama isteği Valilik Makamının 09.11.2016 tarih ve 12638292 sayılı onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi, ilgiliye tebliğini, uygulamalarda sadece mühürlü tez çalışması sorularının kullanılması ve eğitim öğretim faaliyetlerini aksatmamak kaydıyla gönüllülük esasına dayalı olarak uygulanmasını ve araştırma sonucu düzenlenecek özet raporun araştırmanın tamamlanmasından sonra en geç iki hafta içerisinde müdürlüğümüze gönderilmesinin sağlanmasını arz ederim.

Ali KÖSE
Millî Eğitim Müdürü

1	Şehit Barış Efe İmam Hatip Ortaokulu
2	Eskipazar Ortaokulu
3	Yenice Atatürk Ortaokulu
4	Safranbolu Harmanlar Ortaokulu
5	Ovacık Ortaokulu
6	Aydınlıkevler Ortaokulu
7	Beşbinevler Şehit Cevdet Çay Ortaokulu

Ek:
1- Valilik Oluru
2- İzin verilen Tez Çalışması

Güvenli Elektronik
İmza: Ash Ho Aydın
11.11.2016
Muharrem KÜÇÜKKAYA
Memur

Karabük Millî Eğitim Müdürlüğü
karabuk@mcb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Aydın KÜÇÜKÖNAL (Memur)
Tel: (0 370) 412 22 80 (155)
Faks: (0 370) 42423 33

Bo evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksurgu.mcb.gov.tr> adresinden 6504-f3cd-3442-8daa-67f2 kodu ile teyit edilebilir.

9. ÖZGEÇMİŞ

Derya ATALAY, 1983 yılında Zonguldak'da doğdu, ilk ve orta öğrenimini aynı şehirde tamamladı. Zonguldak Mehmet Çelikel Lisesi'nden mezun olduktan sonra 2002 yılında Marmara Üniversitesi Ebelik bölümüne kayıt yaptırdı ve 2007 yılında mezun oldu. Çalışma hayatına 2004 yılında Maltepe Üniversite Tıp Fakültesi Hastanesi'nde Hemşire olarak başladı ve 2006 yılına kadar burada görev yaptı. 2007-2008 yılları arasında Zonguldak Anadolu Hastanesinde Ebe olarak görev aldıktan sonra 2008-2016 yılları arasında Bülent Ecevit Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nde Hemşirelik yaptı. Karabük Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümü'nde kısmi zamanlı olarak "Hasta Çocuklar ve Eğitimleri" dersi okutmanlığı yapmıştır. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi alanında çeşitli akademik yayınları bulunan Derya ATALAY, halen Aydınlikevler Aile Sağlığı Merkezi'nde çalışmaktadır.

